

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Vocabularius rerum

Brack, Wenceslaus

[Straßburg], 1489

[Vocabularius rerum:] De celo et eius partibus...

[urn:nbn:de:bsz:31-311692](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-311692)

Enczesslaus brackhartis.

professor et examinatus in Constanz. suis scolipetis.
S. P. dicit. Multa ad te prestans inuenta. et assi
dua eruditione et beniuolentia afficioz ea qua soz

leo utpote mea tuis longe plerūqz post habuerim. Sic et pfecto
boni viri munus. potenter idem quod tuetur. obqz nomen susce
ptum nedum vindicare verū etiam tueri qua optime possit. Hac
ipse impulsus occasione tuis pdesse tū votis cum rudimentis
quo ad potui induci animū. Esto qz optimi adoleſcētuli ad me
iam pce non pauca declinastis. et qd̄ verecunde expetere voluist?
intuitu defixo silenter indice rubore satis explodistis.

Quid em̄ eneruatius te sepe numero scholasticis arinis egentes
nihil sua appropriā iōne ausis lingue cōmittere. Venit priscoz
vicio id insolentie p̄cipiendi gen⁹ aut multa. si qm̄ deniqz sit bar
barice. strepitu effere canoro. Ad obsecute seuerim decretis ma
ternum obticent elogium. Ego ho qui ab hisce inuoluoꝝ sudor
rib⁹. eam palestram nolens. sequi cogor in mediuz nil noui dare
potui. Sed ne tū iustis te abigam orationibus que ex autentic⁹
vidi acceptiora. ne te ex pluribus obtunderem. tenerrati tue sub
scriptis signaui modicis pueruli pgressu tabellos. vale.

De celo et eius partibus.

Celum. Firmamentum. Polus. der hymel.

Olympus. Aether.

Differunt tū. Quia celum dicit̄ aut qz oia celet. vel qz est stellis
tanqz vas celatis. i. insculptis signis impressum. Aliqñ celum p
aere ponit̄. Et est illud virgilij. vi. D numium celo p̄fise sereno.

Firmamentū dicitur qz suis legibus et cursu ē firmatum.

Polus ho a puncto dicit̄ qui terminat aqem. talis ho punctus
est duplex. s. articus et antarticus.

Olympus a monte sicilie. vt credo altissimo.

Aether ho locus dicit̄ in quo sunt sidera. Et reuera aether mo
do p igne modo p aere varie accipit̄.

Spera die spera corpus solidum rotundū et in hoc differt a circu
lo qui est in plano. Item theologi dissentunt et phi de numero
celoꝝ. Nam vltra octauam sperā quā vocamus p̄mū mobile
a uij

ponant celū trinitatē empiriū. cristallinū. Empiriū quasi ignē
tum sonat. S. pere planetarū sunt septē. Prima saturni. Secūda
iouis. Tertia maris. Quarta solis. Quinta veneris. Sexta mer-
curij. Septima luna sub qua ē perpetuū bellū qualitātū primarū in
elementis ad se perpetuo repugnātibus. Est em̄ sub luna ignis q̄ est
summe calidus et remisse sic̄ sub q̄ aer q̄ est sume hūidus et im-
pfecte calidus. S. ignis et aer i calido simbolisant. i. pueniūt. ideo
facilior in se ē transit. i. mutatio talū elementorū. Aqua sub aere
est nisi in locū ubi de⁹ terrā ppter respirātia in ea aq̄s voluit esse
discooperat. Est em̄ aqua sume frigida ipfecte hūida. igne marie
p̄traria. Ideo de⁹ vtriusq̄ simbolisans pura aerē tanq̄ bonū ar-
bitrū in medio posuit. Terra in sumū est elementorū sume sicca et
ipfecte frigida aeri p̄traria voluit prudēs de⁹ aquā i medio et h̄
totū vocam⁹ mūdū et q̄libz seorsum p̄tē mūdi. Id̄ q̄ sūt in p̄-
nuo motu et ibi nulla est q̄es. Nam spere planetarū ferunt̄ h̄ octa-
uā sperā lz p̄ eā rapiunt. Elementa h̄o perpetuo pugnat̄ in se h̄ est in
primū se trāpant corūpe. s. q̄trum q̄d̄q̄ possz alterū in se h̄ est in
sui naturā p̄uertere. Id̄ mūd⁹ d̄r q̄a est sp̄ in motu et h̄ q̄ ad sper-
ras. vel alteratōez et h̄ q̄ ad elementa Janue celi sūt duo. vna ex
q̄ sol p̄cedit sicut ē oriēs. Alia in quaz sol recipitur et est occidēs
Plaga Lima est pars celi. idem sunt. Oriens aufgang der
sinnen. Occidens nydergang. Septēbrio gemitternacht.
a septem stellis que illic rotant. Meridies mittag. quia medius
dies vel quia sol in meridie meri. l. purum diem facit.
Emisperiū. i. media spera. halbhimmel. Orison id̄ terminator visus
der halbhimmel. Lenit p̄ctus q̄ imaginat̄ in celo lineā supra ca-
put n̄m terminari. Zodiac⁹ est circulus aialū quē Aresto. vocat
obliquū. q̄ oblique p̄ octauā sperā p̄stat. Alii eundē vocant sig-
niferū q̄ fert signa q̄ sunt. xij. Lacte⁹ circulus quē phis vocat
galaxiā. et vulgo d̄r. der weysweg. Circuli celi sunt quoz. s. artic-
ab arcturis signis quē in septēbrione esse. circulus h̄o huic directe
opposit⁹ antarctic⁹ est. ab anti q̄d̄ est h̄. q̄ artic⁹ p̄tra posit⁹. Sen-
cūdus circulus d̄r tropic⁹. i. reuolutōis. q̄ in eo sol acq̄lionis si-
nibus estatē factēs vltra eū nō transit. sed statim reuertē. Tern⁹
circulus est eq̄noctialis. in q̄ sol facit eq̄noctiū. i. equat noctez diei
q̄d̄ fit in ariete. et libera. Jacincti et die sancti gregori. h̄. Quartus
circulus ē antarctic⁹ vt supra. Quint⁹ est tropic⁹ byemalis. Nam

cum sol ad eū puenit facit his que sunt ad aq̄lonē hyemē et his
que ad austrū sunt estatem. In secūdo circulo solsticia sunt. q̄rū
vnuz est estiuale in cancro die viti z modesti aliud hyemale. q̄s
est in capricorno die lucie. Eclipsis est luminis defectio.
Stella stern. a stando dicta. qz nō nisi p sperā cui ē infra mouet̄
Dicūt em̄ phi stella ē densior ps orbis. Jō recipit illuminatiōē
Astrum eū grosser stern. vt sunt ouon boetes.
Sidus gestirn. a p̄siderando. Nam ambulantes in mari z tem-
porum obseruatores ea p̄siderant.
Planera planet. a planon qd̄ est errare. Nā abasio est planetas
stellas dicere. nisi addam̄ erraticas stellas dicēdo Cometa p̄fa-
ben schwantz an dem himel. quasi stella caumata vel crinita.
Sol sunn. quia solus lucens. Luna mon. qz luce nitet aliena
puta luce solis. hanc z lucinam poete vocant eo qz p̄ientib⁹ fert
lucem zc. Virgil. in bucco. Casta faue lucina Therē. in andria.
D iuno o lucina fer opē zc. Item lunā in celo dyanam in terris
venatiōi p̄esse hō p̄serpina inferis dicari trime. hinc ouē nomē.
P̄ hebus appollo sunne.
P̄ hebe. bes. mon. Fingunt poete iouem p̄cubuisse latone. et ex
ea in delos insula p̄hebum genuisse z p̄hebe.
Arctio signoz p̄um⁹ septē stellis circa axem iuxta polumarticiū
rotat̄ vsam vocam⁹ qd̄ in fabulis liquet ouidianis i methamor.
Vocam⁹ et septētrionem quasi septētrionē. Nam triones quasi
teriones boues aratorij dicunt̄. quia terras terunt qz tales stelle
in plaustri modum vertunt̄ vocamus plaustrum.
Arcturus sidus post caudam maioris vise in sinno boetes.
Oion astrum ante thauri vestigia quo modo aburina ouon fa-
bule testant̄. Hyades stelle septem in fronte thauri. et tpe ver-
nali oriunt̄ pluuiasqz colligunt.
P̄hyades a pluralitate dicte. septem sunt stelle an̄ genua thauri
easdem dicimus vergiltas. qz tpe veris oriunt̄ et occasu suo hye-
nem ortu estatem. primeqz nauigationis t̄pus ostendunt.
Lanicula ver hundstern. Syriōn eandem vocāt Laniculares
dies inde venite. Nam tunc sol calozem suum duplicat q̄ corpa
dissoluit euaporando. tempus medicine p̄hibitum.
Lucifer mane. Vesper aut heperus in sero. Ven⁹ idem semp.
Signa celi sunt duodecim. scz.

Aries	Der wider.	Taurus	Der ochs.
Gemini	zwilling.	Lancer	krebs.
Leo	lewe.	Virgo	iunckfraw.
Libra	wage.	Scorpio vel scorpius	scorpioñt
Sagittari⁹	der schutz.	Capricorn⁹	steinbock.
Aquarius	wassermon.	Piscis	visch.

Hec signa. aut qz ab effectibus diuersis a celo mortalib⁹ infusis sortita sunt hmoi appellationē variā aut gentiliū incredulitas hec celo in suoꝝ diuini memoriam intulit ⁊ colit. Nam arietem ob iunis hamonis memoriā qui in arietis imagine. aut cornu⁹ vt aries ab egyptijs adorabat signum celi ⁊stituerunt. Pariter iouem cretensem. taurum. qz cū Europa a genitoribus filia tauri habitu mūdum pertrauit Gemini. qd signum ppter castorem et pollucem fratres ⁊ cetera in fabulis poetarum.

Planete sūt a gentibus. vt fabule ferunt. in celum translati hoꝝ minum nominib⁹ saturnum regem crete. Iouem eius filiuꝝ sūt martem iouis adulterio pcreatum ⁊c. Nostra fides ea licet obseruat sine tñ non vt gentes supstitione.

De nominibus dei.

El hebraice deus dicitur latine. Ischiros. idest fortis. Anathannatos. i. immortalis. Sabaoth. i. exercituum dñs. Elyon. i. excelsus. Adonai. i. dñs. Ja. i. quod vltima sillaba alleluia dicitur. i. laudate oēs dñm. Tetragramon. i. ineffabile et gloriosus nomē dei. Saddan. i. omnipotens. Etern⁹. i. immortalis. Incorruptibilis. incomurabilis. omnipotens dicitur deus.

De filio dei.

Christus quasi crismate vnctus. hoc est dono gratie. Messias. i. christus. Jesus. i. saluator. Emanuel. i. nobiscū deus. Unigenit⁹. qz nullus sibi frater fuit diuinitatē excellentia. Primogenit⁹ hūanit⁹ susceptōe in qua p gre adoptionem frēs Principiū. qz ab ipso sunt oia. Dignatus est habere Finis. qz in fine tempoz humiliter voluit in carne nasci. Vel quia vltra ipsum qd querimus aliud nil est. Os dei. quia verbum eius est. Verbu. qz p ipsum pater oia tanq̄ p nunciū iussit ⁊ reuelauit.

Veritas. quia non fallit.
Vita. quia creauit omnia. **Aut** sua passione vitam nobis dedit.
Imago dei dicitur propter patris similitudinem.
Figura. quia in forma serui prius imensam designauit magnitudinem.
Manus dei quia per ipsum omnia facta sunt. **Dextera** dei propter effectum
opis totius creature. **Brachium.** quia omnia continet. **Virtus.** quia patris
Sapientia. quia secreta reuelat. **in se** habet potestatem.
Splendor. propter quod manifestat. **Lumen.** quia illuminat.
Lux. quia ad veritatem oculos cordis aperit.
Fons. quia omnium fontale principium. **Alpha** et **omega** principium et finis.
Mediator inter patrem et hominem. **Dissus.** quia huic mundo apparuit.
 homo. quia natus ex virgine. **Propheta.** quia futura reuelauit.
Sacerdos. quia se hostiam obtulit pro nobis.
Pastor. quia nos oues eius. **Vitis.** quia nos eius palmites.
Panis viuus. nam viuificat. **Magister.** quia suos docuit.
 mirabilem operatorem. quia deum se ostendit.
Nazarenus. quia de nazareth loco. **Nazareus.** id est sanctus.
Via. quia per ipsum ad patrem gradus. **Hostium** per quod ad deum iter
Donus quia est fortis. **Petra.** quia credentium firmitas.
Lapis angularis. quia pacem angelis et hominibus in se fecit.
Fundamentum. quia in ea firmissima fides.

de sancto spiritu:

Spiritus sanctus. quia patris et filii.
Spiritus eo quod inspirat. Est enim vno modo generale et sic incorporea
creatura omnis spiritus meruit dici.
Spiritus sanctus non est genitus. quia sic duo essent in trinitate filii
Neque est ingenus. quia sic duo essent in trinitate patres quod
est hereticum. sed ab utroque est processio.
Paracletus. id est consolator. quia apostolos lugentes Christus per ipsum solatus
est. **Septiformis** propter septem eius dona. que merenti-
bus tribuit puta spiritum sapientie et intellectus. filii fortitudinis
scientie et pietatis et timoris domini.
Donum. quia datur dignis.
Charitas. quia naturaliter eos a quibus vel ad quos procedit. coniungit.
Gratia. quia gratis a deo datur.
Digitus dei. ut eius operatorem Christus cum patre et filio significet.

Ignis. quia ignitus. vel in ignis forma cunctis aplis infedit.
Lingua qz eos qd loquerent. docuit. Spiritalis vnctio p sicut
dinem. qz sicut oleū naturalr fert supra oēm liquore. cui pmisset
ita spūs dñi ferebat sup aquas. vt ptz in Exod.
Trinitas qz trium psonarum vnitas. patris z filij z spūs sancti.

De angelis z chous.

Angelus. i. nunci⁹. nomen officij qz naturaliter spūs sunt.
Adtunt em̄ de celo hominib⁹ ad annunciandum aliquid.
Archangel⁹ qsi archa angeloz. qsi sūm⁹ angel⁹ z nūci⁹ ertengel
Michael quasi qs vt deus interpretat. quia vltra alios mteat.
Gabriel. i. fortitudo dei.

Raphael quasi medicina dei p ipsum nunciat.
Uriel interpretat ignis dei. veluti moysi in rubro apparuit.
Chori. vel ordines spūm nomen. s. angeli archangeli throni co
minationes. Virtutes pncipatus pntes echerubin z seraphin.
Virtutes quedā misteria angelica sunt p que fiunt signa z mir
racula mundo. Potestates dicunt qz sua pte spūs malignos
coercent ne nobis noceant quantum cupiunt.
Pncipatus sunt. quia agminibus angeloz presunt iubendo
explere qd deus vult p ipsos fieri.
Dominatiōes qz pntib⁹ et virtutib⁹ peminent z ipsis dominant.
Throni sunt angeloz agmina qui quasi sedes dicunt eis deus
psidet et p eos sua iudicia decernit.
Echerubin. i. sublimes pntes angeloz z plenitudo scie dicunt
Seraphin. angelorum multitudo.

De tempore.

Tempus zeyt. Momentum augenplick. minimū temporis.
Hora stund. Annus ior. quia reuoluit in se vt annulus.
Dies tag. a dyan. i. clarū. Nam solis pñna z claritas diē. absen
tia no noctē facit. Aut qz gentiles suis dijs dies sacrarūt. Dies
naturalr pntet viginti qttuor horas. puta noctē z diē Artificial
no solū. vij. pntet. Qui ē dies noster. q sol ab ouente mouet in
oc. idens. Dicunt em̄ dies. qz pagantis suis dijs eo sacrarunt. vt
Dies solis sunaerag. Dies lune montag. Dies martis zinstag.
Dies mercurij mitwoch. Dies iouis donstag. Dies veneri freit
tag. Dies saturni sampitag. Licet in celo ali⁹ eoz qsi in sep. una
ne dieb⁹ sit ordo. n. qz sol qui facit diem. occupat pnam domi⁹

nice diei horam. talisq; princeps planetar. Et sic p̄tinēdo a sole
fm ordinē celi. tunc ven⁹ sibi a daptabit scđam horam dñice diei
Mercurius terciā. Luna quartā. Saturnus quintam. Jupiter
sextam. Mars septimā. Sol octavā. Et sic cōputando p̄ omnes
horas diei naturalis. habem⁹ p̄mā horā secūde ferie lune cōuent
re. et sic de alijs planet. Itē egyptij inchoant dies ab occasu sol.
Persi et populi greci ab ortu solis. Atheniēses a sexta hora diei
romani. et nos a media nocte. Hebrei a vespertarum hora.
Ferie dicte sunt a fando q̄ in eis sit nobis tempus dictionis. i.
in diuino vel humano officio fari.

De die et eius partibus.

Mane fru. Itaq; mane a manu. i. bonū. nul em̄ mel⁹ luce estimat^r
Meridies q̄ sit medius vel purus et clarus dies. Et em̄ merum
purum. quia tunc sol micat e celo medio.
Suprema dicit^r vltima que in die pars supest.
Sero vel Serum spoet. quia ppue est nox et sere sunt clausē.
Modie. quia hoc die. **Q**uotidie. i. quot diebus.
Eras quod est sequentis diei.
Hesternum et **H**eri aduerbium gestem.
Pri die vor gestem. q̄ sit post die. **P**ostridie. q̄ sit posteriori die.
Perendie erst. i. par ante diem. vel in antecessu. i. prius.
Audius aduerbium indeterminati t̄pis significatiuum nisi ad
damus numerum ordinis. vt **A**udius tertius **A**udius quartus.

De nocte et suis partibus.

Nox nacht. quia nocet oculis. **P**artes noctis sunt septem.
Vesperū prima ps a stella occidentis que solē occidū sequit^r
Virgini. in bucco. Ante diem clauso cōponet vesper olimpo.
Tenebre. quia teneant vmbiam.
Crepusculum dubia lux. hoc est mediū inter lucem et tenebras.
Lonticinium. tempus quo omnia silent.
Intempesum media noctis dicitur quasi inactuosum. quia in
actuosum. quia tunc quiescunt omnia.
Gallicinium. quia galli tunc diem nunciant futurum.
Matutinum est tempus inter abcessum tenebrarum. et aduentuz
aurozam. **D**iluculum. q̄ iam incipiat lux diei videri.

De ebdomada.

Ebdomada a numero dierum dicitur. Septimana. q̄ septem sunt in ea mane. i. lucēs. ⁊ sol septies in ea oritur.

De mensibus.

Mensis a mente. i. luna vel defectio. Nam omni mense luna deficit cum incendit.

Januari⁹. q̄ est ianua anni. Vel a iano deo bifronti ad signādū introitum ⁊ exitū anni ⁊ hūc romani coluerūt ⁊ sup̄is sacrarunt. Februarius a februo. i. plutone. qui inferni idolum cui hūc mensē sacrarunt romani gentiles.

Martius a Marte romanz auctore. Vel quia animantia suos mares vocant ad coeundi opus quod fit in martio.

Aprilis quasi apoullis. quia poros terre aperit ad germinandū. Vel a frodis. i. venere cui apulem sacrarunt.

Maius a maiā mercurij matre. Vel a maiouibus ⁊ p̄incipibus rei publice quibus est sacratus.

Junius s̄tra iuniorib⁹ natu vel a iunone. Naz antea populus roman⁹ diuisus erat in centurias senioꝝ et iuniorum.

Julius et August⁹ a cesarib⁹ noiati qui p̄us erant q̄ntilis septilis quasi q̄ntus ⁊ sext⁹ a martio. Qui tūc a romanis p̄mus mensis anni erat. Ceteri inde a numero dicti sunt. Septēber October November December. q̄ a martio septimus. octauus. nonus ⁊ decimus fuerūt. Item cuiuslibet mensis tres sunt dies festi a romanis instituti. s̄. kal. none ⁊ ydus. quia his diebus officia magistratuum aut alterabant̄ aut elegebant̄.

Kalēde a colēdo p̄mi dies mēsiuz q̄s romani ⁊ hebrei coluerūt. None dies post p̄mū. q̄ fuit kalendarum q̄tuor vel sex p̄mi a mūdine nomine sumpserūt. q̄ his mūdine erat i p̄plo romano

Ydus hō sunt p̄mi dies octo post nonas aut ab yduo. id est sepatione mundinarum aut ab edendo. quia erant apud veteres dies epularum. vt patent in kalendaris.

Tempus bimestre. i. duoz mensium.

Trimestre. i. trinum mensium. ⁊ sic de singulis.

Bimatus tui. ⁊ way iarzeit. Trimatus tui. diey iarzeit.

De anni partibus.

Ver. quia viret ver glentz. Estus ver sumer. ab estu.

Autumnus ver herbst. a tempestate. Hyems ver winter.

Tristitia	traurigkeyt	Luctus	weynung
Lugubris	weiber	Lunor	vorcht.
Dolor	schmerz	Turubatio	cytterung
Tremor	erschreckung	Susprium	seunfftz
Ositatio	auffgynung	Spiritus	attem.
Insprium	inseunfftz	Ben. is. cre.	seunfftzen.
Respiro. as. are.	attemzyhen	Vel idem est quod dolor	
Bemitus	seunfftzen.	Digero	dewen
Ingero	hinneinessen	Digestio	deung
Masticare	widerkeuen	Egrot aufwerffen. z hoc nature supfluuz qd digestum dicimus	
Somnus	Somnium traum.	Somnolent schlefferig	
Sopor	natzung	Vigilia	wacht.
Memoria.	Recordatio.	Reminiscentia.	gedechtnus.
Differunt Memoria est pteritorum non obliorum.			
Reminiscentia vero obliorum. Recordatio est genus illorum.			
Appetitus	begyrde	Desiderium	idem.
Synderisis.	hymmelisch selen krafft.		

De integralibus z corporalibus partibus hominis.

Exterior homo.	der koirpel.		
Corpus.	leib.	Laput	haubt.
Acphas	onhaubt.	Occiput.	der nacke.
Sinciput.	anterior pars capitis.		
Interciput.	media pars capis.		
Venter	scheitel.		
Cranicus.	hyrenschalen.	Cranella.	idem.
Durameter	die auffer hyrenschalen.		
Cerebrum.	hyrn.		
Cesaries	Differunt cesaries a cedendo z tonz		
Crinis	har.	dendo viorum est.	
Loma	Crinis eo qvittis discriminatur. et		
pprie mulierum est.			
Polus	har.		
Lome sunt pxi crines. Inde Lomare. skelen vel omzre.			

Unde Theophrastus in beautozan. Et nostri mulierum mores dum
 molluntur. dum comantur annus est.
 Pili. dicti a pelle quia ex ea pdeunt.
 Capillus. barlock. Lurus. barschoff. Tricq. 30ff.
 Clauicium. glatz. Clauicies idem.
 Caluus. a. um. glatzig. Caluaria. dotenschedel.
 Limpus. der schlaff. Frons. tis. styri.
 Vultus. antitez. Facies idem.
 Faciem natura. Vultum dat hominis voluntas.
 Vultus mutatur. Facies non.
 Vultus. gesicht. Auditus. gehord. Odoratus. ryche. Olfactus
 idem. Gustus. gemack. Tactus. begreiffung.
 Sensus. entpfutnuß. Oculus. aug. Ocellus. auglin. Talmus. aug
 Monoculus. einaugig. Ophthalmia. augenwe.
 Pupilla. augenapfel. Euea idem.
 Palpebra. augenbrow. Vel sinus oculorum. Aries. gesichte.
 Corona. der mittel cirkel. Inter album et pupillam.
 Cornea. quia vt cornu durum. albuginem dicit.
 Lacryme. treher. Trena idem. Lippus. oculus vel cui fluunt oculi.
 Cilium. brow. Supercilium. oberbrow.
 Intercilium est medium inter cilia et supcilia. qd sine pilis est.
 Hircus. augenwinckel. Unde Hgi. in bucco. Et quo te trans
 uersa tuentibus hircus.
 Bene ptes infra oculos vsq; quo barba se elicit. Mala. wenglin
 oder becklin. Unde marilla eminentior sub oculis pars.
 Nasus. nas. Polippus. fetor nasi. Naris. nasloch.
 Nasellus. Nasculus. Nasicellus. kleinnebin.
 Simus. Est qui nasum habet recuruum sursum. krumnas.
 Aquilis. langnas. Pinnula. nasspitz. Pirula idem.
 Interfinium. das mittel in der nas die cruspel.
 Os. mundt. Oscedo. mundtstank.
 Osceidum est diuinitio que fit in operatione oris.
 Labium. das ober lefftzlin. Labium. das vnder lefftzlin.
 Labia mulierum. Labia virorum dicit.
 Lingua. zung. Glossa idem.
 Dens. zan. Dentes precisorem vorder zeh.

Dentes molares. stöckzen. Quis quid illi molant hoc alij præ-
dunt. Dentes canini sunt acuti medij inter molares & præcisors
ex sinistro & leuo ordine duo supius & duo inferius oppositi.

Gingina. zankleyfch.

Mandibula. biler. oder kynback. Saliva. speyhel. Sputū idē
Palatum. rache. Concavitas est supra linguam. Faur quia
effundi voces. gūm. Arterie. vene arte p quas a pulmone spūs
ad vocis mittit generationē. Uua. Uuula. Epiglottis attem-
blat. Vel nodus guttureus. est caruncula que cadit supra me-
tum anhelit⁹. aut arterie ousticiū nequid in via anhelit⁹ decidat
Guttur. kel. Collum. halb. Buisa. vorder halb.

Leuir. hinderhalb. Gurgulio schlundt. Mentum. kyn.

Thorus. feyste an dem kyn. Palear ides. Alio modo thorus p le-
cto dicit. Inde chonturalis ein heyliger. vt infra de lectisternijs
Barba. bart. Ephebus. on bart. Lanugo. iungbart.

Rumen. indruck. Ruma idem. Vel in gutture nodulus exis.

Erumna inde. i. miseria.

Sublinguius. opculum est gurgulionis. Alio modo est humor
naturalis frigidus & humidus in coipe humano. rotz.

Catarrus. schnupff. oder pfnisel.

Lannapulmonis. das lungenrot. vt supra vocalis arteria.

Ysophagus. schlundtrot. Trachea. lungenrot.

Auris. ore. Auricula oileppel.

Aures hominum. Auriculas asinorum vel brutorum dicas.

Cartilago. krusbeyn. weyhbeyn. sicut in auriculis & similibus

Brachium. arm. Armus idem. Ulna vorder arm. oder elen.

Laertus. hinder arm. quia lateri infixus.

Cubitus. elenbog. quia eo flexo incubamus sup ipso.

Manus. handt. Et præ dicit. vt armata manus. i. potestas.

Callus est duricies manus.

Cyrus handt. Inde cyroteca. hendtsch üch. quia tegit cyrum.

Digitus. finger. Pollex. daum.

Index. der zeigfinger. Meidi⁹. der mittelfinger. Jr. das mittel
in der handt. Dextera. die recht handt. Leua. die lueckhandt.

Sinistra idem. Pungnus. faust. Pugillus. feustlin.

Palma. gestreckte handt oder spann.

Ungulis nāgel. Ungula idē. Ungues hoim. Ungule bfutoꝝ
 Artus gleich. Articul⁹ gleichlin. Muscul⁹ musbroit. Ala achsel
 oder arm. oder flugel. Ascella. vnderuchsel. Subbirc⁹ vel sub
 birquinus idem. nam cilico. i. moueo. p ascella em brachia mo
 uent. Et qz ibi semp sudoris est fetor. ideo subbircus dicitur. Et
 bircus a fetore aial est qd multum fetet. Titilicus kytzelsfleisch.
 Titillo. as. are. kytzeln. Blandula. druch. oder pulen.
 Humerus idem. Armus idem. Differunt tñ. Nam humeri ho
 minum. Armi ho brutorum. Scapula. schulter
 Inter scapulum. zwischen den schultern. Pale. arum. sunt
 dorsi dextera. leuaqz mēbra eminentia. Truncus a collo ad ignē.
 Pectus. brust. Thorax idem. Differunt tñ. Nam pectus est
 inter eminentes māmllaz partes. quasi perum. Thorax vero a
 collo ad stomachum tendit. Cutis. haudt.
 Pellis sel oder haudt. Corium leder. Differunt tñ. Cutis
 carnem tegit. Pellis qz iniurias tegit. Corium qz ea caro tegat.
 Itē cutis hominis vel dum ē in aiali. Pellis dum est in abstra
 cta. Corium dum est in vsum depositum. Et cutis bouis. id ē
 pellis cerdonis. Corium sutoris.
 Māma. brust. dicit a mala qz rotunda est vt mala. Inde mam
 milla le. diminutiū. Et sunt māme muliez. Māmille muliez
 vbera pector. Papille sunt capita māmaz que suggētes cōprie
 bendunt a papo as. dutwerzsel. vber brust. oder cytter. Et vbe
 ra p eo significato solum dicit pluraliter.
 Lac milch. Dous schweissloch
 Sudor schweiß. Aruina schmer
 Pingue feyst. Pinguedo idem
 Differunt tñ. qz ysid. in. vi. etbi. Aruina dicit cuti adherere
 Pingue ho qdlibet corpus dicit serui. pmo geoz. virgilij dicit.
 q neqz pinguedo liceat dicere. sed nos sic vsumus.
 Macera. um. mager. Macies megerung.
 Macilentus. garmager. Crassus feyst.
 Crassitudo feyste. Corpulent⁹ gro fleibig
 Caro fleysch. Caruncula fleyschlin.
 Fratres bruder. qz sunt ex eodem semine fructu.
 Sorores schwestern. quia sociate semine.

Germani Bruder. ex eadem genitrice. i. matre.

Germane geschwestern. similiter uterini ex vno eodemq; utero licet ex diuersis partibus.

Gemini gemelli quia vno partu geniti.

Fratres patruales sunt quoz patres germani fr̄es inter se sunt.

Patrulus Bruder kinder.

Patruus vater. patris frater quasi alius pater.

Amica bas. soror patris quasi alia mater.

Materters beslin. soror matris quasi altera mater.

Fratruales sunt filij matertere.

Nepos nepotis kindes sun.

Neptis kindes tochter. **Compater** geuater.

Commater geuatterin.

Patrinus gotte. **Patrina** gottin.

Consobriini geschwisterkind. quasi consorini. siue hoc ex fratre et sorore. siue ex duabus sit sororibus.

Auunculus matris mee frater. quia ab auo diminuit.

De patruis.

Patris mei frater mihi patruus est. ego illi fratris filius.

Patru mei p̄r mihi p̄r magn⁹ est. ego illi filij fratris fili⁹ v̄l filia

Patru mei au⁹ mihi ppatruus est. ego illi filij filie nepos aut

Patru mei pauus mihi ad patrus est. ego illi nepo⁹ neptis. tis aut neptis filij filius aut filia.

De amicis.

Patris mei soror mihi amica est. ego illi fratris filius aut filia.

Amice mee mater mihi amica magna est. ego illi fratris filie fili⁹ aut filia.

Amice mee auia. mihi. amica est. ego illi neptie filius aut filia.

Amice mee pauia mihi abamica est. ego illi nepos aut neptis.

De auunculis.

Matris mee frater. mihi auunculus est. ego illi sororis fili⁹ aut filie.

Auunculi mei p̄r. mihi auūculus magn⁹ est. ego illi filij sororis
b iij

filius aut filia:

Auunculi mei auls. mihi proauunculus est. ego illi filij sororis

nepos aut neptis

Auunculi mei proauus. mihi abauunculus est. ego illi neptis

filius aut filia.

De materteris.

Matris mee soror. mihi matertera est. et ego illi sororis filius

aut filia.

Matertere mee soror. mihi matertera magna est. ego illi sororis

nepos aut neptis.

Auue mee soror. mihi abmatertera est. ego illi pronepos sororis

aut proneptis.

Proauue mee soror. mihi promatertera est. ego illi sororis neptis

aut filia.

De nuptiis et ex his contra ctis amicis et appendentiis.

Maritus mar. Maritafra w.

Masculus mendlin. Sponsus brutgam.

Sponsa brant. Spondeo. i. promitto. vel a sponda. i. lecto. *Ita*

sponsa condormiendo sponso suam erit spondam.

Arrabo quod dat pro coniugio. dicit quasi bona arra.

Arra ein hafftgabe. als ein mebelringe.

Ita inter coniuges fiebant quedam stipulationes et pmissiones.

Coniuges quasi fide coniuncti propter indiuiduam vitam. ut

subijciant iugo matrimonij.

Coniugium vermehelung oder die ee.

Procus kuppler. a procando nuptias.

Pro nubia eemechem.

Pro nubia vnuermehelt. quasi non nubia.

Pro nubie hochzeit. qz in his primum nubentium capita velantur

Uxoribus quasi uxoribus. Ita olim nubentes puella ad postes mariti

uenientes. anteqz ingrederent lanceis vittis ornato oleo ungebant

Matrona nupta casta. unde matrimonium die ee. Patrona que

in matrimonium venit. vel quia in matrimonium trusa. ideo di

citur matrona. Mater que genuit.
Materfamilias que solemnitate iuris in familiam mariti venit
haufmutter.
Monogamus der ein ee frau hat. quia vni tm̄ nupsit. Est eniz
monos vnum z gama mulier.
Bigamus vir duarum aut vidue.
Digamus idem. Nam gama mulier dicitur.
Vidua wiebe. quasi viro ydua. i. viro priuata.
Viduus witting. Fratruſſa vxor fratris.
Leuir frater mariti. quasi sit leuis nō verus vir.
Janicies zweier bruder weiber.
Socer qui dat filiam. schwebers
Socrus schwiger.
Gener qui duxit filiam. doetherman.
Paranymphus. brautfurer oder buter.
Paranympha brautfurerin. oder buterin.
Hymeneus deus nuptiarum.
Hymen deus castitatis z pellicula virginitatis.
Lentigo qz tangit z tactu rūpit illud qd̄ apparet z floret dicim⁹
Diuortium viri z femine sepatio eescheidung q̄ fit ex snia iudic⁹
Repudium femine relectio. hec aliter a legistis dicunt.
Epitamyon est carmen nuptiarum.
Osculum pacis est.
Basium amicorum est. kus.
Suauum lasciuorum est.
Banneo hūren hūben.
Banneum Lupanar Proſtibus. hūrbauſ.
Proſtituta hūr. Meretrix idem.
Scortum bubin.
Peller zū weib. oder kebsweib. Concubina idem.
Pelliceo blande decipio. et est meretricum.
Leno hūb. Lena bubin. Lenocinium buberey.
Proſtubularius frauwenwirt.
Proſtubularia frauwenwirtin.
Adulter eebrecher. Adultera eebrecherin.)
Fornicarius hūrer. Fornicaria hūrerin.
Stuprator ein iunckfraw schwecher. ille qui virginem violat

Stuprum violatio virginitalis.

Defertor idem q̄ stuprator. qz virgini sertum. i. crinile deponit.

Sacrilegus qui in psonam sacram agit. ein kirchen brecher.

Incestor qui in amicam agit. einer der mit seiner mümen czü schaffen hat.

Raptor qui rapit quam cognoscit.

Adhebus est generale.

Zelotipus qui amat meam vel ego suam. eia mit gemeiner.

Inde zelotipia que ē suspitio amoris. ein arckwan d̄ büllschafft.

Ciuium et populi et voca bula seniorum.

Ciuis burger. qz ciues quasi in vnū vt viuant coeuntes dicunt.

Ciuis burgerlich. **Inde ciuitas.**

Consul ratzhere. a consulendo.

Preconsul einer an eins ratherren stat.

Exconsul quia functus est consulati.

Dictator fuit populi magister. Et est rome dignitas supra con
sules. Durabat enim dictatura ad quinquēnium. cum omni an
no consules qui duo erant variebantur.

Edictum küniglich gebot. Et qz a dictatourb⁹ edicta p̄debant.

Populus volck comprehendit ciuem ⁊ plebem.

Plebs gemein volck. demptis senatouribus et patribus. Et dici
tur quasi plures.

Vulgus. i. plebs. **Vulgus** eo qz facit quisqz quod vult.

Diaria die rür. **Epilensis.**

Porbus caducus. der fallent siechtag.

Porbus comitialis.

Epilenticus. qui patitur epilentiam.

Verurca wartz.

Emorrois idis. fluxus sanguinis. ⁊ forte dum p̄ os eppuimus.

Et quia dominus sanauit in euangelio. Emorroisam mulierem
vocatam a sanguinis fluxu.

Popagra pedum. Cirogra est manus infirmitas.

Idropisis wassersucht.

Idropicus. wassersüchtig.
Singultus. tul. anhelitus difficilis attractio. Vel medici vt dicunt. singultus est sonus violentie comotionis oris ex fumo stomachi dispositione pueniens. Et dicitur forte die phnuffez oder der nesch.
Febzis. kaltsiechtag
Terciana. drittegig
Quartana. viertegig
Quotidiana febris. tegklich ritt.
Lepia. feltsiechtag. Leprosus. malczig oder feltsiech
Epidimia. pestilencz Pestilentia idem.
Calculus. gryen. Etiam Calculus paruus lapillus cadens in calcem ledit calcem. Etiam calculus lapis quo calculat. id est computatur.
Letargia. obliuionis infirmitas. A letco flumie inferni. vt patet vi. Eneid.
Scabies
Purigo. raude. Et ardore
Puritus. tul.
Purigo. quasi perurigo quia ex ardore ad scalpenduz impellit et perurie membra.
Puriginosus
Phanaticus. reudig.
Scabiosus.
Crispus. crauf. Crinis passus. breyt hars
Lentigo. rubea faciei macula ad moduz lentis. riseln oder Pofmen. Lentiginosus ryfmet.
Lecus. plindt.
Surdus. taube.
Mutus. stumm.
Edentulus. an zen. oder zanlucket.
Mancus. on handt. quia carens manu.
Claudus. lame. oder bincket.
Loupes. stelezer.
Contractus. lam zusamen gezogen.
Mutilatio. membrorum puiatio.

Vertigo. haubtschwindel.

Sanguis.

Sanguis. blüt in corpore. Quia sagiat corpus.
Lruor. schweiß.

Sanies. eyter. Tobi idem;

Putris tre. Putridus a. um. Putridus a. um. Tabies a. ũ. faul
Capitosus. byrnig. oder eygensinnig.

Lunaticus. monig. quia mutatur sin lunam.

Ulcus eris. eyß oder geschwere.

Vulnus neris. wunde.

Licatrix. mas. quod remanet post vulnus.

Complexio.

Complexio. art oder eygene natur auß 3 vier elemēt eygēschafft.
Melancolica. terrea sicca z frigida complexio. Inde melanco-
licus. grauis. tardus. iners. lutei coloris. tristis.

Flegma. a. quea. frigida z humida complexio. Et fere omnes mu-
lieres flegmatice sunt.

Sanguinea optima est complexio. aerea. humida z calida.

Aqua sanguineus ad optima aptus. pulcer. amabilis. liberalis.
affabilis. prudens.

De afinitatibus.

Pater. vatter.

Tutor. vt tutor.

Honoris. vt abbas.

Beniture. id est nature.

Estate. quia sener.

Creationis. vt deus.

Adoptiuus. ex optione.

Putatiuus. q: putat. vt Joseph pater ihesu.

Legitimus. eelicher vatter.

Adulterinus. eebuchlicher vatter.

Naturalis. quouis modo. quia genuit.

Pater

Utricus. stieffmutter. Et patet a patratione. Est enim patratio
venerei consummatio.

Genitor. geberer.

Paterfamilias. haubvater.

Pater. mater. quasi in generatione existens materia. quia ma-
sculus in ea semen terit.

Mouerca stieffmutter. quasi noua mater.

Paterfamilias. haubmutter.

Parentes. quasi parietes. Versus. Pater generat. Mater ma-
rit. utrunq; gignit.

Puerpera. kindtpetterin.

Gemellipera que nō duos sed plures parit pueros. Sicut ge-
mini zwiling. Et non solum duo sed plures possunt dici geni-
ni. teste ysid. xi. et himo.

Filius. sun.

Unigenitus. eingeporner sun.

Primogenitus. erst geporner sun.

Prenignus. stieff sun. quia prius genitus.

Snatus. id est filius quasi generatus.

Filius adoptiuus. erwelter sun.

Filius legitimus. eelicher sun.

Filius naturalis. quouis modo genitus.

Filius adulterinus. ebruchlicher sun.

Posthumus. nach geporn. quia humato. id est sepulto patre est
genitus.

Filius doctrine. Filius imitationis. ut aptus nos vocat filios.

Basibardus generale est.

Spurius ex concubina.

Nothus ex adultera.

Danser ex scorto.

Soboles progeniei ordinatio dicendo. primo genitus vnige-
nitus medius nouissimus rē.

Filia dochter. Snata idem.

Prenigna stieffdochter. quia prius genita.

Dic sicut de filio supra.

Item nothus de patre nobili. matre ignobili.

Spurius econuerso. vel ex patre incerto. e matre vidua. quasi
 extra puritatem castitatis conceptus.
 Diphbanus. na. nū. Pupillus. a. um. Dibat. a. tum. weyflein.
 Pupillus matre. Diphbanus patre. Dibat. vtroq; caret parente
 Auus. eny. patris pater
 Auia vel auia. grofamin.
 Auus paternus. Auus maternus.
 Auia vel auia paterna.
 Auia vel auia materna.
 Auctor mei generis est mihi pater. ego illi filius vel filia.
 Patris mei pater mihi auus est. ego illi nepos aut neptis.
 Patris mei auus mihi pauus est. ego illi p nepos vel p neptis.
 Patris mei pau. mihi abau. est. ego illi ab nepos vel ab neptis.
 Patris mei mihi abau. attau. est. ego illi ad nepos vel ad neptis.
 Patris mei attau. mihi trittau. est ego illi trinepos vel trinepis.
 Cognati sunt patris. Agnati matris.
 Affines vtriusq;. Hec Guarinus.
 Cognatio gesypschafft vom vatter.
 Agnatio vō der muter. Affinitas von vatter vnd muter. Ysida.
 aliter de his dicit. Quod agnati ex patre et duz defunt filij in loz
 cum eorum succedunt. vt essent nepotes aut eius filij.
 Cognati quasi ppinqtate iuncti. et veniūt p feminei sex. psonas
 Proximi nach frund. a sanguis ppinqtate.
 Consanguinei. quia ex vno sanguine. i. patris semine.
 Pulpa. magerfleysch. Item caro q; cecidit. i. mortua est. Inde
 Cadauer. schelm. Pulpa. No quia pulsata pculsa. vt in maccello.
 Donatus in cōmentarijs. Theren. q; palpas homines. carnes
 vero bruta. vt lupi aut canes comedunt. Et caro quasi cado. qz
 mortua nature aut suo vicio.
 Merus. geeder. harwach. sicut cartilago compacti.
 Os ossis. bey. Os oris. mundi.
 Compagina capita ossium sunt. quia nerui his sunt compacti.
 Metulla. marck. Costa. ryp.
 Latus sepi. quia latet dum sup eo iacemus.
 Dorsum. Differunt tñ dorsum qz durum ad
 Tergum Ruck labores et ad portandum.

Tergum quia suplni in terra.

Tergus oris. sup teago soli homines iacent. Tergus biutorum

Unde Virg. i. eneid. Tergora diripiunt costisq; viscera nudat

Tergora quasi terfa apparent. Fucha. ruckenmarck.

Spina dorsi. rucken peyn.

Sponsalia sunt iuncture dorsi.

Venter Differunt in Venter qz cibum dige

Aluus bauch rit acceptum. Aluus qz cibum reci

Uterus pit et solet purgari ab abluendo dicitur.

Uterus mulierum est. quia in eo concipiunt.

Umbilicus. nabel. Flia klein deilin.

Clunus. arsbach. Fates idem differunt. quia a cluno. i. defen

do. quia sedentis ossa defendunt. Fates vero quia dum sedemus

eis innitimur. Flia vero quia obuoluimus nos. Est enim illos

grece obuolucere.

Genitalia gemecht.

Inguina idem. Inguem z mulierum z virozum potest esse.

Duapus. Dactilus

Ramer. Uirga virilis Zagel. qz virus emittit.

Uertrum. Erreus

Uentula.

Prepuccium. zagel decklin.

Testis. hod. oder zueg. quia sicut quilibet mas perfectus habet

duos testes ita in ore duum vel trium fiat omne verbum id est

testamentum.

Testiculus. hodlin.

Vulua. quia ventris valua.

Aurea porta. Hec idem significant.

Undenda. scham.

Posteriora. quia natura retro posuit. Adum illa purgantur in

quinemur aspecta.

Femur. quia ea parte sexus viri z femine discrepat. Est ea pars

que est ad iguibus ad genua. huft.

Sperma. tis. mannsamen.

Menstrum. frauen kranckheyt.

Quia omne mens sanguinis fluit liuidus p spinem dorsi.

Yponens vcnereum stillans ex vulua.

Matris pellicula que post conceptum semen statim attractum
elauditur & continet in se decem cellulas.

Matris bermuter.

Embrio ein vngelorn kindt.

Abortiuus vnzeytig kindt.

Secundina dicitur pellicula in qua puer voluit in utero matris.

Et dicitur a sequor. quia sequit in mundum. kindtburdlin.

Merda dieck. Stercus idem.

Urina harm.

Uritides sunt pori vesice. p quos distillat urina. Et dicitur urina
quia fit ex digestionis vstura. Nam medici dicunt qd urina est
calamentum sanguinis & omnium humorum naturalium.

Urinale haren glas.

Madula bruntzkachel oder bruntzwinckel.

Sipharius idem et pprie mulierum. Nam siphon. onis. est sibu
lus quem mulieres mingendo faciunt. Adictura bruntz.

Anus arf. Culus idem.

Lora geschlof.

Crus beyn. qd in eo currimus. sed sub genubus illa pars crus est

Geny knye. Beniculo. as. are. knye byegen.

Poles politis. knye scheyb.

Suffragiens knye biege oder knyeweiche qd subtus frangunt
et inclinant sicut supra in brachijs.

Tybia schinbeyn. ad similitudinem tube.

Sura wad.

Talus knod sub sura.

Pes sub. quasi poda. quia a greco nomine tractum. Inde calo
pes vel calopodium holtzschuch. quasi ligneus pes.

Sola solen. quia solum terram imprimimus

Calc. Calcaneus. Planta. sol.

Different in quia a calcando calcia planicie planta.

Solea a soleo imprimendo.

Subrellus sublin. quia est sub talo.

Pedica. zehe oder subfeysen. quia pedem capit.

Pedor sub stanck.

Allux. grofzehe. cetera vt supra digitus.

Angina halßgeschwulst.
 Diæta vomitus exiens et ore.
 Diæta infirmitas ex nimia comestione.
 Cor hertz. Cecordia hertzwe.
 Cordiaca hertzader. z est aliquando cordis passio.
 Vena ader. qz p eam sanguis venit. i. fluit p corp⁹ z iuncturas.
 Precordium vorhertze.
 Pulsus schlag. Pulsatilis schlagader.
 Splen milcz. Splenetica milczader.
 Jecur leiber. Epar idem.
 Colon bodler der gros darm. a quo venit Colica passio vt in
 fra patebit.
 Iliä klein dermlin.
 Epatica leiber ader.
 Fibre icconis extremitates. Et sunt quedã vene dicte fibre. qz ab
 ariolis ad phebi aras p oraculis captandis ferebant.
 Bilis gallenpitter. humor fellis. z aliquando p ita ponit.
 Fel gall.
 Cistifellis gallenblatter. quasi cista fellis indeclinabile.

Effectus talium.

Cor sapit. Pulmo loquitur. Fel commouet iram. Splen ridere
 facit. Jecur cogit amare.
 Vesica blatter. quasi vas aque.
 Vritides blatterlochlin.
 Lumbus inebriat. quia in lumbis consistit libido.
 Ren nyrm. Lien masdarm. Lienteria infirmitas lienis.
 Poder arßdarm.
 Reticulum netzlin.
 Stomachus mage.
 Intestinum eingeweyde. Viscus idem. Et pluraliter maxime
 p hoc significato reperit. Sunt em viscera sm Ysid. xi. ethi. cir
 cumfusa cordis loca quasi viscera. z ab alijs viscera dicunt om
 nia interiora sub cute z maxime solide carnes. Hec seruus.
 Erta plerunqz pro eodem.

Dimentum. wam. oder gedarm. Et continet intestinorum ma-
iorem partem. fm Ys.

Cecum intestinum quod est sine foramine. z vere hoc est impos-
sibile. nam habet unum p quod recipit. et aliud p quod expellit
sed alia foramina respectu aliorum intestinorum no sunt directe
opposita. sed iuxta se posita. Ideo cecum dicit.

Ieiunum tenue intestinum. Inde ieiunium qz extenuat ventrem

Dmasum. kuttlen.

Colus krumer darm. oder kudler. quia digestum p ipsuz colat.

Colica passio coli.

Laxus weych in dem bauch.

Constipatus. hert in dem bauch.

Constipatio. hertung

Eructuatio. aufwerfung. Provenit em ex cibi superfluitate.

Lactus. schlag. oder gnot. Apoplexia idem.

Spasmus. kramff.

Paraliticus. membrorum resolutio.

Stranguinea. urine constrictio.

Dissenteria. blutscheyß.

Est enim vulgus passim inhabitans multitudo.

Tribus. bui. geschlecht.

Tribunus. quia iura tribuit. aut tributa dat siue colligit. Ro-
mani creauerunt tribunos plebis z militum.

Senatus ein rat. A senioribus.

Conscripti patres. Romani senatores. quia eorum nomina au-
reus litteris z enea tabula conscribebant.

Senatusconsultus. a consulendo dicit. qz senatus consulit.

Senatusdecretum. eyn ratz meynung.

Plebiscitum eo qz plebs scire debet.

Censor. ein richter. a censu. eris. sunt em p̄moniorum iudices.

Iudex. vrteyler. oder richter. quasi ius dicens

Iustitium cii. quasi iuris tactum. quod sit cum iudicis senten-
tia aut silet aut repellitur.

Prefes. ein vockt. quia prouincie p̄cess.

Prefectus idem.

Prouinda ein verforgung. oder ein gegent eins lands. **R**egio
 nes a romanis bello victe dicebant. puincie. procul victe. qbus
 dabatur prefectus id est procurator. **D**icimus em istac in re meā
 accepi prouinciam. i. procurationez. valet em idem q meas tue
 re vices aut partes. **E**t hoc **T**herentianum est. **U**nde in phoro
 mione. **O** geta geta duram accepisti prouinciam.
Pretor ein oberer der stat. quasi preceptor.
Pretorium rathaus.
Questor quasi questitor apud quem questiones agebant.
Proceres die edeln. quasi alijs precedentes.
Primores. quia alijs preminent.
Primores et proceres pluraliter dicuntur.
Ammularius seckelmeyster. **A**mmularius idem.
Erarius der stat seckel. quia ibi era deponuntur.
Erarium locus talis.
Sazophilatium ein schatzseckel. vbi gaxe reseruant. die schetz.
Fiscus ein gemeiner seckel.
Sindicus ein gemeiner procurator. vt indicus ecclesie. **S**indi-
 cus capituli.
Municeps nati in eodem municipio.
Municipiū freyheit. a pncipe ipetrata. **I**nde iura municipalia
Burgum ein bürg. **I**nde burgarius et burgenlis.
Prothonotarius statzschreiber.
Scabinus assessor iudicis. czunfftmeyster.
Monopolion. **C**ollegium ein czunfft oder ein samlung.
Zunfra **F**ictum est inde magister zunffarū. sicut magister ciuū
Tabellio. onis. ein leffer. brieff trager.
Tabellarius idem. a tabulis.
Mercenarius. myetling. **C**onducticius idem.
Conductor geleytfurer.
Theolonius vel **T**heoloniator czoller. **P**ublicanus idem.
Eractio schatzung.
Pedagium süßzol. **E**dagium wagen oder roßzol.
Villa dorff. a vilibus personis in ea.
Villanus dorff man. **V**illana dorff weib.
Villicus rector ville dicitur.

Colonus arbeyter. ackerman. oder rebman. **Sunt em̄ aduene**
quibus locatur ager pro emphiteosi. id est pro usufructu.

Emphiteosis bodenzins.

Inquilinus eingeseß. quasi aliena incolens.

Aduena frembder. **Aduena** manet. sed inq̄linus ad t̄ps manet.

Exterus frembder **Alienus** idem.

Longinquus ferr her frembd.

Indigena ein eingebomer oder hemischer.

Incola einwoner. sed ex aduenis pp̄ue.

Alienigena frembd geboren.

Rurigena. genitus in rure.

Frantzigena genitus in frantia.

Sueuigena genitus in sueua.

Peregrinus bilgerin. eo q̄ parentes eius ignoiant̄.

Urbanus natus in v̄be. statman.

Opidanus natus in opido Romani quōdam soli vibani. quia
sola Roma merebatur v̄bis nomen. **Leteri** aut opidani ab opi
dis. aut castellani a castellis.

Opidum stetlin oder mercklin. quia opes in v̄bem ferebat. aut
his abundabat.

Famulus ein knecht. et ex pp̄ria familia.

Seruus ein knecht. quia in bello seruatus. nam iure belli seru⁹
debut occidi.

Dancipium ein dienst. quia manu captum. vt homo equus.

Hec sūt inducta iure gentiū. q̄ iure naturali oēs liberi nascimur

Verna knecht oder magt. cōmunis generis.

Vernaculus knechtlin. diminutiuum.

Arbitriclinus schaffner.

Patronus verweiser.

Pedagogus zuchtmeyster oder lerer.

Pedisequus. qua nachuolgender knecht.

Emptricus seruus. gekauffter knecht.

Liber frey. **Inde** liberalis ⁊ liberalitas.

Ingenuus edel. a genere sed nō a facto habet libertatem.

Liber ein entlediger knecht. ⁊ seruitute liberatus.

Libertinus. filius liberti.

Danymissus ein lediggelagter.

Dediticius. quia se victum dedit.

Deditio ein auffgebung castri vel burgi vel civitatis oppugnati

Palatium pfaltz. Palencinus pfaltzgraff.

Pallinus landt vogt.

Inbursator eingesecklet. Ebursator außgesecklet.

Militie & belli vocabula.

Miles ritte. quia Romulus post urbem conditam mille elegit quos milites. id est propugnatores vocavit.

Bellum streyt. Antifrascos qui non pulcrum Bellus. ior. lissi-

mus. id est pulcer.

Rex kunig. quia regit.

Tyrannus kunig propria significatione quia fortis. Nam tyro-
onis. id est fortis.

Satrapa est sapiens vel potens rex.

Dux hertzog. Nam ducit exercitum.

Princeps furst. Dignitatis nomen.

Monarcha ein einiger furst.

Julius monarcha romanorum primus fuit. Tetrarcha qui tenet
quartam partem regni qualis apud iudeam philippus fuit.

Liliarcha gewaltiger vber tausent ritter.

Centurio gewaltiger vber hundred ritter.

Miles ordinarius qui per ordinem militat & adhuc sine gradu

Et dicitur Gregarius. quia humilis & ex grege.

Extraordinarius qui adeptus est virtute.

Emeritus ein alter ritter. quiescens a militia. His romae taber-

na meritoria fuit constituta. ut omnibus amore patrie in militia

consumptis tandem quo viverent pium erat.

Veteranus idem.

Equester reuter. ab equo.

Tyro. onis. starcker. aptus militiae.

Tyrocinium. i. nova militia. nam electo tyrone intemptabatur.

Stipendium sold. a stipitibus. i. denarijs.

Pedester fusknecht a pede. Phalanx. i. legio ein schar.

Satelles. itis. qui satis latus tuetur.

Satellitum. id est satellitis stipendium.

Excubitor qui excubias seruat.

Excubie arum. schiltwach. eo quod extra cubant propter exercitus custodiam.

Velites quasi veloces pugnatores. Nam in bellis romanorum post terga militum equis insidebant. cum ventum erat ad hostes descenderant.

Castrum ein boere. olim nulla his mulier interfuit. quasi castum ne militia lasciuie cederet.

Lentorium gezelte.

Funda schling. Nam iactibus lapidum ut Trasio apud Iberen. in oppugnatione edum thaidis.

Sagittarij cum sagitta.

Balistarij cum arcu et balista. sic cum bambardis.

Balista nomen cepit ab inuentoribus. scilicet a baleatis populis.

Clipeus schilt. Inde clipeifer schilttrager.

Pelta idem ad lunc similitudinem.

Chibille. is. rotundus clipeus.

Umbo. onis. est locus in medio clipei a quo dependet. Inde

Umbilicus nabel.

Parma ein cleins schiltlin. a paruitate.

Scutum buckler. Egis clipeus pelle caprina tectus.

Telum lang geschos. pfeyl.

Jaculum wurff. quia iacitur. etiam pro telo capitur.

Genabulum iag. spys.

Spiculum geschos. ad modum spice.

Lancea speer. Lupis spyes.

Fabrica feurpfeyl. Al. uero spitz.

Gladus Ensis Spata. schwert. Differunt tamen Ensis ansa mucro scindit. Gladus totum. Spata. quia lata.

Framea messer. a fractura.

Anceps gladius utrobique scindens.

Sicca stabschwert.

Sicarius. ille qui fert siccam. velut anthonius in senatu romano sicarius inuentus est. teste Tullio in paradoxo. Est enim his pena statuta. ut in titulo lege de sicarijs.

Pugio. degen. **Trusile** idem. quia in trudendo stimulat.

Lunulus cultellus clunibus supra ligatus.

Lestus tui.

Lestus a cedendo. i. pcutiendo

Claua. cyfner kolb dictus veluti inter daretem & cul

Contus tellum. Virgili⁹ in. v. comemorat

Item contus etiam genus gladij est. **A** contando. i. inquiredo nam occidit querendo animam.

Balista. armibust. **A** belectoribus populis.

Arcus. bogen. Quia a remotis arcer.

Corda sennid. Quia extensa sicut corda.

Pharetra. kocher. Quia fert iacula.

Aries. instrumentum belli. simile arietis.

Erix. cratis testudo. Nec ab animalib⁹ nomina capiunt per similitudinem. Cratis paries virgultus contextus. Testudo quia pugnantes regit sicut testa concham.

Petraria. quia facit petram.

Mano. quia manibus agitur. ein boier.

Horfoium. quia p^ricitur et plecto. in partes scinditur suoq³ factu mortificat.

Galea. helm. sed est corio. Cassis est ferro vel auro. Galea est pedatum. Cassis militum.

Manubic. spolia manu capta.

Lonus. qd supra ponit galee. **Lrista** idem. **Lorak.** brustblech.

Lorica. pantzer. **Letera** a partibus indumentorum; trahunt sua nomina.

Veles. itis. est leuis armata. Ferentarij p eodem significato.

Lessa. kreyer. vt dum datur clam militibus. ne fiat confusio inter eos.

Lauterium. zeychen. Signatura vt sint cauti de se. als roskruz von ostereich.

Legio. ein schare. Ab electione militum. Continet em milia armatorum sex. aut sex milia. sex centum sexaginta sex. vt alij dicunt

Legio teste Ysid. habet sexaginta centurias.

Manipulus. xxx. choortos. xij. turmas. cc.

Centuria centum militum est.

Manipulus ductor militum est. Sunt em hi qui pmo bellu in

cipiunt. **U**n apud **T**heren. ubi est ille manipulus furm sangae
Turma est triginta equitum.
Choors quingentos habet milites
Acies spitz. quia ferro armata. **E**xercitus ab exercitio belli.
Classis diuisio bellantium est.
Modus est peditum densa multitudo.
Luneus est in unum militum collecta multitudo.
Contio pro eodem significato.
Ala est triginta equitum multitudo. vt ale auem ita ipsi tegunt
 exercitum die hinter spitz.
Cornu est extremum exercitus quasi acutum.
Agmen exercitus dum transit ab agendo.
Pauale bellum wasser streit. **C**ampestre feltstreit.
Castramitari am feltschlagen.
Circumuallare umblegen. **O**ppugnare bestreiten.
Funditus euertere zu grund erstozen.
Funditus eradicare idem.
Dirimere bellum streit vnder zynen.
Dare treugas ein friden nemen.
Emittere treugas ein frid ab sagen.
Indicere bellum ein streit verkunden.
Temptare bellum scharmutzen. **L**uctari ringen.
Duellum zweyer person streit.
Delabium vel Delabra ein belenbart.
Gladiator fechter. **D**imicator idem.

De panno & tela et de materia et instrumentis eorum:

Lana woll. a lanendo. **V**ellus schaffwoll. ab euellendo qd
 antiquitus oues nō tondebant cum nōdum forper inuentū est
Linum flach. quia lene & molle est.
Bissus genus lini candidissimi & mollissimi. & nascit in egypto
Lanubium vel Lanabis hanff. Et dicit a canne similitudinem
 quia sic crescit. **A**lij per p. scribunt.
Suppa reyft. oder kunkelflach.

Lumentum a werck. quia tumet.
Placium est stuppa & crassedo. serig **Vestuca** agens.
Sericum seyden. quia seres populi inventores fore.
Bomber baumwoll. Etiam vermis dicitur qui nec sericum.
Filum faden. **Blomus** mi. vel eris. klauel. **Colus** kuuckel.
Fusum vel **Fusa** spinnel. **Pensum** wirten. qz appendet fuso.
Alabrum haspel. a duabus alis.
Sirgilius a giro. id est circulo.
Matara garnstol. a meta. i. circuitu. **Globellum** idem. a globo.
Panus. **Panulus**. **Lannellus** spül. quia ex eius cursu pstante
 fit pannus. Et dicitur cannellus. quia est ex cannis factus.
Subtela spulleyl. vel ille stilus qui stamē determinat dū textit.
Veribolum spüleyfen. quia vertit.
Tela leinwat oder wepp.
Stamen zettel. quia stat.
Trama wessel. Est enim sicum quod rectam viam mittit per telam.
Inde trames. id est recta via.
Subregmen der eintrag. **Telatum** weber stül.
Licium bindfaden. harlauff. oder warff band. oder kami. oder
 wepff. Et dicitur eo quod ligat stamina.
Bilex zwilich. **Trilex** trilich.
Radius weberschiff len. **Maucula** idem.
Pecten weber strel oder blat.
Lextrina tunck. locus texendi.
Scansile tretstül. oder schemmel.
Lextrium sub pedibus textoris.
Didior. oris. weben. **Lexo** idem.
Lextor weber. **Lextrix** weberin.
Pannus düch.
Netrix neerin. oder spinnerin.
Pannitorium düch haus.
Lextorium weber haus.
Paniso as. are. spülen.
Panisor spüler.
Panisatrix spülerin.
Liciatorium lignum quo licium inuoluit. das wesselholz.

De vestimentoy nominibus.

Vestis kleyd. et pprie mulierum.
Vestimentum idem. et pprie viroium.
Pallium mantel. quasi pellium q̄ antiquitus et pellibus fuit.
Mantellus mantel. et est viroium.
Mantuculus diminutiuum eih kleins mantelin.
Penula mantel quasi deorsum pendens.
Palla ein erlicher frawen mantel.
Collibium iunckfrawen mantel.
Clamis mantel. et viroz est. Et s̄m Ysid. Est in latere optura.
Clamis ein mantel offen auff der seyten.
Mantus pallium. q̄ solum manus tegat. Pretesta fuit puerile olim palleus q̄ pueri vsq̄ ad. xv. annos ferebant et soli nobiliu pueri dum studijs manciparent. vnde p̄ter dicebant et dicit p̄ter certa. quia et latior p̄tertabat purpura.
Toga s̄m Ysid. Pallium rotundum q̄ inundante sinu sub dextro in sinistruum ponit. vt patet in picturis trium regum.
Item toga dicit vestis romana q̄ nobiles tpe pacis portabat.
Toga ho vulgo a nobis balhembat. Toga palmam induebantur victores. In quibus picte erant palme. i. victorie eorum.
Toga candida. induebant candidati qui p̄fecti in marciuz campum magistratus ambitione tenebant.
Palludamentum. pallium regis in bello. quo induto significabatur omnib⁹ mens regis esse ad bellum. Consuevit em̄ album aut purpureuz esse licet. Marcus crassus pullo. i. nigro paludamento p̄tra parthos vtebat. De hoc Valer⁹ li. i. ca. de pdigijs s̄. nō sunt nos Marcus Crassus et. Dicit em̄ paludamentum a palam et mente. quia ipso induto palam est mens p̄ncipis de bello faciendo.
Sagum sagi. pallium militare.
Aulea. betler mantel.
Amiculum s̄m Ysid. hūren mantel. erat em̄ ex ligno et in adulterio deprehense eo etiam induebant ne bellam coramminarent. Licet. Valerius li. i. de simulata regione. Amiculum se ibit Dyō nisiuim abstulisse idolo.
Delotes. kursen mantel.

Amphtropus. innen vnd aussen rauchkleyd.
Pellicium beltz. quia ex pellibus.
Tunica ein rock an ermel. Teste **Plouio marcello.**
Circumtestium ein sinwelkleyd. oder ein gestept kleyd.
Ciclas idem. **Trabea** ein sammet kleyd. quasi trans beatus
 faciens. nam regij honoris erat trabeatum esse.
Mastruga vel **mastruca** beltz oder kursen. Fit em pellibus bu
 torum qua veste sardi vtunt.
Dyaplois ein zwifachkleyd.
Anaboladus pannus vel **lindon** q mulieres humeros tegunt.
Sindon sammat. oder wisser pfeller.
Pegillum reginarum. **Deplum** ho matronaz ein schleyer.
Plage z **Plagelle** lintheum thozale. fm **Plouinum marcellum**
 dicitur. z est grande.
Strophium fastia breuis quo colligant mamille. schutzlin.
Renno ein rauchdeck mentelin bis auff den nabel.
Pedagium guldiner mantel.
Polumita ein kleyd von vil farben.
Richa schweissbüsch. **Sudarium** idem.
Inclussum vel **includsa** ein inwendigs kleyd. quasi intusstrum.
 quia intus corpori adheret.
Lamisia hemet. qz in his camis. i. stratis antiqui dormiebant.
Castula teste **Plouio.** est palliolum pinct^o quo nude infra pa
 pillas cingunt. z est mulierum ein vnder schurtz.
Loga est feminaz. et mulierum est.
Flameum ein schurtz. Vel id. quo mulieres tegunt sua capita.
Reticulum tegmen capitis mulierum ad rethe similitudinem.
Lapete tertie declinattonis. fm **Marcelluz** tegmen vnice varijs
 pictum coloribus ein gemalt deckloch.
Lapucium haubtloch. Etiam aliqn capita tegmina.
Supparum ein schurtz. a femore vsqz ad talos ptesum.
Limb^o ein frauen rock vnden mit sammat verbrietet. oder bez
 schlagen. Inde est qz limb^o aliqn capitur p ora vestumeti ein
 bast. Alio modo limb^o inferni pars dicit. Sunt em quattuor
 pres inferni. s. **Infernus damnatorum.** **Limb^o pueroru.** **Pur**
gatorium z **Limb^o patrum.**

Pannucla. pectata vestis ein gebleetztkleyd.

Locinus ein rotter pfeller.

Locinia ein rotkleyd. Sicut purpura a cocco rubeo flore tractum est.

Teristrum ein kittel oder ein schlutlin. aut quia terit faciem. aut a theos idest estas. quia estivalis vestis est.

Suparus stauch.

Sapara longe vestes dicuntur et est plurale.

Interula ein vnderhemmet. quasi intus adherens.

Talaris tunica longa usque ad talos.

Talare pallium longum ad talos.

Lumbare ein kleyd das man auff gurt. quia lumbis adheret.

Bombicina baumwollen kleyd.

Mollicina idem quia mollis vestitus.

Sericea vestis ein seyden kleyd.

Diacericea gantz von seyden.

Tramosericea ein halb seyden kleyd. cuius trama est serico. et stamen est lineo.

Purpurea vestis ein rot kleyd.

Olofora ein gantz rot kleyd. quia olon valet totum.

Bissina ex optimo et molli lino.

Linostrana ein kleyd halben wollen halben flechsen. quia in stamine lino in trama lanam habet.

Acupicta glyfemet kleyd. quasi acu texta.

Tunica inconsutulis. sicut domini nostri ihesu christi.

De indumentis sacerdotis.

Casula mesgewandt. Et aliquando domus paupis diminutivum a casa. quia ad cadendum inclinata.

Dalmatica diacon rock. quia eius usus et textura in dalmatica regione primum inventus est.

Humerales der priester goller. quia humeros tegit.

Superhumerales humeral.

Alba alb. ein weiß leinen tuch.

Zona gurtel.

Manipulus hantfan.

Stola. stool. que ⁊ succingula. qz in ambob⁹ sacerdotis laterib⁹
 Succingulum vndergurtel. succingitur
 Suppellicium karbenet.
 Scapulare schepler. quia inter scapulas dependet.
 Almucium cutzbüt.
 Cuculla munichs kutte. oder gugel.
 Aculeus idem. quia insutus ad modum aculei.
 Suctorius kurfen. mulierum vestis est.

De indumentis pedum et crurum capitis et ceterorum.

Pileus hüt.
 Galerus bilgerein hüt. Et ponit sepe p corona.
 Mitra haub. Et est mulierum.
 Calciendrum ein rauber kotzbüt. quia calidum est.
 Lyroteca hentschüch.
 Spanica ermel.
 Caliga hof.
 Calceus schüß
 Sotular puntschüch
 Ocrea styfel.
 Tripeda idem. quia in calcanda creat. idest sonat.
 Culpo. eng schüß. a culpando. quia delicati culpant ipsum.
 Pero paurenschü. latus vt pera.
 Coturnus calceus tragicor. foccus comicomum. Unde oratius
 in poetria. Hunc focci cepere pedem. grandescq; coturni.
 Patricus sockel.
 Clauatus ringschü.
 Solea sool. Planella idem.
 Sandalia bisehoffschü.
 Soccus sock. Liga hofnestel.
 Fascia wygenbant.
 Pedules. lis. füßruch. Pedus füßrit. oder füßstapff.
 Bare mulierum calciamenta.
 Corriga schüchbryem.

De ornamentis hominum.

Vita haube oder harbandt. Et a vincio. Is. ire. qz ligat crines.
Venia haub bendel. vel extemitas vite dependens ad modum
corone. Inauris oren ring oder schelle. ornamenta auribus
illigata als die heyden haben.
Torques halbbandt. z viroium est.
Aponilia vo mulierum.
Armille. quia armis circulus induit. i. brachijs z viroium est. ab
armorum virtute collate victorie causa que olim virile dicebant
Aponile pectoris ornamentum furspang.
Fibula ein brustheftlin. oder anem mantel. oder ein schoener
gurtel ring.
Lunula bullula aurea mulierum in lune similitudinem pendens.
Spinter ein vorszpang oder ein gluff.
Speculum ein spiegel. quia in ipsum species rei recipit.
Crimule krentzlin. a crinibus.
Sertum idem a sertis herbis.
Corono kron. quia circuitu vna.
Diadema kunigklich kron.
Sceptrum kunigklich zepter.
Tridens idem. quia tres quasi dentes.
Laurea corona ex auro. in signum triumphi.
Inde laureatus. i. coronatus. Et bacca lauri. i. coronatus lau-
ri bacca qualis mos in athenis fuisse competit.
Thyara bischoff oder apt kron.
Infula infel. Inde infulatus.
Lingulus manngurtel.
Lingulum frauen gurtel.
Lingula. le. gurt. et est equorum.
Strophium. phij. ein guldener gurtel. Et licet de sancto Johā-
ne baptista dicit stropheum ex bidentibus. i. pellibus ouium.
Balteus ritter gurtel. Bulla gurtelspang. vel tumor aque ex ca-
dente pluviali. gutta in eam ein wasser blat. Etiam bulla sigillū
cere impressum. Inde bullatus.
Semicinctum halb gurtel.

De lectisterniis.

- T**horius bet. et pprie qui solet esse de herbis. Inde **T**horialis
vel **L**onthoralis gemahel.
Lectus beth. quia de varijs floribus legebat.
Stratum beth. quia substernit quieti.
Pulvinus kuff. a pulvis dicit. **P**ulvillus kufflin.
Pulvinar banckpulbe.
Loder golter. quasi lodie. qz in ludis iuvenes theatru erientes
cum in pstitula irent. his facies suas ob verecundiaz tegebant.
Fultra qz lectos fulciant siue caput z vocant reclinatoria nucke
bethlin reclinatorium. oder gutschlin oder lotterbetlin.
Sponda spanbeth.
Cervical haubtkufflin. a ceruice.
Culcetra betzych. **T**horal decklach.
Thabetum debbich. **P**edibus substernit.
Simblum thabetuma hbrauch debbich.
Amphitabulum beyder teyl rauch debbich.
Stragula gestreiff dych.
Viltrum heren dych. a villis.
Regimen vel **R**egmen decke.
Regumentum **L**oopertorium **L**ooperculum idem.
Cortina umbhangk. de pellibus.
Velum furbangk. a velando.
Auleum beydennisch werck. ab atthajo rege. pgamorum in ei
aula reperta. pannus in parietibus regum extensus.
Anagratum pannis sursum in templis vel regu aulis ptensus.
Petasma maris. parietibus templi extendit.
Lintheu. velum qd in lectulo sternit lylach. Et qdlibet lintheu
Lintheamen idem.
Mappa quasi manuppa hantzwehel.
Mapella ein kleyne zwehel.
Manutergium est togilla cum qua tergit manus.
Facitergium. quasi faciem tergens.
Facilletum schwarz. uchlin oder wuschtruchlin **S**udarii idem.
Et dicit sudarium quia sudorem abtergit.

Stragulum et stratoslum Deck. quia strato superiacitur

De nauigio.

Flauterus Schiff berre.
Flauta Schiffman. nauem ruens. dieresis poetica. Flauta idem
Flautis Schiff. a mandolicta.
Proza vorder Schiff. prior pars.
Puppis hinderschiff. quasi posterior pars.
Lanna venter nauis. aut quia currua. vel quia caret rima.
Fori pluraliter. tabulata aut concaua nauium latera. onera vel incensus ferentia.
Algiauia transitus hortatoris ad remiges.
Columbaria loca vbi remi eminent. a columbarum nidis similitudine
Transstra sedilla remigum. qz transuersaliter in naue ponuntur.
Remus rüder. a remouendis fluctibus.
Paulmula Das breyt an dem rüder.
Remex est gubernator nauis ein rueger.
Remigium rugunge.
Antenne quasi ante annem anhenckel. ne fluct⁹ nauē turbent
Alalus segelbaum.
Clauus nachschalt rüder oder sturnagel. quia clauo clauis regitur.
Anchora ancker oder hagke. Virgi. Anchora de proza iacitur.
Lonsilia pfal. quia ligatur nauis.
Alueus wasser lauff. in nauis.
Aucolus schaff. Instrumentum nauticum. puta hauso
rium. da mit man auß schopffet.
Scrupus rüder seyl. Restis wyd.
Funis seyl oder strick. Velum segel. Lintheum p eodem.
Rudentes segelseyl. quia ventis contacti. vt asini rudunt
Prouesia band seyl. als Prouellum quo fune in littoze ligatur nauis.
Lontus stoessel. Trudes dis. schaltry.
Acateon der groß mittel segel.
Dalum der kleyn segel vornen in dem schiff.
Epidromos der groß segel hinten in dem schiff.

Cataforates anckerbley. Anchoie iungitur. vel vt descen?
Dat ad explorandam pfunditatem.
Remulus zugleyl.
Lenus Ventologium. Arthemo wind gemerck.
Pulvine sunt machine quibus naues deducunt & adducuntur
in portum welholtz.

Nauium genera.

Naui dicta a gnano. i. prudenti rectore.
Velox ein schnels schiff lin. quasi velox.
Phaselus campaz nauigium **Lembus** ein vischer schiff lin.
Horis campulus cymba. **lenunculus** carabus pro eodem.
Onetaria ein schiff mit gürt.
Barca ein schiff mit kauffmanschatz.
Corbita ein groß langsam schiff.
Pontonium nisi impellit non transit.
Scaffa ein angebenckt schiff lin.
Carascopus idem. & hoc barce corbite &c.
Actuaria nauiis remis vel simul acta. **Buctoria** marck schiff.
Paro raubschiff in dem meer. **Adioparo** idem.
Pirata meer rauber. **Parunculus** diminutium.
Denter tris streytschiff.
Liburnus vast lauffendt schiff. **Dromo** idem.
Calonis holzschiff. **Calon** lignum. **Calaria** idem.
Ypogamus roßschiff. Et vbi reliqua brutā traducunt.
Linter troglu. nauiis linteri similis.
Trabaria **Lander** **Nauiis** linteri similis est vna tra
Landica **Lithoria** **be** cauata & capiunt ad maximum
decem homines.
Libaria speytschiff.
Biremes. **Triremes**. **Quadrimes** ab ordine remouum dicunt
Classis est nauium multitudo.
Traductoria vberfur schiff lin.
Epibacha ein vberfurer.
Nauium li. schifferlon.
Calcum neutri generis est cantus nautarum.

De domo et eius partibus.

Domus est que constat ex parietibus tecto et fundamento ptegens nos a caumatibus et imbutibus. Vel est unius familie habitaculum. sicut urbs unius populi. et sicut orbis domicilium est totius humani generis.

Domuncula heuslin.

Casa eius armen mans haus.

Casula eius armes heuslin. a cadendo.

Vestibulum vorschoff.

Janus thur.

Antica vorderthur.

Hostium thur.

Postica hynderthur.

Sera schloß.

thurangel.

Lumen schwell. nam intransib⁹ est limus. i. transversalis.

Fores pluraliter thuren oder heuser. Dicitur pmo sermone singulariter dicit fore in versu. Exclusus fore cum longarem⁹ foret intus. Theren. in adel. pluraliter. Sed quid nam fores crepue runt. Fores dicunt. quia antiquitus fores apperiebant.

Inroitus eingangk. et est cuiuslibet rei.

Repagulum rygel.

Ober rygel.

Pessulum rygel.

Uectes rygel.

Clater vel Clatrus rygel.

Differunt tñ Repagulum intransib⁹ repugnat. Obijcit em ideo ober est. Pessulum a pello. Uectes a vehendo. vii in castris et burgis. in bigis magis lapides ducuntur tpe noctis ad valuas firmas pcludendas et muniendas. Clater vel clatrus a claudendo et pprie ortorum vel vinearum est. Et exclatrus fit cratis et. Atrium vorschoff eingangk. prius se locus intrati obijcit ab atro idest nigro. quia olim sine fenestris aut a fumo. nam illic enim custodes. aut portitorij incubant.

Portitor pforner. Janitor idem.

Gradus steeg oder staffel.

Scala leyter a scandendo. Et solum pluraliter gramaticid priores seruius varro et ceteri dixerunt.

Interschalare leyterstaffel.

Pauimentum eestrich. a pauio. is. ire. i. pcutere. nam pcutit ve
solidat. **En virgil. de area facienda primo georicorum simile di**
cit Area tamen pimum ingenti equanda cilindro. **Tabularū byn**
Laquear idem. **Virgil. in. ij. Encid.** **Pendet** lich in laquearib⁹
aureis incensi.

Aula sal.
Salarium sumerhaus.
Camera kammer.
Thalamus brutigamf kamer.
Cubile schlaff kamer.
Stuba stub.
Lenaculum vbi cernimus.
Mensa tisch ab amenitate.
Gaufape. tisch lachen. qz sapimus in eo gaudium.
Abacus credentz.
Paries wandt.
Testudo ein gewelb oder schneck.
Fornix schwybogen oder gewelb. **Etiā fornix domus meretri**
cum. **Inde fornicor. aris.** **Inde fornicarius.**
Columna pfeyer. quasi collum sustentando.
Pilare idem. Statuta saul.
Celare keler a celando. **Celarium idem.**
Penu vel penus. oris. vel penus ni. siue penum ni. omnia pro
eodem kelerhalf.
Fundamentum gruntfeste.
Promptuariū speyfer.
Dispensa speyfkamer.
Almarium. quia ibi reponunt ea quibus alimur.
Penetral heymlich kamer.
Loca dicitur quelibet fossa ad quam sordes defluunt et dicitur
a celo as. quod est abscondere vel sorbere. eo qz stercoza ⁊ imun
da absordeat ⁊ abscondat.
Uletum est fetor vel locus vbi frequenter iungitur. qui grauter
fetet.
Urinaris seychwinckel.

Tectum dach. **Pinna** spitz.
Pinnaculum. omne id quod supponit pinne.
Scindula schindel.
Later syegel.
Legula schindel oder latte.
Lignus vel **Lignum** sparr oder latte.
Ligellum diminutium letlin.
Ligna iuncta faciunt trabem.
Trabs balck. quia ex transuerso utrosq; parietes terminat.
Proceres sicut **Ysid.** ap. **ethi.** dicuntur trabium capita que extra edifica-
 ficia foras protendunt. ein vorschüssender balck. oder ein vorhoff
 an einem haub.
Antes ein vorschlyessender stein an einer mauren. als ein pfoß
 oder keppfer. Vel sunt extra eminentes lapides. Et solum plu-
 raliter dicitur **Virgil.** ij. **Georgicorū.** Jam canit extremos effetes
 vinitor antes. Illic capitur a **virgil.** antes aut pro maceria. aut
 extremo virum ordine.
Tolus est veluti scutus breue in medio tecto. vbi trabes coeunt
 ein gybbel.
Epiger et melius pluraliter epegri holtznagel quibus ligna con-
 iungunt. Et dicitur ab epi. quod est supra et agros quod est tra-
 ctus. quia supertrahitur.
Clauis ein eyfner nagel. a calibe. i. ferro.
Comissura coniunctio tabularum züsagung.
Missocomion. locus in quo infirmi in plateis reperti reponunt.
Lulma vel **Loquina** kuchin.
Laminus kemmich.
Lucanar rauchloch.
Fenestra fenster. **Fenestrella** fensterlein.
Fumus rauch. **Fuligo** rüß.
Lanna kennel oder roze. **Lannale** idem.
Zmbrix pro eodem.
Stilla dachtropff. **Stilicidium** tropffsal. **Stiricidium** idem.
Stiria gefroener scholl. oder zapff. appendens tecto.
Tridium locus cene tribus lectulis discumbentium dicitur mo-
Secessus locus secessus. quasi sine accessu. re pulso.

Diuersorium. quia ex diuersis vijs conuenitur.
Epogeum ein hule in dem erdrich.
Kenodochium ein bilgerin hauf.

De edificijs sacris.

Ecclesia. quia gloriosus locus. Nam cleos. idest gloria.
Delubrum kirch. quia delet umbras peccatorum.
Basilica idem. qz fundamentum fidei. Templū qz loc⁹ amplius
Capella kappel. aut quia olim pellibus caprinis tegebatur aut
quia pro significato tali abutimur. quia capella est parua capra
En virgi. in fine bucco. Itē iam sature venit hesper⁹ ite capelle
Sacellum. idest locus sacer.

Oratorium

Oraculum bethauslin.

Propiciatorium

Differunt tamen. Oratorium tm̄ orationi consecratum. Oracu-
lum dum in ea responsa dabant. Propiciatorium ppitiationis
locus. Est enim ppiciatio placatio.

Sanctasanctorū. locus quem solus presbyter intrabat in lege q̄
ceremonie aut archa conderet.

Fannum. idest templum. a faunis populis. quia gentili more.
ea construxere.

Martyrium marter vel locus martirij.

Alta producte ein altar. Et sunt are inferiorum.

Alta e idem. Sed altaria sunt superiorum. Virgil. in bucco.

En quatuor aras. Ecce duas tibi daphin. duosq; altaria phebō.

Pulbitum pulbriet. quia in publico positum.

Chorus kor in einer kirchen. multa significat.

Cancellū cantzel oder ein getter. siue cratis. a cancellat⁹ lignis.

Ambo. onis. ein predigtstül.

Analogium idem ab ana quod est sursum et logos sermo. quia
in alto loco fit.

Clastrum closter. deberet esse clausum.

Monasterium idem vnius proprij hominis habitatio. Vel for-
tassis a vita monastica. vel quia omnia apud ipsos sunt monos
in vnum et cōmunia.

Lenobium refental. quia est omnibus comune.
Lenobita. comunis generis. i. conuentualis.
Refectorium refental. a refectioe.
Ambitus kreutzganck. et corripit mediam.
Circuitus idem. vel vmbganck. Limiterium kirchoffe.

de sepulcris.

Sepulcrum. Differunt tñ sepulcrum a sepulto
Monumentū. olim quisq; in domo sua sepelieba
Tumulus. tur. Monumentū quia monet p
Sarcofagus. grab tereuntem facere sepulti memoriã.
Mauseolum. q; ibi corpora absumunt.
Piramis. midis. Sarcos grece. i. caro. Fagos. i. comedere. Mauseolum. a
nauseolo rege. egyptioꝝ. Piramides ho regum sepulcra in al
tum columne ascendentes. Pirami similitudinem habebant. Qua
le primū apud egyptios in vsu fuit. vt legit in cronicis.
Epitaphium vbergeschrifft auff idem grab.
Epicedion idem. Differunt tñ. quia epicedion est non corpe
sepulto. aut a loco translato. Epitaphium vbi corpus est sepul
tum. Et illic quiescat.
Feretrum bar.
Baratrum idem.
Senotaphium ein ler grab.
Mœnia ein tottengelang. cantus in funeribus mortuorum. Vñ
Oratius secūdo carminū. Sed ne relictis musa procat iocis.
Ecce retractes munera venie.

De publicis edificiis.

Civitas stat. ⁊ populi est. Urbs idem. ab orbe parte aratri que
muri designabant et menium dicit.
Opidum stetlin oder mercklin. vel a muroꝝum oppositione vel
ab opibus illic recondendis.
Villa dorff. vt supra patuit.
Castellum castell. a vite castitate.
Pagus dorff. a conuentu hominū. aut q; domus in pago sunt
dispersæ. Inde paganus rusticus. oder ein heyd.

Castrum geschloß.
Vicus weyler. q. via.
Colonia ein newe einwonung. antiquis cultoribus spoliata
 terra. nouis reductis colonia dicitur.
Compita. locus in quibus rustici in agris conueniunt.
Al. urus maur.
Abenia zynnen
Phala hultzener thurn.
Munitio beuestung oder bewarung. oder ein were. eo qd manu
 facta sit. **Munitentum** idem.
Cohors die außser gewere. quia omnia coerceat z concludat.
Vallum ein auff geschute were. oder ein auff geschut erdrich.
Agger idem.
Vallus fustes quibus fit vallum.
Sudes dis. zunstuck. **Vallus** li. idem.
Maceria zun oder wandt.
Seps zun. **Maceria** vinearum est. sed seps satoz z frugum.
Faux ein gang der stat. ad faucem animalium similitudinem
 quia per fauces est via cibi in stomachum.
Suburbium vorstat.
Turris thurn. tereno hostes.
Propugnaculum ercker.
Arces summe turres sunt a quibus hostes maxime arcunt.
Coclea altissima turris rotunda quasi ciclea. nam ab eo quasi a
 circulo tota ciuitas conspicitur.
Porta thor. ab ex vel importando.
Promurale zwinger. i. ante murum.
Vicus ein gas. quia in eo viesunt.
Platea ein grof gas wo die landstras gat.
Floaca wasserlauff. z hoc p vicos quasi p eos colat aqua.
Etiam locus secessus a cluo verbo. nam clunib⁹ his insedemus
Pretorium rathaus. quia ibi debet sedere pretor.
Luria rathaus. quia in ea gerit ciuitatis cura.
Forum richthaus. a fando aut foroneo. athenarum rege.
Gymnasium generalis exercitiorum locus. sicut schole zc.
Pondorium marktbaus.
Meritorium werckhaus. mercenarijs.

Taberna est. p̄sile domuncula in qua panis & vinum et carnes
cocte venduntur. & dicit a tabulis que ibi substernunt mercibus
proprie ein wirtzhaus.

Asylum freyheit haus. Naz ab a & silen. tactus neminem licuit
in asilo ledere & tangere.

Mediastinus pranger. qz olim in medio foui situs.

Forum marck.

Circus platz. a circuitu equorum.

Theatre locus spectaculorum & erat rotunde figure.

Amphiteatrum idem. hec loca a romanis zc.

Spectaculum ein gesicht oder ein schertz.

Macellum metzig oder fleyschpanck.

Spolatorium vbi lauantum ponuntur vestes.

Mercatum. locus vbi res mercatur.

Chelonarium zolnerhaus. Et aliquñ ipsum vectigal dicitur.

Prostibulum frawen haus. a prostituo.

Lupanar idem. A lupa vxore Faustuli.

Fornix idem habet significatum a fornicor. vt supra patuit.

Carcer kercker. a coercendo.

Ergastulus idem locus damnatorum.

Eculus idem qd carcer. genus tormenti ad modum crucis.

Limum gefencknuß. expulsio extra lumen.

Postliminium erlofung. idest reuersio.

De terre vocabulis.

Terra erdtrich. quia teris. Tellus idem est dea terre.

Humus idem qz terra. ab humiditate & humore.

Lutum kotz. quasi nõ lotum. Limus schlym qz lenis & mollis

Scenum wuste. quia atrum vt umbra.

Gleba ein scholl erdtrich.

Glares vnfruchtper erdtrich. Virgil. ij. Georgico. Nam ieiuna
quidem cluosi glares tuis.

Creta weyß erdtrich.

Hyrica terra fissa zerschunden erdtrich. a bio as. hyric a. um

apertus a. um. vel fissus a. um.

Argilla laym. Blis tis. kletten.

Lapis waf.

Brena sandt. Zabulum idem. oder ein leycht erdtrich.
Scabra terra ein rauch bert erdtrich. Inde scabies venit.
Lama scharff erdtrich. **Diarius** primo epistolarum **Viribus** p
 cliuos flumina lamas.
Adons berg. Quia terra eminent.
Clivus est descensus montis. **Virgil.** in bucco. **Molisq;** iugum
 demittere cliuo.
Iugum die hohe des bergs.
Collis eminentius montis iugum.
Tumulus klein berglin. quasi tumens tellus. **Monticulus** idē.
Campus felt. terra plana.
Equor z terre z maris equalitas.
Vallis tal.
Conuallis z le. inter montes loca depressa.
Solum qz firmum ein bert erdtrich. Inde soliditas. i. firmitas.
Scopulus eminēs in mari lapis. ein fels. aut a specularando aut
 regumento nausum dictus.
Saxum quia durum. Prout habet in ps. De saxo durissimo.
Rupis ein fels. Quia non facile rumpit.
Lapis stein. quia ledit pedem.
Petra idem. quia pede trita z consumpta.
Arenarius sandtstein. **Vibulus** idem. quia imbibit aquas.
Lofus tauffstein. **Silex** kyfling.
Marior mermelsteyn.

De locis terre.

Locus et pluraliter loci pūcipia artis vt maxime in loyca et re
 thorica. **Topiconum** liber de illis locis tractat.
Topographia est loci descriptio. **Unde Virgil.** in pmo **Eneid.**
Est in secessu longo locus insula portum efficit.
Regio landt. **Provincia** Territorum idem.
Plaga gemerck'nach dem hymel.
Provincia landt.
Regnum reych.
Insula ein insel. quia in solo. idest in mari posita.
Mediamnis in medio amnis. i. fluminis sicut augia maior.

Item annis dicitur aqua suauiter currens. & dicit ab amenita-
te quia ibi semp locus delectabilis inuenit.

Salus locus vbi noui exiliunt.

Fron des ein neuer walt.

Fauftes de augusti inf mōtes adit⁹ & supra fauf ciuitat⁹ patuit
Confrages loca vbi venti concurrunt.

Lustrum ein thyer gart. vt lupoz cubilia vel brutoz habitacur
la siue latibula tenebrosa dicunt lustra. Et qñqz ludi quinquē-
nio. Rome ab augusto celebrati. & p quinquēnio lustrū capit.

Lucus ein finster walt quia non lucet.

Desertum wuste. qz ibi nō serit^r aut a mansione hoim deseritur.

Heremus wuste. & vbi nulla fuit hominum mansio.

Auiarium ein stat do vogel fliegent. locus in quem solis auib⁹
est accessus.

Item inuia sunt maris auia siue deuia terre.

Amena loca delectabilia. quasi amata.

Tempe loca tessalie virida & ppetuo flore.

Appricus. a. um. lustperlich. locus accessu solis & aperto celo
gaudens.

Opacus. a. um. ein finstere stat. Opacitas finsternus

Lubricus. a. um. ein schlipfferig stat a labendo. i. cadendo.

Tenebrosus locus. quia tenet vmbra.

Estiua loca sunt quibus pecora estates vitant calores. Unde
scatius. & vmbrosa patuere estiua licet.

Maualis locus vbi naues edificant.

Lextrinum idem.

Statio schiffstat. vbi ad tempus stant naues.

Portus locus vbi naues hyemant.

Importunus ein stat on lust. locus vbi nullus est portus aut
refrigerium.

Portus a portandis cōmertijs.

Baya locum antiqui a baiulādis cōmertijs & est idem cū portu

Littus. landt am mere. qz maris flucibus eliditur.

Ripa ein landt an dem bach oder fließende wasser. quia flumi-
ne rapitur eius terra.

Circumlunium. locus quē aqua circū fluit. als die maynw.

Alluuium quem aqua abluir. als der feyn zu coßfütz.
Argo cuiuslibet pars loci. oder ein vmbfch wayff.
Arctima loca maris intima.
Surges tyeffe. aque pfundior locus.
Byffus tyeff. quia abest fundus. Et dicit ad a quod est sine et
byffus qđ est gen^o liut candidissimi. quasi sine byffo. i. candore.
Sentina locus in quē conflunt omnes imundicie.
Sterquilinium scheyßgrub.
Spectaculum est locus ludi aut ipsemet ludus.
Specula ein wart vt tempore belli in montib⁹ et altis turribus
speculatores de aduentu spoliantiuz pñunciant eo qđ specular
tur. i. anteuident. et dicit a specio cis. qđ est considerare.

Loca terre inferiora.

Specus aqua prospici potest.
Spelunca ein grüb.
Spelea grüb. grecum est. dicit Senulus sup bucco. Et nota qđ
speleum deriuatur a spelunca.
Spiraculum. locus quo terra spūm edit. idest ventum.
Lauerna hule. quia caret verno. i. luce.
Infernus die hell. Auernus idem. quia sine luce aut quia ibi
nullum ver est.
Hyarus preruptio terre pfunda ein gefallen erdtrich. est hyar⁹
Translatio est ab homine cuius oris.
Profundum tyeff. a procul et fundo.
Baratrum profunditas atra. die helle.
Tartarus die helle. quia illic omnia sunt turbata.
Behenna bellisch feur. et capit pro loco eiusdem ignis.
Herebus die helle.
Sux a tristitia die helle.
Locutus a luctu die helle.
Letus ab oblivione die helle.
Flegeton ab ardore. a deo inferorum.
Achyon ab inuidia.
Sunt em̄ hec quinque a poetis inferni flumina. vt ptz. vi. encid.
Infern⁹ locus omnium inferior. Sicus. i. infernus.

De itineribus.

Iter weg. antiqui dixerunt Itiner. ideo mansit g^{us} itinera.
Via idem qua itur vehiculum.
Publica frey oder lande straf.
Regia via landestraf. Regia iter idem.
Priuata via que ducit ad opidum aut villam solum.
Strata. quia vulgi pedibus trita.
Semita ein süßsteig. quia semis idest media vita.
Et etatis generis femini pro eodem.
Callis iter pecadū inē montes angustū. ⁊ callo pedū pduratus.
Trames ein zwerichter weg. qⁱ p agros trāsuerse transmittitur.
Diuerticulum scheyd weg. quia vna via diuertitur ab alia.
Kompita concursus plurium viarum. quia plures in ea vie com
petunt. vt sunt Biuie Truie.
Biuium. idest duplex via.
Cliuofum inter est flexuosum.
Orbita wagenlayß.
Vestigium süßstapff.
Miliare meyl. mille passibus.
Leuca idem. ⁊ quingentos habet passus.
Stadium ein roßlauß. Et retinet centum viginti quinq^{ue} passus.
Deco stadia faciunt vnum miliare.
Stadium a statione Hercules venit. quia ipse vno spiritu tot
passus confecit.

De ponderibus.

Pondo indeclinabile. idest pondus.
Pondus quia pendet in libra quasi pondus.
Libra ein wag.
Eramen filum medium quo trutina equat et regit.
Trutina zung in einer wage.
Statern idem. quia equaliter debet stare.
Calculus minima ps est ponderis. stans grauis lant geminis
Siliqua vicesima quarta pars solidi.
Scrupulus sex siliquas continet.

Diagma acht teyl der vntz.
Denarius pondus aut numerus decem numorum.
Solidus. schilling. qz illi nil valet. ideo solidus dicit.
Semiuntia ein halb vntz.
Semis idem.
Quadrans das vierdteyl der vntz.
Uncia vntz oder gewicht.
Libra pfunt. duodecim vntijs constat. sicut annus duodecim mensibus. et qz pondus pfectum. Dicit em libra qz includit in se cuncta iam dicta pondera. **Dina** ein pfundt.
Sesterium est pondus duarum librarum z semis.
Sertarius duarum librarum est quib⁹ assumptis dicit bilibris.
Assumptus quater fit greco nomine.
Lerix quinquies complicatus quinarum siue gomoz facit.
Adice sextum reddit congiuz. Nam congius sex metis sextarijs.
Marca mark.
Lentenarius czenner.
Talentum ein pfundt oder ein lott.
Bilanc ein wag. quia habet binas lances. i. scutellas.

De mensuris.

Metreta ein maß. Et est mensura liquidorum.
Modius ein metz oder summerin. et est granorum.
Horus p eodem. Et fm ysid. Triginta modioz mensura dicit.
Urna aymmer.
Plaustrum fuder.
Seuma sam.
Alna ein elen. z est panni z lini.
Hofstadium streich holtz.
Quartale viertteyl. **Quartarium** idem.

de mensura agrozum.

Digitus finger breyte pars nimia agrestium mensurarum.
Uncia inde habet tres digitos.
Palmus mensura quattuor digitorum.
Pes sedecim digitos habet. z hoc fm latitudinem.

Passus schut. pedes habet quinque.
 Iugerum ein tauchoart. melius hoc iugerum q̄ iuger dicim⁹ sed
 hoc s̄m Alexan. sibi vsurpat legentes de agricultura Barronem
 et Colomellam imo Laurenti⁹ Valli. ⁊ Lortelius testes sunt
 dicere hoc iugerum. in secunda inflexione.
 Iugerum aut̄ continet longitudinem pedum ducentorum quaque
 draginta latitudine centum viginti.

De escis.

Libus speys.
Vicus narung. a viuo.
Alimentum furung. ab Alo verbo. Alimonia idem.
 Sed differunt. Nam alimentum est quo alimur. Et alimonia
 est alendi cura.
Affluentia oberflüssigkeit.
Opulentia reichthumb. ab opibus.
Esa speys. ab Edo verbo diminutiuo.
Esculentum idem.
Epulum ab epulo. Dapes eius significati. Sed differunt.
 Nam epule priuatorum. Dapes v̄o regum sunt.
Pulmentum ein gemusch. a pulre dictum.
Sacietas genugsamkeit. Saturitas idem.
 Sed differunt. Nam sacietas potest ex vno cibo quasi satis sit.
 Saturitas v̄o est ex vario alimentorum apparatu.
Crapula freßerey. quasi cruda epula. Nam crapula digestionē
 impedit.
Iantaculum fr̄u essen. a Iano deo qui est anni principiu⁹ a quo
 et Ianuarius. ⁊ Iantaculum est primum ferculum qd̄ mane et
 p̄pe diei principium datur. quia eo ieiunium soluit.
Prandium ymnis. ab apparatu.
Merenda vesperbrot. quia post meridiem sumit.
Merendare est post meridiem comedere.
Lena nachtmal.
Obsonium ein klein essen oder schlaffdrungk.
Symbolus vel **Symbolum** ein gemeyn vrten.
Annona getreyd̄ oder frucht. q̄ omni anno crescit noua.

Panis brot a pan. idest totum vel omne. qz omni cibo apponit

Libarius speyßbrot. et est seruorum.

Fermentatus panis geheff let brot.

Fermentum heffel. nam fermen sonat corruptionem.

vt talis panis quia muscrescit schymlet. |

Reubacius ein leyb brot.

Azimus vngeheffelt brot. ab a. i. sine. 7 zimus corruptione:

Sigilincus rockenbrot. Triticeus panis weytzenbrot.

Dideacius panis gerstenbrot. Auenarius haberin brot.

Succinericus eschebrot.

Focatus idem. quia in foco. i. igne coctus.

Libanicus brot gebachen in dem ofen.

Libanus bachofen. Archocrea krapff.

Diacenta pfantzelt. Libum idem. Habulo hyppen.

Laganum vel lagana flad. Crusta rind. Crustula idem oder

Loita küch. Simila semel oder weisbrot. / bretzlin.

Pastillus ein pastill. Farina meel.

Furfur grusch od kleyen. Caro fleisch. qz cado vt sup dictu est.

Crudu dicit qd no est coctu raw. Coctum gekocht. qz coactus.

Assum gebraten. quia ardeat.

Elirum gesotten. quia liros grece est aqua latine.

Firum geroschet. Salsum gesalzen. quia sale aspersum.

Opipatum gepfeffert. Rancidum pfynnet.

Succidum auffgehencckt fleisch.

Carofumigata gerauchet fleisch.

Cervina hirschen fleisch.

Urcina beren fleisch.

Leporina hasen fleisch.

Vulpina fuch fleisch.

Lupina wolff fleisch.

Vitulina kelberin fleisch.

Caro Bovina runderin fleisch.

Quina schaff fleisch.

Porcina seu fleisch.

Ferine wilpret.

Lardum speck.

Dffa sup.	Clippa weynwarm
Clappa	wassersup.
Brodium	brot. Jus idem. oder iussel.
Salreda	sultz.
Frustrum	stuck. a frumine quo capiuntur.
Buccella	ein munde voll. qz buccā. i. inflatione oris facit.
Mica	brosen. Farcimen brotwurst.
Moitium	alles das man in dem moser zerstampft.
Lac	milch. a candore.
Lolustrum nouum	lac dicitur.
Laseus	kef. quia lac coactum.
Lac pressum	kef oder zyger. Virgil. in bucco. Et pressi copia lactis.
Seracium	zyger. Quuicum gerunden milch. quia lac coagu-
lo actum.	Loagulum renny.
Mel	honig.
Fauum	die susse des honigs oder der wab.
Archocopus	mitschel. quia artus panis.

De potibus.

Potus getranck a greco q est potes. **Potio** idem.
Vinum weyn. Nam cito venas sanguine replet.
Vinum idem. a pprijs liberi patris. **Bachum** idem.
Temerum est bonū vinū. eo qd tenet mentem. Et h inebriando
Temulentus a. um. truncken.
Vinolentus voll weyn. **Aderum** lauter weyn.
Roseum vinum qd nos rubeum vocamus. **Ardustum** most.
Aminium weyßweyn. quia est sine munitio. i. rubore.
Succinatum gelsar wein. **Succine** gemme simile est.
Limpidum vinum klar wein. quasi perspicuum.
Lymphatum vinum gemischetweyn mit wasser.
Turbatum vinum trub weyn.
Falerium ein gutter weyn. a falerno campanie monte.
Vilum vinum ein arger weyn. quia vile.
Inferum vinum schenck weyn oder offer weyn. quia nil sibi
 debet afferri. id est comisceri.

Spurium vinum qđ offerre nō licet spurium. i. aqua mixtum.
Pendulum vinum seyger weyn.
Honorarium vinum est quod datur regibus.
Trudum vinum vnmilt weyn. quale est vinum seruorum.
Acetum essigk. Vinum aqua mixtum quasi a quidum. quia hoc
citius acetescit.
Acidum quasi aqua mixtum. sicut in torculari post expressum vñ
num aqua infundit acino z vinatio.
Conditum kreuter oder gemacht weyn.
Lactatum potio ex lacte.
Adulsum. quia melle mixtum z aqua.
Mellicratum pro eodem.
Idromel lauter tranck. quia ex ydros. i. aqua et melle.
Incomclum most gehougt. quia fortiter comotum.
Saccatum sackweyn.
Oximellum mixtio aceti z mellis.
Rodomellum potio vbi in succo mellis rose admiscet.
Fecula vna treubel seniff.
Vinum passum gesotten weyn.
Defrutum vinum gefangen weyn. quasi defraudatum.
Larenum vinum weyn auff den dritten teyl ein gesotten.
Putana gersten wasser.
Sicera est omnis potio que extra vinum inebriat.
Cereusia byer. a cerere. quia ex fructibus conficit.
Medo meth.
Succus saffr. quia sacco exprimitur.
Fer beff.
Tartarum weynbeff.
Sarum. **M**uria. Liguamen eingesaltner visch brue.
Differunt tamen. quia Sarum dicitur a garo pisce qui a grecis
primum est falsus. **M**uria dicit. quia ex aqua z sale facta in mo
dum maris acerba. Sed liguamen. nō quia post pisces in salca
mento talis liquor liquatur.
Amurca olbeff.
Malsesia malsafyer.
Malsisetum idem.
Accasia tyren m est.

Clarètum claret.

Hectar deoz potus. vt dicit poete. Plectit linguas bibentium.

De singulis vasorum generibus. et primo de escariis.

Vasa dicta a vescendo. quia in his esce deponerant.

Fictile getreytvas. Est vas luteum decoctum. Inde tunc latifigulus haffner. nam lutum. i. componit in olla.

Relatum vas ein auf gegraben oder gemalt vas.

Enaglipa vasa sunt superius sculpta.

Discus teller.

Scutella schüssel a scyto cuius habet similitudinem.

Lanc ein gemalt schüssel.

Parapsis vierecket schüssel.

Patina breyt schüssel. Patena idem.

Epofera opffel schüssel. a pomis ferendis.

Linsorium teller brot.

Salinum selzueflin.

Acetabulum essigkueflin.

Coclear dicit instrumentum quo cibi liquidi solent manducari

loffel. Vñ versus. Dum coclear intendit intrare in ois hyatum

Septus impedit fortuna eiusdem meatum.

Sinagellum senffueflin. quia dicitur a sinape.

Poculum trinck geschirr. Virgil. in bucco. Et bina pocula nobis alchimendon fecit.

Viale poculum ex vino.

Vitrum glas. Patera schal.

Crater becher. olim habuit duas ansas.

Ans ein handthab an dem trinck geschirr.

Craterculus ein kleinf becherlin.

Liphus

Enistis pro vno hausto sufficit. mygolin.

Aligale idem.

Calix ein hultzes trinck geschirr. quia calon. i. lignum.

Calatns idem

Dyotba zwey onger kopff.

Dyba ein oug kopff.

De uasis uinariis ⁊ aquariis.

Dolum uas rotundum.

Enoforum weyn uaf.

Fasculum uel Uasculum.

Fascula uel Uascula. feschlin.

Fasculum.

Lagena lagel. Situla idem.

Ydria wasserkrug.

Situla quia sitientibus apta.

Terrea in amphitrione. a Plauto potest dici uas uinoium co-
no circumductum.

Uter uteris weynschlauch.

Ladus weyn uaf.

Larinum uas fictile yrderin schuffel.

Amphora krug.

Dica zuber. Orcius idem.

Ociolus zuberlin diminutiuum.

Liphus fm Ysid. xx. ethimo. uas in quo manus lauamus.

Lupus a cupiendo uina uel aquas.

Lupa idem ein kupfferin krug.

Mulgarium melck uaf. Mulcra idem. Mulcrale idem.

Lebrum kinf bad zuberlin. quia in eo fit infantium locio.

Peluis becken. quia in eo fm Ysid. pedes lauantur.

Lauacrum gyeß uaf. Et reuera generaliter omne uas lotionis.

Fulouum gyeß uaf. ab effundendo.

De uasis oleariis.

Emicadium oel uaf.

Lechitus Scottia. quia est ex coilo.

Alcastrum salbenbuchß. Paris idis. idem.

Lenticula uas olei. quo sacerdotes ⁊ reges inunguntur ut uas

f

sacri crismatis.

De vasis coquinaris et pistoris.

Locula omnia vasa coquendi causa. a planto dicunt.

Olla hafen. Fidenz idem.

Fidela idem. Unde Persius respondet Viridi non cocta fide
lia lino.

Tedale brandt eyfen. Patella pfan. quia patula.

Lacabus ein sturtz oder ein kachel oder hafendeckel.

Fodula kach.

Patina pfanne.

Libes est quedam olla ein tygel.

Bramacula hely.

Sartago. i. patella olla enea. Et dicit a sarcos quod est caro. 2

Argo gis. quia in ea caro agitat. ein rostpfan.

Frixorium idem significat.

Tripes triffis.

Tribum sybe. quasi curistrum. qz p ipsum frumenta curunt.

Rotabulum sybe. a prueno stercoza.

Mortorium moser stein.

Tribulum idem oder der stoessel.

Abensuale hackbangk. ad modum mense.

Cracula ein rost. Caldare vel Caldarium kessel.

Artanus ein hackmesser.

Milus stoffel in eym moser. Lontus idem.

Sitropedes sunt vasa ficulna trium pedu. vel olle conqnarie.

De vasis repositoris.

Saxophilatum sylberkammer. Et proprie vbi thesauri templi
reponuntur.

Arca ein arch. ab arcendo intrantes

Tiburum idest archa ein delin.

Loculus reponendarum rerum est. Etiam locus pro crumena
na et pro feretro.

Crumena

Cruma seckel.

Saccus

Marsubium ein seckel.

Peta Welsch
Lapsa ledersack;
Fiscus gemeiner seckel.
Sistartia nautarum sacculus.
Inuolucrum idem. Et dicunt sistartie. quia sunt sute Inuolucra
 quia aliquid in se volutum teneat.
Lanistrum ein kremlin
Listelia ein kystlin
Costa dicitur a costa. quia ex costis. idest ex cannis vel lignis q̄
 bus teritur fit.
Lophinus.
Corbis korp oder zeyn.
Sporta Sportula diminutiuum.
Riscus est fissura vel fenestra patens in pariete. vt patet in
Eunucho Eberen. ein kensterlin.
Armamentum barnaschkammer.
Scrinium schreyen.
Antica wadsack.
Theca kast.
Capsula. a capio ledersack. **Coziola** idem.
Clitella brieftraseh. vt cortisani ducunt.

De vasis luminariorum

Focus herd. quia fouit. idest nutrit ignem.
Flamma der flamm.
Leda brandt. **Lortis** idem.
Carbo kole.
Pruina glude.
Scintilla funck.
Fauilla. idest scintilla. Sed scintilla dicitur proprie accensa. **Fa**
uilla ho extincta z igne deserta. quia fauilla est extincte scintille
 ignis vel cinis. ganneyft oder emritz.
Linis esche.
Ledifera ferrum vel lapis super quo ligna aut tede ponuntur.
 brandt eyfen.
Lucerna dicitur a lucinum vel a luce quasi intra se lucē arcens.

Licinius est candela lucerne quasi lucinius.
 Candelabrum leuchter oder kertzstal. quasi candelae forum.
 Candela kertz a candeo. quia accensa candet.
 Lucinar hanget liecht quia in luce z gere.
 Fax sackel. Facula idem.
 Cereus kertzlicht von wachß.
 Funale quod intra ceram fit finis butz. Inde finis venit.
 Lichnum dacht. a luceo.
 Lcetum vnschlut. Lampas ampel.
 Laterna dicitur in quo latet ignis.
 Lucubrum dicit quod in umbra lucet.
 Pira lignorum congeries vt ardeat. Pir enim est ignis.
 Rogus dicitur cum iam ardeat.
 Bustum cum iam sit exustum. Fuit em̄ tempore pytagore sepul-
 tura per ignem tanq̄ p̄ elementum perfectus. In quo rogo bu-
 sta corpora p̄re subiecta per cineres recollectos condebant in
 terram. vasis aut ereis aut retreis.
 Acerta weyrach vaf. oderrauchvaf. Turribulum idem.

de lectis et sellis.

Lectus beth. a lectis herbis.
 Thorus rutbeth. a prostis herbis olim in gramine dormiebat.
 Stratus a sternendo dicitur. Hec tria genera erant ante layco-
 rum inuentionem z vsum.
 Lama ein kleins bethlin auff der erden.
 Grabatum ein siechen beth. grecum est.
 Baionola ein rofbare. lectus qui cum equis baiolat. i. portat.
 Veniales lecti ein brautbethlin.
 Sponda das ausserteyl an eym sponbeth.
 Pluteus interior pars lecti.
 Alfer bet.
 Lunabulum wage.
 Luna idem. puerorum est.
 Scamnum banca cadendo. Nam olim alta erant scamna.
 Scabellum küßchemel. Suppetanium idem significat.
 Scansile. gradus vbi honorati sedent a scando. qz alti scandit.

Sedes dis. stül. a sedendo. **Sedile** idem.
Solum kumigstül. quia solus in ea rex sedet. vel quia ex lignis
Cathedra sedes doctorum. solidis factum.
Thronus quod est solium.
Subsellium est ceterorum cathedra.
Sella dicitur quasi sedda ein sattel.
Selle curales richter stül. Nam magistrat^o romanorum his in
 sidentes iura reddebant. Et dicebant curales a currib^o. naz ma
 gistratus ppter itineris longinquitatē in curribus ducebant.
Tripodes. scamna habentia tres pedes.
Appodium ein ding dar an man sich leyhet.
Appodiare an leyhen.

De vehiculis.

Carrus a cardine rotum.
Biga. karr. **Carruca** karr
Reda ein schlit. **Vehiculum** idem.
Currus wagen. quia rotas habet quibus currit.
Quadriga idem. quia quattuor habet rotas.
Carpentum. pompaticus currus.
Mulentum contectus currus quibus olim matrone vehabant.
Carpentum ein vafnacht wagen. vel currus triumphalis.
Plaustrum sin ysid. in. fr. **Ethimo**. Est duarum rotarum onca
 ribus portandis aptum.
Buriga fürman. **Vector** idem.
Bigator karrer. **Biganus** idem.
Currus falcatus streytowagen. Nam falcus est belli instrumentum
Rota te. dicitur a ruo is. ere. eo q ruat radt.
Circumferentia ein felge an eyin rade.
Radius dicitur illud rectum z subtile lignum quod a mordiolo
 rote vsq ad cantum dngit. et in vtroqz infigit. ein speych.
Lantus nabe. **Axis** idem. oder ein achs.
Themo ein detschfel.
Luno ein lon vor dem rade.
Scidula ein leytterbaum.
Esseda est gen^o vehiculi. pmo reptum apud bellas gallic p plos

Unde virgil. in. liij. *Beos. Bellica vel molli melius feret effeda
colla eiu balbichilem. os ein kerchlin dz man an de hals zeugt.
Caulla ein leyter an eym wagen.*

de episcopis et clericis.

Clericus vel **C**lerus p̄yester oder schüler quasi sorte electus.
Papa der babst.
Patriarcha ein oberst vater.
Archiepiscopus eiu erczbyschoff.
Episcopus ein byschoff.
Metropolitānus eiu gantzen lands. oder balibyschoff. sicut
Maguntinus. oder ein erczbyschoff. oder ein furst der byschoff.
Episcopi ho dicunt a scopin quod est sup intendo.
Pontifex. princeps sacerdotum dicitur.
Summus sacerdos der babst.
Summus pontifex idem significat.
Antistes. quia ante alios stat.
Sacerdos p̄yester. quasi sacrum dans.
Sacerdotes gentilium vocabantur flamines ⁊ flamendiales.
Flamendiales nos vocamus sanctimoniales.
Presbyter p̄yester. quia p̄bens iter salutis.
Leuita ein leuitt. a leui progenie.
Diaconus ein euangelier.
Ep̄idiacones. ab epi qd̄ est sup ⁊ dyacones. q̄si supior dyacon⁹.
Subdyaconus ein epistler. **L**ector a legendo ein leser.
Psalmista. a psalmis cantandis. **C**antor qui voce modulatur.
Consurista. q̄ habz tonsurā corone. **M**ā tondeo radere significat
Precentor. idest primus cantor.
Succentor. idest subsequens cantor.
Concentor qui cum alijs canit.
Accolitus grecum est. **C**eroferrarius idem. quia debet circa lectu
ram euangelij ferre cereum. i. candelam.
Exorcista ein beschewerer. nam sup cathecuminos ⁊ energumi
nos inuocat dñi ihesu christi nomē. vt spūs imundus egrediat̄.
Hostarius. qui in antiquo testamento fuerunt temploꝝ custou
des ne quis imudus ingrederet̄. **F**anitor. idem.

Editus inebner. quia edem tneturi
Archidiaconus ein ercz priester.

De monachis.

Monachus munch. quia monos. i. singularis vel vnum. z acosi
idest cura. Nam sui vnus gerit curam.

Cenobita conuent bruder oder schwester.

Cenobium refental.

Anachoreta dicif qui deserta perit relicta vita cenobiali vt san-
ctus Johannes z Helias.

Cenobite vitam apostolorum sequunt.

Heremita ein sydel. oder walt bruder.

Abbas apt. quasi pater. Nam abba grece est pater.

Prior. Prunas. Suardianus. dignitatum nomina.

Conuersus ein leyen bruder.

Conuersa ein leyen schwester.

Inclusus clausner.

Inclusa clausnerin.

II Nomina fidelium.

Christianus ein christ. oder ein christenlicher. qz. crismate vinctus.

Catholicus idem quasi vniuersalis.

Catholica sedes est romana cura.

Catholica fides cristenlicher gelaub.

Orthodoxus. idest recte credens.

Orthodoxa fides. idest cristiana.

Neophytus ein newer cristen mensch. quasi nuper natus.

Cathecuminus dicif qui doctrinam fidei audit. z nondum ba-
ptismum recepit.

Cathecuminus grece. idest auditor.

Competens dicif qui post fidei instructionem cōpetit gratiam.

Laycus ein ley. Popularis idem.

Profelitus ein frembder. dicitur aduena z circumciscus qui po-
pulo dei miscbatur.

Ecclesia profelita idest iudaica.

Synagoga iuden schul.

De philosophiis.

- Philosophus** ein liebhaber der kunst.
Philos. idest amor. **Sophos** idest sapientia. Et sic dicitur amator sapientie.
Philicus ein naturlicher meyster. a philis quod est natura.
Philicus proprie ein arczet.
Philica naturlich kunst oder erczney.
Philologus ein naturlich rede.
Philonomia ein naturlich gesicht.
Ethicus tugentlicher meyster.
Ethica ein kunst von der tugent.
Politicus ein statlicher.
Pollicia kunst von regyrung der stett.
Polis idest ciuitas. vel plurale. yca. idest scientia.
Economus ein heußlicher man.
Economia die kunst von regyrung des hauf.
Loycus listiger vnd erkanther woer disputirer.
Loyca die kunst der listigkeyt.
Grammaticus ein kunstiger der büchstaben vnd der diction.
Grammatica die selbe kunst.
Rethor ein zyrlicher rede.
Rethorica die selbige kunst.
Resis. idest ornatus. In de rethor.
Astronomus dicitur qui docet legem vel regulam de astris. Vel qui nominat ea ein stern seher.
Astrologus. dicitur inspector z mensurator astrorum. Et dicit ab astrum. z logos quasi loquens de astris. vt augurans ein re von dem gestirne.
Astrologie talis scientia. **Geometer** ein erdrich messer.
Geometria scientia de terre mensura aut magnitudine.
Arthematica generaliter pro eodem.
Secta dicit a sequendo quia alicuius sequitur documenta.
Platonicus qui sequit platonem. Sicut beatus augustinus.
Academicus idem.
Academia villa platonis.
Arestotelicus qui sequitur Arestoulem.

Hypotheticus idem. de ambulatione
Stoycus a stoa porta. in arthenis iuxta qua fuit eorum studium
Tales ponunt virtutem summum bonum.
Linicus ab imudicia. quia tales publice cum vxoribus suis
dormiebant. eo qd matrimonium erat licitum.
Epicurus posuit summū bonum voluptatem ⁊ crapulam. a quo
dicuntur Epicurei.
Synnosophista. phus a tali secta. quorum erat nude pter pu-
tenda. p inde vagari solitudines ⁊ philosophari.
Theologus. i. de diuinis loquēs vel tractans ein gotlicher lerer
Theologia ein gotliche kunst.

De poetis.

Poeta qui vere vel quasi vere. gesta sint obliqs figuris describit.
Poeta ein dichter. **D**iatius in poetria pictorib⁹ ait atqz poeti.
Quodlibet audiendi semp sunt equa potestas.
Poesis gedicht. **P**oetria die kunst der poetrey.
Liricus a pluralitate carminum. quales fuit inter nros. **D**iatius
Tragicus quia ob hirci pmium. **E**nde **D**iatius **L**armine qui
tragico vilem certauit ob hircum.
Tragedia carmen scribens. illustrium factis malo tm omne. i. fine
qualem inuenimus **S**enecam iuniozem.
Comedia est villanus cantus ⁊ nuptiaruz apparatus. a campos
idest villa. aut a comessatione. postqz theatro legebat.
Comdus. comediarum scriptor.
Comicus vt familiaris terrenus.
Item fines comedie leticia ⁊ nuptie. persone eius rusticant. sunt
Pincipium comedie est lis. ⁊ controuersia.
Item finis tragedie est infamis mors. **P**incipium ei⁹ glorioli
facinoris. ⁊ letum **P**erfone tragite sunt reges nobiles et diui.
Elegia est carmen miserie planetium.
Quale est **B**oetij de solatione. **C**um ipse in principio inquit.
Et veris elegi stertibus ora rigant. **E**st em̄ eleyis idem qd miseria
Inde **E**lygiacus. i. miserie scriptor.
Satira carmen repbensozum ⁊ nudum omni sacuritate plenuz
et facundia. **Q**uale est carmen **P**ersij ⁊ **J**uuenalis.
Satiricus scriptor satire.

Satira. aut satirijs dñs siluestribus aut quia satis ire. et reprehensionem intendit.

Theozici qui et dñmi dicunt diuinorum scriptores. Quales apud grecos homerus et apud nostros diuinus. Daro in Eneid. roseo ore scripsit. et pene immortali ingenio.

Historicus qui scribit hystoriam. ut Titus Livius et Valerius.

Hystoria ein geschicht. ab histeron. i. videre. quia de gestis et visis est.

Fabula que in toto falsa dicitur. et a fando dicitur.

Appollogeticus. sermo sub simili comprehendens quod sub metaphora fieri potuit. ut est apud Esopum et Auanum. Et tale generum sermonis est inuentum. ut per versilia homines ad bonos mores inducerent et corrigerent sub enigmate. Item triplex genus hominum humile ut rusticorum. De quo virgilius in bucco. et partim in Georg. Medium ut sunt ciues. quale est apud Virgilium in Georg. Et sublime quale est regum. ut apud Virgilium in Eneid. Genus duorum ut regum et deorum. Genus transformatum. ut de homine brutum etc. Quale est carmen Alasonis in metamorphoseos.

Item triplex est dicendi character. Egegematicus ubi sola poeta loquitur. ut Virgilius in Georg. Diagmaticus ubi persone inducte loquuntur velud in comedijs. Dicitur est. qui et communis dicitur.

In quo poeta et inducte persone loquuntur. Quod fit in Eneid. virgilij. Item poetria gaudet in his personis licet non omnis sed quoniam non.

Parasito. mimosolio. Besciculario. Themelico. Gnato blanditor.

Parasitus Adulator.

Mimus Imitator.

Salus A saltando.

Bescicularius a gestu hominum. Besciculario idem.

Hystrio. quia videri vult aut hystorias dicere.

Themelicus. Musicus. Scenicus. qui in lucinis organis liris vel citharis. et cetera aut tibijs precinnebant.

Scena locus ymbrosus cortinis. id est velis in theatro veluti domus instructa. In qua laruate persone ad gestus lectoris ostentandos prodebant.

Studium humanitatis die poetry. quia de factis hominum et deorum siue de versimilibus est.

Facecia ein hoflich geschwetz.

Facetus ein klüg oder hoffelich redender curialis. vrbanius. p^o
prie de doctrina. et pprie in factis. s. qui locos ⁊ vsus gestis et fa
ctis comodat ⁊ comparatur.

Curialis. a cura vel curia. Curiosus hofflich.
Legalis. Civilis. stetlich.

De magis.

Magus schwartzkunster. malefici ob facinor^o magnitudinem.
Nigromanticus schwartz kunster. oder ein zauberer a micros. i.
mortu^o. q^o eoz diuinatio ē circa suscitādos mortuos aut p ossa
Ydromanticus. ab aqua. Piramanticus ab igne. mortuoz.
Lirromanticus a manu. Herimanticus ab aere.

Incantor a carmine.

Diuinator zauberer. ab execratione.

Fastinator a fallis. i. apparitione.

Phytonissa zauberer. a phytone serpente. quem appollo inter
fecit a quo ⁊ phytus est dictus.

Ariolus zauberer. quia circa aras preces nepharias emittit.

Aurisper aure inspector.

Horsper. horarum natiuitatis inspector.

Beneses dicunt. quia p signa duodecim nascentium iuxta suas
natiuitatem mortē et exitum p^odicant.

Benediaci ideo dicunt quia natalium pseruant p^osiderationez.

Augur. quia auium cantu ⁊ garritu futura predicat.

Astrologus. qui ex astris futura p^onunciat.

Sortilegus. quasi sortem legens.

Sortilegus. qui p creaturam aliquā diuinat ein lo^oweffer.

Solisator qui ex membris aut extis salientum in sacrificio ani
malium aliquid p^operum aut triste pandit.

Prescigium zauberer. quia prescindit aciem oculorum.

Pestigiator gaugler oder zauberer.

Joculator schimpffmacher. a Joco.

Besticulator. fictor aut gesta rigmatisans.

Lenobares einer der auff dem sayl geet. Funabulari^o idem.

de rusticis ⁊ eozū instrumentis

Rusticus. Rudicula. Agricula. ein Bauer oder Ackermann.
Agrestis idem. Rusticitas paurbeyt. Aratum pflug.
Striga gaytz am pfluch. Buris idem.
Stuarus pflugbalter.
Stinaria pflugbalterin.
Vomer wegcyfen oder sech. quia terram vomit.
Dentale pfluggrundel. illud lignum in quo vomer inducit ad
dentis similitudinem.
Traba egen. Rastrum idem. Etiam quicquid Dentale pro eodem
quia multos acutos clauas habet quasi dentes.
Vigo karsch oder hawe.
Furca gabel. Bifurca zweytinget gabel.
Trifurca dreytinget gabel.
Falx est instrumentum aptum segetibus vineis et pratis. sychel.
Falcastrum ein segens.
Serrula quasi serra. Instrum aut cultellus qui purgant arbores.
Scoditta ein spad schaufel. Grabatum idem. Et aliquando
pro gremio aut lecto. Unde pro gremio grabatum pro lecto
pone grabatum Fossorium grabichaufel. Sarculus idem.
Ferrum fossorium quod habet duas dentes a sarriendo ryt cyfen.
Et dicitur fossorium a fodiendo.
Pastinatum. ferramentum bifurcatum quo semina purgantur.
Area then. Atrium idem.
Sicanium kornhauf. a granis dictum.
Cylindrus est rotundus lapis quo equat area. unde Virgil. in
pino Geor. Tum area primum ingenti equanda cilindro.
Horeum scheur oder stadel.
Tribula siegel. Ventilabrum werffschaufel.
Fannus wanne.
Lumera kornheufelin. Dalea spreuen.
Spelta fesen oder din. kel.
Lessa ein gemerck eines kornhauffen. quibus frumentorum
numeris designatur.
Fenum hex. Fenile heurwagen.
Berula mystberen.
Lenofectorium idem.

De agris.

Ager acker. Aruum idem. sed socialis Virgi. de hoc in pmo
Geor. Ager consitus. i. arboris aptus. De quo in. ij. Georico.
Ager pascuus vt pratum qz animalia pascit. De s̄ tertio Geor.
Ager florens vt sunt orti. De hoc quarto Geor. Virgilij.
Rus acker. Veteres dixerunt agros incultos. vt siluas et pa
scuas rura dici.

Pratum matte. quia p̄tinus paratam siue magno labore.

Pascua weyd.

Tescia ein verlegner acker. Ego legi in antiquissimo libro Dra
tij p̄mo epistolarum Tescua in metro. Nam que deserta et in
hospita. tesqua credis.

Agellus eius kleins eckerlin.

Seges ein acker der geseet ist. Unde virgil. Illa demum seges
votis respondet. avari agricolae zc.

Seges aliquando pro sato. der sam.

Semen same.

Semen tis. feminini generis. Est semen frugū tempus vel act⁹
seminandi vel ipsa dea.

Compascuus ager verla fuer acker.

Allunius ager den der bach verfurt.

Artifunius ager. dicit⁹ cui⁹ finis obiectū fluminū aut arborum.

Novalis ager ein neuer acker. Unde virgil. in bucco. Impius
hec tam culpa novalia miles habebit.

Squalidus ager den man nit meer arbeyt.

Squalidus quasi excolidus. sicut exconsul.

Uliginosus ager ein feuchter acker.

Uligo naturalich feuchte der erden.

Paludinosus ager qui nutrit palem. i. pabula facit exrescere.

Pales est dea pabuli.

Pabulum fütter.

Predium zinsper acker. quia patrifamilias per hoc previdetur.

Fundus leben güte. oder acker. quia eo fundat⁹ et stabilitur pa
trimonium. Unde Theren. in Eunuch. Ecce nostri fundi ca
lamitas zc.

Limes tis die grosse furch. quo agri diuiduntur ein furch.

Cardo furch die gat in dem acker nach der plaga mitter.

Decumanus est limes qui transversaliter cardini nachtest. ab oriente in occidens.

Sulcus dicit quod defossus est inter duas porcas. et dicit a sole quod sulens solem capiat. ein furch.

Surculus ein kleins furchlin.

De culturis agrorum.

Cultura agri ackers arbeyt.

Lineratio rutte blüß. Nam calami aut stipule incedunt ut erudat inutilis humor terre.

Lineratio cineris agro sparsio. quia cinis saginat. sayst macht den acker.

Aratio ackern der pflugung.

Intermisio ackerru. Nam ager vires exhaustas restaurat.

Stercoratio mystung oder dungy.

Fimus myst.

Letamen idem. quia terras facit letas. i. pingues.

Stercus myst. quia in agris sternit.

Fimus dicit quia fit ymus. i. stercurus.

Occacio der schollen oder klotzen brechung.

Occare est terre glebas ligone frangere.

Occare bedecken mit erdtrich den samen baum oder reben.

Runcatio gettung. Runcare idem.

Runcare erruern. herbas inutiles euellere.

Veractum in dem glentz geleet.

Veractum. idest verno tempore satum.

Proculio die erst ackerung. Prima post hyemē aratio pculio dicitur.

Satio segung.

Serere seben. a sereno tempore quo debet fieri.

Messis die eren.

Messor meder oder schnitter.

De frumentis.

Frumentum alles eber gewechs. omne quod spicas eber habet
Frugis ein gewechs an eber. spicas. Et hec dicunt a frumine
quod est nodus gule. ut patuit supra.

Primitiue die erft frucht. z. solum plurale est.

Triticum waytz. quia teritur.

Far meela frangendo. Nam ante usum molarum olim in
pilo. i. mortario frumenta frangebant.

Adorem weyffer schoner waytz.

Ad or waytz meel. qz ad ara. i. sacrificio utimur. z. e. indeclinabile

Siligo rocken. a saletio.

Ordeum gerst. qz primum qd inter sata fit aridum.

Farrago gersten plust

Farrago culmorum multitudo est sicut manipulus.

Manipulus. Berges tis. Barba. ein garb.

Stipula stupffel. qz vstula. Nilium byrs a multitudine fructu

Culmus strobalm. Inde calamus ein schreib feder. quia olim ex
culmis erant calami. Culmus etiam significat ein stroen tach.

Stramen stroe. quia struitur. qz ex culmis fit.

Stipula etiam dicitur solum quod in culmo est circa cicuta
intra cannas.

Cicuta das knopfflin an dem strobalm. In Virgil. in bucco.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis fistula. Et cicuta
p alio significato. vide infra capitulo de verbis.

Lanna der gerad halm von dem knopfflin zu dem andern.

Spica eber. Spicus pro eodem.

Folliculus est theca frumenti in arista. koren sack.

Arista eber spitzlin. quasi aride stans.

De leguminibus.

Legumen genus. Et hoc omne quod manu legitur. vt Faba

Pisa Lens zc.

Faba bon. a fagin. id est comedo. quia primum hoc legumen
homines comedunt.

Lens tis. lync. Licer kicher.

Pisa erbis.

Vicia wicklen.

Phaseolus wolffstreeb. Lupinus idem.

De stabulis.

Stabulum stal. a stando.

Bostar rinderstal.

Quile schaffstal. Caula idem oder ein robstal.

De pastoribus.

Pastor hirt. a pascendo. **A**pale ein hirten heuflin.
Adango roshirt oder rotheuscher.
Agaso ein esels hirt. quasi alinos agens & ducens.
Adulto maubirde. **E**nnoicus geyshirt.
Opilio schaffhirt **S**ubulcus seuhirt.
Bubulcus rinderhirt.
Pedum hirten stab. est baculus curuus adiectus pedi animan-
tis puta bouis vel vacce cogit ipsum stare. vnde Virgil. in buc.
Arcti summe pedum.

de equis & eorum ornamentis

Equus ros. Equa ein merbin. Man'equi in quadrigis equa-
bantur. Inde dicunt equinus na. ad equum ptinens.
Caballus ros. quia cauat pede terram quasi cauallus.
Sonipes ein reysig ros mit schellen od mit harnasch bebenckt
quia pede gressu sonat.
Allipes ein schnels ros. quasi alias in pede habens.
Dextranus ein handt ros. quia ducit per dexteram.
Palefredus ein beyros. quia leui passu & freno ducit.
Biadarius zelner. **A**darius idem.
Heredus ein karrer ros. quia equus ducens redam.
Spadix schymel oder apffel graw ros.
Frenum zaum. a furiendo qz ne equ' furiat. ideo sibi frenu dat.
Lupatum ein wolffzaum oder ein krum' gebys. ad similitudine
dentium luporum.
Lamus ein scharpffer zaum. quo supni equi frenant. oder ein
scharpffs gebys. Un in ps. In freno & chamo maxillas eoz &c.
Habena halffter. **C**apistrum idem.
Capulum zugel. **C**orum leder zaum.
Sella sattel. quia sedda. **L**ingula sattel ryem.
Panellus sattelpolster.
Lingula gurd. & sic est femini generis.
Strepa stegreyff. **S**canile idem.
Calcar spor. quia adheret calca pedis.

Antela vorder gerayt. **Postela** hinder gerayt.
Subtela gerayt vnden an dem satel.
Falera sattel deck. **Epiphium** idem.
Sagama me. pondus dicitur quod supponit selle. sicut mantica.
Mantica ein watslack.
Saginarium ein semer roß. oder ein trag roß. quia saginas. id est pondera portat.
Strigulus roß streel.
Sudaria wuschtüch.
Lauterium brenn eyßen. Nam equi cremantur circa clunes. et seruant quosdam characteres.

Descriptoribus et eorum instris.

Scriptor schreiber. **Scriba** idem communis est generis.
Notarius qui notas facit in chartis publicis schreiber.
Cancellarius kantzler. **Prothonotarius** der ober schreyer.
ber. vel primus notarius. als stat schreiber.
Pergamentum pergamen. **Papirus** papier.
Cedula zettel. **Larta** geschriffte oder büch.
Liber büch. **Loder** idem. **Lodicillus** buchlin.
Registrum register. **Bulla** bull. **Transcriptum** abgeschrieben.
Littere plr bueffe. **Epistola** sendbrieff. **Missiva** idem.
Pumex bymis. **Corrosorium** schabmesser.
Scriptorale schreibmesser. **Penna** feder. **Calamus** idem.
Stylus federseel. **Calamare** federseel. **Pennale** idem.
Incaustum dindie. **Attramentum** idem. quia atrum. i. nigrum.
Pluteus schreiberbrett.
Pulpitum pulbrett.
Regula Liniale. **Linearium** linger.
Punctorium punct eyßen. **Antipita** liechtichim.
Abunctorium abbreche.
Epicaunerium ein filz auff dem pulbrett.
Quaternus ein quatern. **Quinternus** quintern.
Exemplare das man abschreibt.
Exemplum das man schreibt.
Tenaculum heb eyßen oder hebholtzlin.
Tabula tafel. **Stylus** stiler. **Stigma** geschriffte.

Dithographus ein gerechter schreiber.
 Hystorographus ein geschicht schreiber.
 Absconforium liechtichyrm. Cronographus qui scribendo ser
 uattempora. Cronographia temporis descriptio.
 Cronica liber temporum. Cronicus temporum scriptor.
 Falsigraphus ein falscher schreiber.
 Falsigrama ein falsche geschufft. Epigrama ober geschufft.
 Cyrographia handt geschufft.
 Binium menig oder rot dinten. Cynobrum cynober.
 Lasurium blaw dinten. Rubrica rubuck.
 Dicitica ein teutsche tafel.
 Dica merk tafel. oder ein kerbboltz. *Eni* versus. *Heu mihi qđ*
dicam nō possum soluere dicam. oder ein schüler tafel.

De fabris ⁊ eoz instrumentis.

Faber schmidt. a faciendo ferrum ⁊ est nomen generale
 Aurifaber goltschmidt.
 Cuprifaber kupfferschmidt.
 Ferrifaber eysenschmidt.
 Gumphus rosnagel.
 Sufferator hüffschmidt.
 Ungarium notstal. Balatum hüffeyfen.
 Serator schlösser.
 Fornax eise. Laminus idem.
 Incus ambos. Ludo is. ere. schmiden.
 Foiceps zang oder eyfne sebeer.
 Tenella zang. Malleus hamer.
 Marcus der grof hamer. Marcellus der mittel hamer.
 Malleus ideo dicitur quia dum ferrū calet ⁊ molle est ipm cedit
 Marcus quasi maior malleus.
 Malleolus hemerlin.
 Lyra feyl.
 Scalprum grubel eysen.
 Celum grabstichel. sicut aurifabri vtunt. ⁊ scribitur per dypton
 gon. Inde celare. i. sculpere.
 Cornus dieber eysen. Unde virgil. in bucco. Et lenta vitis fa
 cili superad dita torno.

Lothator dieer der kopff oder schuffel dreeß:
Celtes grab stickel. **Los tis** wetzstein.
Allo ontis schleyff stein. **Alla le idem**. Follis blasbalg.
Sypbo ein blasbalg in der kuchen. **Et sypbo** vrinale sibil⁹ in
 mingendo mulierum vt supra dictum est.
Asperforium sprengwedel.
Alueolus lechtrog vt fabri vtunt. quia ferrum in eo proijciunt.
 vt frigescat.
Anticozum fursel. als die schmid haben.
Fabrica schmit oder ein baw. 7 est generale nomen sicut officiu
 na ein werckstat.

De metallis.

Minera ertz. quia in mineris. i. terre ventis inuenit.
Minerale idem.
Metallum ertz. a metallon. i. spes. Nam eius natura est vbi vna
 inuenit est spes aliam inueniendi.
Aurum golt. **Argentum** silber.
Ferrum eyßen. **Calbs** stabel.
Stannum zyn. **Plumbum** bley.
Cuprum kupffer. **Es eris**. glocken speyß.
Argentum viuū quecksilber. **Mercurius** idem.
Eruigo. quasi eris rubigo. sicut ferrugo ferri.
Rubigo geschmid rost. **Ferrugo** eyßen rost.
Squama eyßen flammen. **Et piscium** est squama.
Spuma goltescham. **Auricaleum** messig.
Lithargirum girt. vel litargium kunterfe.

De fabris lignariis.

Lignari⁹ dicit⁹ ois ligni artifex. **Carpentari⁹** zimmerman.
Carpenta te. ein span. **Carpentum** vrs. dicit⁹ est de vehiculis.
Securis agget. a secando. **Ascia** beybel.
Dolabrum ein bart do man mit ebnet. oder ein zwerch achs.
Dolabra idem.
Dolobella le. vel dolobellum li. i. parua dolabra.
Dolo as. are. lenigare hobeln. schlichten oder ebnen.
Bibennis zwerch agget. aut qz habet bina pinnas. g ij

Lenigal hobel oder stoffbeulin.
Leugal idem. Nam lene s̄m Aristo. in p̄dicamentis dicit̄ cui⁹
partes contacent. Lene schlecht. Inde lenigal.
Cerebrum negber. Cerebellum negborlin.
Cerebrare porri. S̄nanicellus winckelmef. Angulare idem.
Angulus winckel.
Serra seeg. s̄perdit̄ dedali nepos ferre inuentor.
Circinus zirckel oder ryß. s̄perpendicularum bleymes.

De murariis ⁊ eorū instrumentis.

Lathomus steinmetzel. thonus. i. diuisio. Lapidida idem.
g scindo. idest diuisio.
Lementarius mauerer. Cementum mortar. Calc̄ idem.
Murator mauerer. Murarius idem.
Murus maur. quia munit q̄d̄ circumdat.
Muratus a. um. vmb̄ gemauret. Murulus ein meurlin.
Sabulus kyß oder gryß. Sobulosa terra ein griessig erdtrich.
Arenasand. qz s̄m varronē si nō aspirat̄ arena quasi arida dicit̄
vñ Virgil. in Heor. bibulas vitet ares. Et p̄mo Eneid. hospiti
tio phibemur arene. Si ho aspirat̄ arena dicit̄ quia in cemento
muris adberet. Sipsus. vel hoc Sipsium si. gypß.
Sipsare weyssen oder teuchen.
Trulla est q̄sdam instrumentū cementariorū ferren latū ad cō
planandū murum ⁊ ad lapides cū calce cōponendos ⁊ piungē
dos quia t. udit ⁊ tetrudit calce vel luto lapides ein kell.
Amussis bleywag. ab a q̄d̄ est sine ⁊ musso q̄d̄ est dubio qz sine
dubio cementarium reddit certum.
s̄perpendicularum idem.
Scis mauerer ex vtraqz parte scindens.
Asculus diminutiuum.
Marmorarius bildhauer. qz olim imagines diuum ex marmo
re erant ⁊c.
Lapididina steinbut.

De his que in ecclesia fiunt.

Continua ad rubricam de edificijs sacris vt supra de sepulcris.

Palla ein alter tüch.
Velulum l. a velum quasi p̄ diminutionem q̄si velulum. fāñ.
Calix kelch. **Patena** paten. quia patula.
Pyris buchß.
Liborium cristen buchß. sicut sacramentum quod est anime ci-
bus in eo seruatur.
Amputilla alter kentlin. q̄ ample ⁊ ventrose vt̄s. **Imago** bild.
Crucifixum kreutzbild. oder marterbild.
Lepida de. Est antiquoz patrum imago.
Statua gehawen bild. quia stando representat. **Alio modo** sta-
tua. idest columna.
Simulacrum. omnis imago rep̄sentans. i. cuius simile.
Reliquie heyltum. quia hoc nobis relictum.
Ceremonte heyltum. ab opido cerere. vt patet a **Vale**. libro pri-
mo de religione. S. v̄ibe em̄ a gallis capta. **Eximie** dicunt cuius-
bet rei eo q̄ cruperant. Et hec tria solum pluraliter inflectuntur.
idest declinantur.
Sacrarium locus templi vbi sacra reponuntur.
Sacrista idem. **Sacrista** ein meßner. **Edituus** idem.
Lampana glock. **Pola** schell.
Lintinnabulum glocken klengel. **Lampatile** glocken hauf.
Horologium zeyrglock. quia loquitur horas.
Baptismus tauff. **Baptisterium** stauffstein.
Aspersorium sprenghwedel.
Caldare kessel.
Extrema vinctio der iungst tauff.
Confirmatio firmung.
Penitentia büß. **Crisma** krisem.
Confessio beycht.
Eucaristia das heilig sacrament. quod dicit bona gratia.
Velum templi hunger tüch.
Lanapeum pannus extensus supra altaria ne aranee decident.
Episcopus idem. q̄ ad modum circuli olim formabat.
Depositio x̄r begrebnuß tag. **Exequie** idem.
Dies septimus der sibent tag.
Tricesimus der dreyßigst.

Anniversarius iartzelt tag. oder iartag.

Inferre mortuorum sacrificia que inferis solunt. *En virgil. r.
Eneid. Totidem quos educat inferis viuentes rapit inferas.*

Letera vide vbi supra de edificijs sacris z de sepulturis.

De libris ecclesie.

Psalterium psalter. a psallendo. idest canendo.

Antiphonarium antiphonar. quia est antiphonum. idest sonus
psalmodum. Hymnarius hymnus büch.

Hymnus lob gesang.

Epistolare epistel büch. ab epi. i. supra z stolon missio. Inde epi
stola vt supra dictum est.

Euangelium. idest bona predicatio.

Euangelizo. idest predico.

Breviarium breuir. quia sermone breui perfringit.

Missale ein messbüch.

Graduale gradual. Et aliqui pro ipso cantu qui aut gradatim
aut intra gradus ecclesie debet cantari. Tractus idem.

Esequiale tören büch.

Obsequiale ein dienst büch. quia in eo continentur que ad curam
pertinent animarum. Matutinale mettenbüch.

Vespertinale vesperbüch. Speciale ein sunderlich büch.

Manuale handbüch. Viaticum wandelbüch.

Biblia bibel. que diuiditur vt patet.

Biblioteca liberey. Liberaria idem.

De confessis et officiis sacris.

Festiuitas Solennitas. Celebritas.

Festiuitas dicitur. quia in ea diuina res fit.

Solennitas aut a sole. quia puta. aut a solido. i. firmo. quia eas
mutare nõ decet.

Celebritas. quia in ea tm̄ celestia agantur

Pascha ostern. a transitu. ex egypto filiorum israhel.

Membricoste es. pfingsten. q̄ post q̄nq; decadas pasce celebraf.

Epiphania der erscheynlich tag. ab epi. i. supra z phanes. i. apz
partio quia angelus pastoribus z stella magis apparuit.

Scenopheya kirch weyhe. sunt tabernaculoz festa.

Encenia noua templi aut dedicatio aut sacramentoru; innouatio. ut in vigilia pasce fit.

Dies palmarum palmtag.

Lena domini der grun donerstag.

Sabbatum sampstag. quietis dicitur dies. quia in ea dominus quiescit a creatione et in sepulcro.

Dominicus dies. der suntag. quia dominus in eo resurrexit.

Parascue es. karfreitag. dies passionis.

De officijs sacris.

Officium ampt. quasi officium. quia quisque in eo id facit quod nulli officit. i. nocet. et actus virtutis officium est. de quo tullius officiorum libros tres scripsit.

Vesperinum officium vesper ampt. quia tunc incipit vesperus stella apparere. que est noctis initium.

Matutinum officium metten zeyt. quia circa mane in luciferi ortu

Missa die mes. aut quia in ea hostia mittitur patri. aut quia circa tale tempus cathecumini reuocantur in ecclesia quia nondum renati sunt foras missi ne sacramentis altaris interessent.

Chorus multitudo canentium. quia initio misse stabant circa aras in modum corone. vel quia a concordia cantus.

Monodium Dicitur vnus cantus monos grece est

Succinium vnū latine. Et ados. id est cantus.

Succentor inde.

Bicinium dicitur cantus duorum. Chorus dicitur cum multi canunt.

Antiphona. cantus reciprocus.

Responsorium. quia in eo vnus canit versus alter respondet.

Lectio. quia non canitur sed legitur. Canticum leticie vox.

Psalmus. quia ad psalterium cantatur.

Hymnus lob gesang. Alleluia idem.

Kyrieleson her barin dich. Hā kyrion. i. dñs et eleis. i. miserere.

Osanna. id est saluifica

Offertorium. quia dum cantabatur munera altari offeruntur.

Oblatio Sacrificium Imolatio offerung.

Libatio est calicis oblatio tñ. ut in eneid. Huius in medio libabant pocula bachi. Et alibi. Hunc libate pateras ioui.

Victima offer. et hoc propter victoriam habitam et hoc pro

vincendis hostibus. **H**ostia offeri
Libamen offer. a libo as. i. offero. Et hoc de liquidis et vino.
Litamen sacrificium in litore ab his qui maris picularitarunt
Inde litro as. i. in litore sacrificio. **I**nde lituus. i. cornu quo ad
litandum populus couocabat. **E**tiã lituus baculus augurum
curuus. **H**olocautũ offer ubi totum qd offerẽ igne consumit.
vt in veteri lege. **H**am olon. i. totum ⁊ cauma. i. incensio.
Adanus impositio fit per benedictionem.

Exorcismus est cõtra diabolum increpatio vel coniuratio.

Oratio. idest petitio ein gebeet.

Exoratio. i. petit impetratio. **O**rat qui petit. exorat q̄ impetrat.

Dec donatus. vñ **T**her. in eunucho. **S**ine h̄a te exorare biduñ.

Symbolum vel **S**ymbolum gemeynsame erkantnuse. sicut est
noscere fidei articulos.

Symbolum. i. simulum bolos. i. morsus. vnde **T**heren. in eunu
cho. vt de symbolis essent. i. comederent.

Letania. i. rogatio bitung. ⁊ hoc pro leto. i. morte.

Supplicatio. idest deuota oratio.

De musica ⁊ speciebus eius.

Musica die kunst des gesangs. Et dicit a moys grece quod ẽ
aqua latine. qz circa a quarum sonus inuenta est.

Armonica que in vocum cantibus est.

Armonicus q. um. dulciter ⁊ suauiter canens.

Armonia einbellig lieblich gesang.

Armonia bona compositio dicit. Et est generale.

Organica que ex flatu consistit.

Rhythmica que digitoz impulsu numeros recipit sicut cithara.

Rhythmus grece est numerus latine.

Modulatio gesang. **A**rmonia vocis concordia.

Symphonia der symmen hofflich temperung.

Euphonia gut gesang. Et dicit ab eu quod est bonum.

Concentus einbellig gesang.

Concinnus heimlich gut gesang.

Concinne eintrechtiglich hofflich. **C**oncinniter idem.

Ars vocis eleuatio dicitur.

Thesis. i. vocis positio. **S**uavis vox e in multe stym.

Acuta vox scharpff vnd resch.

Tenuis vox ein kleine zarte stym.

Bassa grob vnd nyder. z declinans.

Aspera zytterende stymme.

Rauca vox heysere stymme.

Dura est violenta. sicut tonitrus.

Clara que resonat in auribus.

Leca que eructata nil post se reliquit soni.

Perfecta vox que est alta z suavis z clara.

Organum orgel et est generale omniū vasorum musicalium. nō
vñ nostro speciale est instrumentum.

Tuba trumet. a terrenis est inuenta. **Vñ** in **E**neid. **T**errenusqz
tube mugire p ethera clangor.

Tubicen trometer in tuba canens.

Tubicena trumeterin. **E**t fm pristianum etiam dicitur hic z hec.

Clangor ein schal. tubarum vel campanaz sonus. tubicena.

Strulor est vox tubarum.

Tibia ein flote. quia olim ex tibijs animalium era.

Claudum zway pfeff lin an einander gemacht. vbi altez altez
ro longi⁹ est. **I**nde claudus venit cui⁹ pes pede longior est.

Fistula schalmei oder pfeff.

Classicum. i. tuba vel sonus tube. vel signum bellicum. vel con-
centus omnium instrumentorum.

Buccina bethorn oder busaun. a bucca. i. oris inflatione. **U**nde
perflavit fistula buccas.

Cythara harpff.

Lyra ein leyer. **B**arbiton idem. **Vñ** **O**rati⁹ tertio odarum. **D**e
functumqz bello barbiton h paries habebit. **L**yre inuentor mer-
curius ab **O**raton pmo **O**darum dicitur.

Fides est corda cythare z aliqñ pro ipsa cythara. qz teste **L**au-
valensi. **S**icut in fide nemo debet dissentire. ita in sono fidis de-
bet esse consonantia. **F**idicem harpff.

Monocordium truscheyt. quia habet vnam cordam.

Clauicordium. quia cordium clauē tangunt.

Clauius lauten oder harpffen nagel.

Lutina ein lauten.
Psalterium ein psaltery.
Cymbalum cimbali.
Tinnicus sonus cimbali. **Tinnio** is. ere. sonare cimbali signat
Plectrum richr hemmerlin. **Pecten** staffel.
Timpanū bauck. aptū ad sonandū. **Timpanella** diminutiuum.
Sistrum. i. tuba ab inuente in cimbali festis consueta adbe
 beri in dymdamis montibus.

De ludis.

Ludus spyl. **Ludio** inuente. **Ludius**. i. ioculator.
Ludio onis. idem.
Ludibrium spot oder betriegnus. **Itaz** ludere est decipere.
 Item antiquoz ludi fuerunt multiplices. scz theatrales quis in
 teatro siebant vt ludi stenci tragici zc. Item **Allegas** enses cir
 ceenses. **Iustra** olimpici ludi. agones palesterenses. **ginnici**. zc. de
 his patet legentibus hystorias romanas z grecorum.
Allea spilbret ab inuente. **Allea** noie i initio troyani belli iuenta
Calculus bretstein. Itcz plura habet significata. vt patet in his
 versibus. **Calculus** est pondus minimus lapis ensis acutus.
Calculus est ratio. numerus sententia carbo. **Adorbis** z in lu
 dis scacorum calculus ibi.
Tessera wurffel. **Talus**. **Taxillus** idem.
Purgus das innerteyl in cym spilbret. qz p ipsuz tesseres pgunz
Factus ein wurff.
Unio ein es oder ein aug auff den wurffeln.
Binio ein tauf zway augen.
Trinio ein drey oder drey augen.
Quadrio ein quater oder vier augen.
Quinto ein zinck. oder funff augen.
Senio ein sech oder sechs augen.
Scacus schaffzagalbret. **It** omen habens ab inuentezibus ei
 quodam scaco populo.
Rex kunig auff dem schaffzagalbret spil.
Regina kunigin in eodem ludo.
Rothus ein roth.

Miles der ritter in scaco. Alficus. der alte.
Calculus hic dicitur ein vende.

Loca penalia.

Quid carcer eculeus. ergastulus sint. vide supra de publicis edi-
cipus ein dyepstock. ficijs in sine.

Lathena ein ketten.

Pedica ein zechlung oder ein füs eysen oder daummel stock.
aut a pede. aut quasi podica qui pollucem allucem stringit.

Compes füs handt. quia cum pede.

Columbar ein halb eysen.

Manica ferrea handt eysen. quia manum tenet.

Flagrum geysel. Flagellum idem.

Flagella teste Servio secundo Geor. dicuntur summe arborum
partes a ventorum flatu. Et credo flagellum ideo dici cū ex his
virgultis flagella fiunt.

Ferula schüler rüt. a feriendo. idest percutiēdo dicta vel quia ex
ferulis facta. Unde virgi. in bucco. Florentes ferulas z gradia
lilia quassans.

Virga ein rüt. a vireo es. ere.

Virber ein birck. vel inde virga dicitur.

Palmarium vel palmiterium. quia palma. idest manus scho-
larium cum hoc tangit.

Cruz ein galg oder kreutze.

Patibulum idem. a patior quia magna fit in ea passio.

Cludius quasi claudius ein folter oder daummelstun. quia in
eis vsqz ad caput malefactores claudunt.

De venatione. Aucupio. Piscatura. z captu animalium.

Venator aris. iagen. deponentale est. Venator ieger.

Venatio iagung actus venandi. Venaticus iagbunt.

Mollosus leydbunt. Etia gen⁹ canū. a mollosa epiro civitate.

Venabulum iagspeyf. a cui⁹ noie oia venationis infra. licet vs.

de milita. Venabulum est venatoris iaculum. Venatio ois aut est

laqueis z pedicis. aut iaculo rheti vel indagine. de hoc ptz alibi.

Auceps. i. aues capiēs ein vogler. z est venatiois spēs aucupium.

Aucupum vogelgestel. **Augurium** est cantus.
Piscator vischer. **Piscatura** vischung. actus piscandi.
Rhete ein netz. et est generale.
Simplagium ein kleinf ein fachs netzlin.
Plaga funis quo rheta ab ymo z summo tendunt.
Funda ein vischer garn oder netz. quia funduz mittitur. **Unde**
Virgil. in primo **Geor.** Latum funda iam verberat annem. **Et**
supra de instrumentis belli.
Trahum zugnetz a trahendo.
Cassis hur' cassis zybnetz. **Inde** venit incassum. idest frustra. qz
 ipsa venatio frustra fit sine cassi. i. sine rheta.
Canopeum quo capiunt culices in modum tentorij extendit.
Ciscaria ein leyrrüt. quo capiunt aues siluestres. **A visco** leyrr
 dictum.
Antella ein klob. **Ego** eredo **diclauium** tenella ein klob wo mit
 man vogel fecht.
Hamus ein hamme oder ein beer. **reticulum** ad piscandum.
Pedica funis quo pedibus bruta capiunt.
Aculeus ein angel. **Abuscipula** ein maufuall.
Adurlegus maufhundt oder katz. qsi mures legens. i. colligens.
Rattus katz. **Pedica** etiam dicit ein klob.
Quarium omne viuorum animalium receptaculum.
Lustrum thyer gart. **Est** etiam spacium quinquenale vt supra.
Piscina quasi piscium tina ein weyer.
Piscosus a. um. idest plenus piscium.
Pisciuorus piscium vorator. **Bagale** vischer heuflin.
Lugurum vogelbutte. oder vogelheuflin. a tegendo dictum.
Decipula ein vogelschlag. in qua capiunt aues. a decipiendo
 constructum.
Captacula idem a capiendo.
Cauca vogelkefer. quia est caua.

De molitore et pistore.

Molo is. ere. malen. **Multo** as. are. frequenter molere.
Multor. **Molitor.** **Molendinator.** **Molendinarius** muller.
Molendinum mul. **Mola** idem.
Molaris mullstein. oder stockzan.

Laratantara redstab. baculus qui mouet triticum ad molarem
 oder einbeutel den die mulen treybt. Et est nomen a sono fictu.
Vertebrum mulstein. Rota rad.
Amolium schon weiß meel.
Furfur grusch oder kleyen. **Siliqua** idem.
Lapisterium ein mülter.
Metreta metz oder sechster. pro paruo modio.
Pistor. **Panifer**. **Libanari**. **Furnari** beck oder pfister.
Pistria pfisterin oder brotbeckin. **Pistrina** backhaus.
Pistrella beckenheußlin.
Libanus backoffen. **Furnus** idem.
Fornicale ofen geschirz.
Ador semelmeel.
Auenatum habermeel.
Lantobrium waytzen kleyen.
Pasta deyg. **Acrismus** senfft geheffelt brot.
Artocobus mundschelle. **Pistendrum** offenscheyfflin.
 Letera vide vt supra de escis.

De carnifice.

Carnifer metzger. Et de homine dicit carnificium. vt carnifer. i.
 seductor. Sicut lectum est frequenter a **Lheren**. vt carnifer. qe
 ex hominibus carnes. i. cadauera facit.
Lanus metzger. quia laniat pecora.
Pactator metzger. **Paccellum** metzbanck oder heußlin.
Farcimen brotwurst. **Fartor** factor eius.
Hilla schubling. **Salsutum** idem.
Sumen erta suum. aut pinguedo schwein geweyde. Sed teste
Honio marcello. **Sumen** māma mulieris est a sugendo dictu.
Axungia vel **Axungia** schmer. **Aruina** idem.
 Alia require de escis ⁊ hominibus.

De futoze.

Sutor generale est ad omnia que sunt
Sutrinum locus ad quem pro suendo conuenit.

b

Sutura not oder neuäg. **Sutio** idem.
Calceator schümacher. **Calciatrix** schümacherin.
Coreator lederer. i. corei factor.
Cerdo onis. ein ledergerber.
Forma ein schümacherleyß.
Subula ale oder seul. **Aluta** losch oder rot leder.
Seta borst. de suisibus.
Spagus. **Abita**. **Digitica** diat oder fingerhüt.
Pelliter kurbner. **Pellicina** kurbner gaden.
Sartor schneider. **Sartrix** schneiderin.
Sartina ein schneider gaden.
Petor neer. **Petrix** neerin.
Forfer neer scher oder ein schneider schere.
Alna elen. **Auis eris**. ein nadel.
Plica falt. **Ruga** idem.

De his que mercatorum sunt.

Mercator kauffer. **Mercatrix** kaufferin.
Mercantia kauffmanschatz.
Institor kremer. **Institrix** kremerin.
Instita kromgaden. nomen vestis. vs. de vestibus patuit.
Comertium variarum rerum comutatio.
Camplor ein wechfler.
Cambium wechfel. **Numularius** wechfler.
Trapefeturum wechselbanck.
Fenator wucherer. **Usurarius** idem.
Mutuator wechfler. p. equiuolenti valore rei.
Mutum wechfel. qd est meum facio tuum. z econuerso.
Sors gewonnen gut. quod est ultra capitale.
Capitale haubtgüt. **Moneta** muntz.
Monetarius muntzmayster. **Nummisma** geschlagen muntz.
Merciporus weinkauff. **Mercidicus** vnderkeuffer.

de rasoribus z balneatoribus.

Rasor ein tüchseherer. **Barbitonsor** ein bartscherer
Balneator bader.
Rasorium. **Rallum**. **Fouacula** schermesser.

Flebothumus laßeyßen. **Fleboth** omator laßer. **Disutor** idem
Flebothomia. **Disutio**. **Veneincisio**. leßin.
Fasciola laßbind. **Scatraxo** as. are. schæpffen.
Ambubeya cõis gl. ein reyber oder ein reyberin. quasi ambiens
balnea. **Ego** x̄o in cõmentarijs **Acronis** in oratium. sup secūda
satiri p̄mi libri. que incipit **Ambobeyarum** collegia. reperta lin
 qua **siroium** dici **simphoniam** vel **tybiam**.
Lixium laug. **Lixinium** idem. qz cineres in **lixa**. i. aqua.
Perisoma matris. ein bald quest.
Strigilis badlach. quasi **tergilis**.
Sabatium badhembd.
Toga idem vel **iuppe**. **Require** supra **capitulo** de vestimentis.
Estuarium badstüb.
Lixa wassertrager oder wassertragerin.
Lina wann oder badzuber. **Inde** **Argentina** quasi tina argenti
 nomen p̄potis est ciuitatis. **Stroßburg**.
Scaffa schaff. oder badzuber.
Urciolus ein zuberlin. **Terme** arum. natürllich bad.

Ad iudices spectantia.

Iudex richter. quasi **ius** dicens.
Iudex delegatus dem etlich sach beuolhen seind.
Subdelegatus vnter richter.
Arbiter scheydman. **Est** em **iudex** p̄sensu vtriusqz partis.
Arbitrarius idem. **Arbitrium**. i. voluntas wille.
Assessor eins richters besitzer.
Vicarius ein stathalter. quasi **vicem** tenens.
Officialis amptman.
Jurisperitus ein gerichtz weyßer.
Legisperitus gefaczt erfarnet. **Quidam** nolunt dicere **legista**.
iurista. **latinista**. **Leste** **vallensi** **Buarrino** z ceteris **gr̄maticis**
hon oratis. **Benedicimus** **canonista**. qz **canon** **grecum** est. **Sed**
nomina ista a **grecis** z nō a **latinis** debent **deriuari**.
Advocatus rechts helffer.
Patronus beschymer verweßer.
Causidicus redner. **causam** dicens.

Actoſ clager.
Reus ſchuldiger.
Teſtis gezeug.
Deponere teſtes gezeugnuß geben. oder zengen eyn legen.
Negare teſtes. Non admittere teſtes gezeugen verwerffen.
Appellare a teſtibus.
Sigillator ſigler.
Sigillifer idem. quaſi ferens ſigillum.
Notarius ein offenbar ſchreiber.
Examinator verhozer.
Comiſſarius. quia ſibi cauſa comittitur.
Littere excommunicationis banbrieff.
Littere abſolutionis ban entloſung.
Littere interdicti kirchen verſchlach brieff. vt dum diuina in-
terdicuntur.
Littere in familie. que vadunt ad familias.
Littere reintruſionis. quaſi renouationis priorum pceſſuum.
Littere relaxationis entſchlachbrieff.
Sententie vteyl brieff.
Appellatio verwerffung. a ſententia inferiori ad ſuperiorem.
Littere recognitionis bekantnuß oder vergichebrieff.
Instrumentum zeygbrieff.
Autentica gelaub brieff.
Copia ein abgeſchriefft.
Prothocollum ein entworffen brieff.
Libellus ein ſpruch brieff.
Monitorium ein warung brieff.
Citatio ladbrieff.
Muncius ein botte.
Pedellus ein weybel oder pedel.
Plico omis buttel.

Instrumenta Legalia.

Voluntas vltima der lezrwill.
Testamentum ein teſtament. mentis teſtatio vel poſt monumē-
tum. i. mortem exprimit in ipſo teſtatoris voluntas.
Teſtamentatio teſtamenti factio.

Testamentari testamento aliquid legare;

Legatum verschafft.

Legatio verschaffung.

Legare verschaffen am dorbette.

Olographum testamentū. qđ totum manu testatoris est scriptū

Irutum vnrecht oder irrig. quod nō est rite factum.

Inofficiosum quod exhereditatis sine naturali officio in alienas transfertur personas.

Suppressum vnder gedruckt.

Ruptum zerprochen qđ fit dum nascit̃ possumus. qui neq; nomine ex heres. neq; institutus.

Lodicillus scriptura sine solennitate.

Fideicommissum gelaublich beuelbnus.

Pactum fridsam vbei kommung. quasi ex pace iactum.

Placitum wolgefellig.

Mandatum empfelbnus. quia olim fiebat datione manus.

Ideo mandatum dicitur.

Ratum fast. quia ratione vel rite factum.

Cautio versicherunge.

Emptio emptoris actio. kauffung.

Venditio verkauffung.

Locatio leyherung. locantis actio.

Conductio illius cui locatur.

Donatio gebung. doni actio vel datio.

Stipulatio gelubnus.

Sponsio gelubnus.

Promissio gelubnus. a promittendo.

De rebus.

Res a recte habendo. vel a rato esse. vel a reor. i. opinor.

Hereditas erbschafft. ab egeris dictum idest pecunijs.

Peculum dicitur patrimonij substantia a pecudis nomen trahit

Unde ꝛ pecunia antique diuine in pecudibus erant. Un̄ virgi.

in bucco. Nec spes vlla libertatis erat nec cura peculi.

Herescunda est bonorum hereditatio diuisio.

Precaria leyding.

Victalidum idem. aut a victu aut a vita.
Depositum zülegung oder beylegung. hec aliter a iurisperitis.
Depositum hinder gelegt güd. Pignus pfand.
Ypotheca idem. aliter tamen apud iuristas.

De medicis.

Medeor eris artzneyen. Medicor artis. idem.
Medeor huic re. medicor illam rem. dicit Seru⁹ licet secundo
Deor. legit. Senibus medicant anhelitis.
Medicus artzet.
Medela artzney. Medicamentum idem.
Archigenes oberster artzet. Et dicit ab archa qđ est principalis
et genesis quod est natura. quasi principales inter naturales.
Phisicus. i. naturalis. Et dicit a phisic quod est natura.
Empiricus landfarendr artz. modo sonat malum.
Licet empiricus dicit⁹ sit qui rerum medicine habet experientiam
Methodicus solum morbum considerat z nō elementa neqz eta
tes neqz causas.
Cirurgicus penul. cor. i. medicus manu z ferro p̄cisionem ope
rans. Et dicit a circo manus z ago. leib oder wundartzet.
Pigmentarius apotecker. Apothecarius idem.
Catheplasma züg oder pflaster. Emplastrum idem.
Pigmentum est p̄fectio ex vino z melle. z diuersis speciebus suau
is z odorifera zůsamen gestoßen vil spetzerey.
Antibiodotum dicit venenum qđ datur p̄tra vitam vel istud qđ
datur p̄tra venenum. ab anti qđ est contra z datum. quasi ex cō
trario datum. p̄traria em̄ p̄trarijs curant. vñ sumit p̄ medicina.
Argentum salbe.
Formacupula cōmunis generis ein salb verkauffer.
Herbarius kreutler.
Appotheca appoteck. Inffera tressenet.

De vineariis.

Vinea weyngart. Vinetum idem.
Vinsator. Vinitor. Vineator. Colonus ein rebman oder ein
weyngartner.

Vitis weynrebe. quia habet vite qualitates. qz in ea vinum nascitur qd est calidum z humidum in quibus est vita.

Labrusca winter traub. oder ein wilde reb. quia in labris. id est in terre superficie crescit. Unde virgil. in bucco. Aspice vt antruz siluestris raris sparit labrusca racemis.

Palme rebstock. Et dicitur mollis materia que p brachia vitium emissa fert fructum.

Palme neu gelchof. vñ virgi. Leto tergent in palmito gēme. Gemma vorboztz oder reb euglin.

Modus euglin oder knopfflin. Oculus idem.

Palleolus nouellus palme.

Flagella sunt vitium z quarumlibet arborum extremitates vel cacumina quia a vento acta.

Vua traub oder weynber. quia vna .i. humore plena.

Euapassa durre weynber.

Botrus weyntraub.

Racemus est botrionis pars.

Acinum vel acinus weynkentlin.

Vinatium trestler. quia vino caret.

Pampinus rebblat.

Spado vnfruchtber gelchof. ad spadonum similitudinem.

Sermenta dicunt. quia inserunt setzling.

Surcus truncus qui post arboris abscisionem manet abschnittz

Surculus paruus surcus herschof.

Scrobes. teste Seruio. masculinū est fouea in quam vires ponunt. vel que sub viribus fodit. Unde virgil. in secūdo Georg.

Aut scrobibus mandet mutata subactis.

Vallus rebsteck. Siler idem.

Ruscus rebenbandt. Ego credo materiam p materiato. forte et rusco olim vitium ligamina sunt facta. Est enim ruscus herba.

Unde virgil. in bucco. Horridior rusco proiecta vilior alga.

Spico as. are. rebstecken spitzen ad spice similitudinem.

Tricular trot presb oder kalter.

Tricolum li. kalter baum oder trotbaum. a primendo dictum.

Calcatorium trettzuber. Qualus feuchtzein.

Quasillus idem. sunt per que colantur vina.

Baratrum butten.

Vindemia weynherbst. quia tempore tali vinum demitur. Vñ
virgil. in tertio Georg. Spumat plenis vindemia labris.
Mustum mosti quasi mustum.
Puratorium rebmeser. Falk idem.
Purare est arbores purgare.
Putamen est arborum purgatio.
Spita kalter oder trot spindel. Est enim spita reuolutio circuli
nō ad se redeuntis. vnde spite serpentum sunt. ⁊ fumum nauis
giratonis. Bumasta est vna magna māne bouis similima. vñ
Bumasta quasi bouis mamma. De his virgil. ij. Georg. qui ve
lit eum latius legat.

De animalibus in genere.

Animal thyer. quia est animatum.

Quadrupes hierfusch thyer.

Butum ein vnuernuffigs thyer. quasi sensu obruptum.

Pecus ouis. grosse thyer. vt equi ⁊c.

Pecus dis. ein kleins thyer. vt ouis ⁊c.

Pecu indeclinabile ⁊ pluraliter. hec pecua pecuoz vel pecuum
dicuntur cōmunia animalia. a quo vterius venit pecuare et plu
raliter pecuaria p̄nus. Et hec omnia a pascendo veniunt. Pec
beyt alles das manglet menschlicher gestalt.

Armentum vich bruchlich zū streyt. ⁊ maxime equus quasi ar
mis aptū. vel dicitur congregatio maiorum animalium que sunt
Zumentum arbaytsam vich. quasi iuuamentum. quia thaurus
iuuat nobis arare.

Hex ein schar kleiner thyer sicut ouium.

Lanigeri greges. scheff lin. quia lanas gerunt.

De pecudibus in specie.

Ouis schaff. Videns idem. a dentibus duobus quos habet ce
teris eminentiores.

Agnus lamb. agnoscit enim balantem in voce matrem.

Agnellus lemlin. Balans antis. scheff lin.

Balare clamare ouem. Balatus ouium clamor.

Hedus kitzlin. ab edendo. quia delicatissimus est esui.

Aries wyder. **Buto onis. idem.**
Aries. quia olim ad aram in sacrificio mactabatur.
Cerues wyder. quia habet vermen in capite.
Capre bock. quia ardua loca accedit et capit. **Capra geys.**
Hircus bock a lasciuia nomen traxit.
Iber gemf. siluestris capra ab in montibus eundo.
Eglos. i. capra. Inde egloceron ein steinbock. Inde egloga et e
sermo caprineus. **Capricornus steinbock.**
Ceruus hysf. a ceron. i. cornu. Unde virgil. in bucco. **Uiuacia**
cornua cerui. **Cerua hindt.**
Damma fm aliquos ein orter. sed reuero p ceruo vel cerua. sepe
reperit. et in italia dama genus ceruoz vnum et latum cornu ha
bet ein demjn. Un virgil. in bucco. Cum canib' timidi venient
ad pocula dame. **Diatius ho** vitur in se gene. pmo li. odarum.
Cum dicit. Et supiecto pauide notarunt equore dame.
Hynnulus rechbockin. **Capriulus idem oder steinbocklin.**
Lepus hasf. quia leui pes. **Lunniculus kuniglein.**
Lunniculus quia in cunnis. i. foueis sunt et canum indagine a
speluncis excluduntur.
Sus sau. a subiendo agros.
Cerres gemest schwein oder ein eber. qz grandes habet vires.
Porcus farch quasi spurcus. quia iacent in ceno et spucitjs.
Porcellus ferlin.
Setiger sau. quia gerit seibas.
Seta porst. **Scroffa sau.** a sono fictum sez scra scra.
Licurreis porcus natus ex apio et porca domestica.
Aper ein wilds schwein. quasi afer. i. a feritate dictus.
Bos rind. **Thaurus styer.**
Vacca kuh. quasi boaca.
Vitulus ein kalb.
Iumentus idest iuuenis bos.
Vitula kalblin.
Iumenta iuuenis vacca.
Urus ein puffel. bos siluestris. Inde vrl iuxta suetiam provin
ciam quam vraniam vocant. quia in clipeo ducunt caput vri.
Asinus esel. quia sine senos. i. sensu. aut quia tardus sensus.
Asellus paruus asinus.

Dnager. i. siluestris & ferus asinus dicitur ab onos quod est asinus
et ager vel agros. quod est ferum vel agreste ein waltesel.

Lapis hundi de hoc supra de venatione. Velter wind.

Adolosus rud oder leydhund.

Culper frawen hundertin. quia culpa de pedore qua non fecit.

Odoriscus spurhundi. **O**doriffecus idem.

Caniculus. **C**attulus. **C**atellus hundertin.

Sunt tamen generalis aut cattulus vel catellus leonis etc.

Canicula hundertin.

De equis vide supra.

Bestia & fera differunt. quia omnis bestia est fera & non econuerso
Bestie enim sunt que moribus & uingibus seuiunt exceptis serpē
tib⁹. ut pardus leones & similes. a vastando dicte quasi vastie vel
a vi qua seuiunt quasi bestie. Fere autem sunt ille que & si non seuiunt
ant moribus vel uingibus tamen siluestres sunt sic dicte. quia natura
turali utantur libertate & desiderio suo ferunt & de fera eo quod ferunt
quoniam uelut libera. Quiaque omnis fera dicitur bestia. Quiaque etiam bestia
non dicitur nisi que mansionem hominum utitur. & tunc dicitur a beth. quod est
domus & stas. Inde bestiola. i. parua bestia. Inde bestiarum
genus. i. crudelis & uiuens ad modum bestiarum.

Fetus iorisissimus. grymmich.

Liciscus canis vel canicula ex lupo & cane procreata. Unde
uigil. in bucco. **M**ultum latrante licisca. Sicut mulus la. maul;
ex asino et equa. vel equo & asina.

Leo a leon obiecta n. dicimus nos latini hic leo leonis. Et ut
dicit ysid. xij. ethimo. Leo grece interpretatur rex latine eo quod sit
princeps omnium bestiarum. Virtus eorum in pectore est. Firmitas
in capite. Cum dormiunt uigilant oculi. Cum ambulant cauda
sua cooperiunt uestigia sua ne eos venator inueniat. Cum
generunt catulos tribus diebus & tribus noctibus catulus dormi-
tate fertur. tunc deinde patris rugitu vel fremitu ueluti tremefac-
tus cubilis locus suscitare dicitur catulum dormientem. Circa ho-
mines enim eorum natura est ut nisi lesi nequeant irasci. Mater enim
eorum misericordia exemplis assiduis.

Prostratis enim parcunt. captiuos obuios repatriare permittunt
hominem non nisi in magna fame interiuunt.

Tigris tyger thier. Et fluij armenie velocissimū. An virg. in bucco. Bur ararum pat⁹ bibit germania tigrim. Tigres fingunt bachi currum trahere vt patet in poetria.

Panthera panther thyer. a pan qđ est omne. qz oim animaliu3 dracone excepto amicus est panther.

Leopardus ex leone z parda. vel ex leona z pardo.

Unicornis. Monoceron. Rinoceron. emhorn.

Simeus aff. Simea effin. Nam homini similat.

Elephas antis. Elephio grece est mons latine. quia mole corpo ris elephantes dicunt.

Grifex greiff. animal pennatum z quadrupes. Unde Virgil. Jungent iam grifex equis. tale animal odit naturaliter equum Linx luchs. Ex cuius vrina Plinio teste. apis ligurius nascit Ideo inuidia suam tegit vrinam in arena zc.

Ursus si fertur dictus qz ore suo formet vetus quasi orsus. Itaqz aiunt eos in formam generare partus. z carnem quondaz quasi qđdam frustum parē quā marer lambendo in mēbra cōperit. sed hic immaturitas partus facit. deniqz tricesimo die generat vnde euenit vt p̄cipitata fecunditas informis parceret. Item vrsorum caput inualidum est. vis maxima in brachijs z lumbis vñ erecte insistent.

Lupus wolff. a ledendo dicitur. Lupa wolffin.

Vulpes fuchf. quasi fallax pede. z incesso vario.

Vulpecula fuchflin.

Taxus dachf. z arboris est pprium. Unde virgil. Lynceus su giant examina taxos.

Castor est animal quoddā mirabile qđ viuit in terra z in aqua caudam eius naturam piscis habet. z corpus carniū est. Unde cauda eius in ieiunio comeditur z corpus nō. z habet quattuor pedes anteriores duos quasi anserinos cū quibus natat. posterores quasi caninos. In quantitate parui canis est. dentes habens acutissimos z pellem p̄ciosam. testiculi eius multuz valent medicis. z dicit a castro as. qz cum sentit venatorē se sequentem seipsum castrat vt euadere possit. sciens se fugari ppinet testiculos. Idem z Fiber fibri. z beuer. z canis ponticus dicit.

de minutis animalibus.

Dus mauf. qz ab humore terre nascit. tamen est naturale.

Lattus. **M**uriceps. **M**urlegus katz.

Sorex spitzmeuslin oder wasser meuslin. **U**nde **T**heren. in eu
nucho. **E**go sum tam miser vt soxer.

Matrix marder.

Aspiolus eyhorn.

Mustela wysel.

Lalpa scher oder maulwerff.

Cicada heuschreck.

Bullus muck.

Fornica amyß quia vorat micas. **P**apilio feinsalter.

Eritus ygel.

Erinatus seuygel.

De serpentibus.

Anguis schlang. quia angulosus. i. curuus incestus eius est.

Anguicomus gebarete schlange.

Anguipes gefusste schlang. pedes habet.

Serpens schlang. quia serpit occultis concessibus.

Aspis schlang. a spergendo. i. immittendo. hys. i. venenum.

Aspidula. idest paruis aspis.

Coluber. quia colit vmbiam. **I**drus wasserschlang.

Basilicus basilichk. quasi regulis z basis serpentum.

Dipssa durtschlang. qz quē momorderit sice psequente interit.

Prester schlang die alweg laufft mit offnem mund.

Emorcois blit saugeschlang.

Ipsalus serpens qui sono necat.

Cerastes gehornet schlang. habet em̄ in capite cornua.

Amphisebena zwaybuttete schlang. vnuz ab ante aliud a retro.

Celindrus. serpens aliqui in aqua aliquādo in terra habitans.

Matrix. serpens aquam venene inficit.

Lecula plintschleych. **L**acerta idem. quia quasi latera habet.

Lacerta edechß. **V**ipera idem. qz vi rapit. nam masculus femi-

ne caput ori imponēs eam impgnat. **E**t in voluptate oblita ca-

put marito defecet. **I**psa ho in partu rumpit. aut adeo vetosa

est. aut fetus ab intra se emordet z sic creundo partum puenit.

Stellio serpens pulcer. stellaz situdinē maculis qbusdam con-

sperfus. **C**entupeda a pedum multitudine.

Draco drach. **L**ocodrillus lindwurm.

Dracena drechin.

Buffo erdikrot.

Aranca spyn. quia net in aere.

Rana krot oder froſch. **Rubeta** laubfroſch.
Salamites roſfroſch. quia ſub canna arundinum morantes.
Egredula erdfroſch. quia in agris ⁊ ſicco viuit.
Scorpio ſcorpion.
Venenum gyfft. non vadit per venas.
Virus gyfft indeclinabile neutrum. quia vi cor penetrat.

De vermibus.

Vermis ē aial qđ plerūq; de carne vt ligno vel de q̄cunq; re ter-
 rena ſine vilo ꝑcubitu gignit. lz q̄nq; de ovis naſcat vt ſcorpio.
Apes byn. naſcit em teſte ſeruo. ſupra. iij. **Beot.** quadam trun-
 cata caruuncula ex qua apes formant. ab a. i. ſine pes. qz ꝑimo
 naſcit ſine pedibus. ⁊ poſtea ſumit pedes.
Abuſca flyge. **Apiaster** binnen kunig. **Coſtrum** idem. qz ducit
 apium caſtra. **Veſpa** weſtz. **Euler** muck.
Fucus humel. **Vn** virgil. an. iij. **Beot.** **Ignauum** ꝑectus fucus
 a ꝑſibus arcet. **Ibi** dicit ſeruius. **Apes** de bobus. ſcarbones de
 eqs. de mulis fucos. de aſinis veſpes ꝑcreati. **Strabo** birnyſel.
Biucus kefer. **Sanguifuga** egel. **Frugo** idem.
Cantareda grynenkeferlin. **Cantaredes** idem.
Limax Concha. **Teſtudo** ſchnecke.
Cruca raup. vermis oleta ⁊ arborum. folia rodit.
Bombex ſeyden wurm. nec ex ſericam.
Teredo onis. boltzwurm. **Teredo** inis. wurm meel.
Linea ſchab. veſtimentorum eſt.
Emigraueus haubzwurm.
Lumbucus darm wurm. oder regen wurm.
Aſcarida vel **Aſcaridis**. vermis cutis. **Coſtis** idem.
Pediculus lauf. **Lens** diſ. nyſ.
Pulex floch. **Tarmus** ſpeckwurm.
Ricinus bunds lauf. adheret em auribus canum.
Uria ſaulauf. **Linex** diſ. wantz.
Lenomia bunds muck. vela cenon. i. comune. quia comune
 muſca eſt. ⁊ tamen maxime mordet.
Licendula ſcheyner wurm. quia tempore noctis lucet.
Aſilus breim oder humel.

Ostrum idem. Et ostrum sine dyptongon capitur p purpura.
 Tabanum idem. Pro purpura quia ostrorum sanguine pingit.
 Linomia hunds muck. a cinos. i. canis. Linifes fis. schneck
 Locusta heuschreck. Bibia weyn muck.
 Burgulio wibel in dem korn. Burgulio etiam pmo Geor. vir
 gilij vermis teste seratio. veluti rana cui⁹ maior ps guttur ei⁹ est.
 Surlo sury. Cirillus handtsury.

De piscibus.

Piscis visch.	Spina torn oder grad.
Lactes visch milch.	Pilogramum rogen.
Biantia visch federlin.	Squama schup.
Cancer krebs.	Balena balnisch.
Ceta vel cete meer visch.	Congrus qdaz piscis siltis anguille sed grandis. z morat in cauernis petrarum sub aqua wilbyn.
Carepus grop. Barbalus barb. Taracus idem.	
Carpo karpff.	Fundula grundel.
Esox lachs. Sturigo stoer. Salmo salm. Lucius hecht.	
Diatus krefling. Hauso hausen. Ipocus idem.	
Strumulus stock visch.	Ruburnus bucking.
Allota aal. Silurnus hurling. Lymallus esch. Cart ⁹ lachs.	
Parca egling oder persick. Felinus schleyen. Linca karpff.	
Horona ferbyn.	Anguilla aal.
Allec pisciculus ad liquorē salsamentorum ydoneus. z dicit q viuat ex sola aqua nihil aliud comedens cin hering.	
Trutta ferbin.	Forena furen.
Prasimus preefam.	Lenta schleyen.
Rubiculus rothing.	Delanurus piscis. sic dicitur milling.

De auibus.

Aues. Ales tis. Volucris, vogel. Sed differunt. Nam quis d
 citur. quia p auia hoc est desertas siluarum vias currit. Ales ho
 abalte volando. Volucris a volatu.
 Pullus yegklich iung vogel. licet in euangelio dicitur sedens
 super pullum asine.

Ala fettich. quia alta petunt aues per alas.
Penna feder. a pendendo. i. volando dicta. **Alaz** cum aues vo-
 lant quasi pendere vident.
Pluma pflaum. quasi piluma. quia sicut pili in animalibus ita
 plume in auibus. **Aquila adler** ab acie visus. **Vultur geyer.** a
 tardo volatu. **Fenix einiger vogel** in arabia. **Strutio strauf.**
Pauo pfab. **Paua pfebin.**
Dus kranch. quia ordine gruunt. i. incedunt.
Ibis. **Liconia.** **Rostrifona.** **storch.**
Pellicanus pellican. auis egypti habitans iuxta nili fluminis
 solitudines. **Gradipes ein drap.**
Griphes est animal quadrupes et pennatus. Sunt enim griphes
 alites fere. et sunt in omnibus leonibus siles preter alas et facies
 quibus aquilis veniunt. et multum equos infestant. et eis limicant
 adeo ut equitem armatum cum equo in sublime rapiunt greiff.
Ardea reyger. **Falco falck.**
Accipiter habich. **Lapus idem.** quia utrunque nomen habeat a ca-
 piendo alias aues. **Filius sperber.**
Fisula sprintz. **Alietus wanneweb oder kretz.**
Merodius falck oder plafns. quia animalium sue speciei est he-
 res. i. dominus raptorum. **Abilius wyhe oder aer.**
Sironagus a giro. i. circulo et vagando dictus.
Olor schwan. quia totus albus. nam olon. i. totum. **Lignus idem a can-**
ore. **Laofficus wanneweb.** **Vespertilio fiedermauf.**
Noctua eul. quia nocte videt et tuitur. **Allula idem.**
Bubo hauw. **Nocticorax nacht rap.**
Strix auis noctua a sono. dicta. **Lutius keutzlin.**
Philomena nachtgall. **Luscinia idem.**
Frunto schwalbe. **Passer spatz.**
Bonedula betz. **Corvus krew.** **Corvus rap.**
Columbus taubenkutter. **Columba teubin.**
Palumbus holztaub. **Palumbes idem.**
Phasianus fasant. **Fasis idem.**
Ostigragus beyn bruckel. **Tortela troschel.**
Merula amsel. **Frigellus finck.**
Carduelis distel vogel. **Carduelius idem.**

Accalantis idis distel vogel.	Unde vstigit. Resonant aecalam
Sinzedula zeyflin.	Alauda lerb. da dumi
Lanapellus sebecklin.	Regulus kunigklin.
Laudatremula bachsteltz.	Ripiuaga idem.
Vicedula ried schnepff.	
Upupa widhopff.	Draclus heber.
Luculus gutzgaug a sono.	Septuaga zaun schlupflin.
Picus specht rot von farbe.	
Merops gryen specht.	Turtur turtel daub.
Parix meys a pariendo.	
Perdix rauphün.	Conturnix idem.
Salandra galander.	Pisticus sirockus.
Turdus kromat vogel.	Mergus scharb.
Mergulus taugerlin.	Sturnus stara.
Picagress. Amorellus emeritz.	Quastola wachtel.
Drogométra p ptnue qdam accipiunt. Est em ductrix gregis sui ob orton id est rectum. et metros id est mensura. Et forte vulgo dicitur vrbän.	
Orix orbenn.	Fulica. Merganus. Anas wasser endt.
Anata hat s endt.	Anatinus ein tung wild entlin.
Anetarius antreb.	Auca ganf. Anser ganfer.
Ballus han.	Ballina ben. Ballinaci kophan.
Lapo capon.	Duum ey. Urellum totter.
Albumen eyerclar.	Conchula eyer schal. Crista kamp.

De volucrum vocali proprietate.

Turdus rutilat.	Sturnus pisitat.	Perdix catabat.
Anser gracitat.	Turtur gemit.	Columba idem.
Palumbes plausitat.	Anas tetrinit.	Bus gruit.
Lignus diensat.	Accipiter pipit.	Elilus lipit.
Ballus cucurit.	Ballina gracilat.	Pauo pupilat.
Hyrrundo tinat.	Aquila clangit.	Turtur pulpat.
Corvus groccitat.	Draclus frigulat.	Licomia gloriati.
Passer pipit.	Pisticus chere dicit domino suo.	
Luculus cuculat.		

<i>Licada fritinnit</i>	<i>Apes bombilat.</i>	<i>Bubo bubilat.</i>
<i>Strix. Vespertilio stridunt.</i>		
<i>Noctua cucubat.</i>	<i>Allula vllulat.</i>	<i>Bucio bubit.</i>
<i>Regulus zinznillat.</i>	<i>Merops idem.</i>	

De quadrupedum vocali pprietate.

<i>Homo ridet et loquitur.</i>		
<i>Leo rugit.</i>	<i>Bos boait.</i>	<i>Vacca mugit.</i>
<i>Equus hinnit.</i>	<i>Ligris rancat.</i>	<i>Panther curit.</i>
<i>Fardus felit.</i>	<i>Lynx orcat.</i>	<i>Ursus vncat.</i>
<i>Lupus vllulat.</i>	<i>Asper frendit.</i>	<i>Elephas barrit.</i>
<i>Cervus glocitat.</i>	<i>Onager idem.</i>	<i>Asinus rudit.</i>
<i>Uerres quiritat.</i>	<i>Asnes blacterat.</i>	<i>Ovis balat.</i>
<i>Sus grunnit.</i>	<i>Hircus munit.</i>	<i>Lanis latrat.</i>
<i>Et ringit dicendo r.s.m.</i>		
<i>Vulpes gannit.</i>	<i>Lattulus glaucitat.</i>	<i>Lepus vagit.</i>
<i>Mus mintrat.</i>	<i>Mustela duntit.</i>	<i>Canis grillat.</i>
<i>Sorex deftecat.</i>	<i>Anguis sibilat.</i>	<i>Rana coarar.</i>
<i>Lattus caillat.</i>	<i>Vinum biblit. dñ eo</i>	<i>insuso athomi que</i>
	<i>dam in eo sursum apparent quasi buliendo ascendere. als die</i>	
	<i>kleyne steublin in der sunnen.</i>	
<i>Cereuisia blicat. vitro infuso aut cypho.</i>		

De arboribus in generali.

Arbor boum. qz aruis. idest terra infixa est.
Arbusta neubaum. quasi arboris hasta.
Arbustum neutri generis. locus in quo crescunt arbores. Uñ
Virgi. in bucco. Resonant arbusta cicadis.
Ruberuz locus in quo rubi crescunt. ein puschlin od weldlin.
Arbor dicit de sterili z fructifera. Arbos aut soluz de fructifera.
Frutex ein nider baum. quia fronte terram tegit.
Silua waldt. aut a silencio. aut a ruon. i. a ligno dicta.
Nemus ein grosser waldt. a nummib⁹ que pagani ibi pstituerunt
Lucus ein finster hoher waldt p contrarium. quia detrah it soli
lucem vel quia ibi cera lucebant ppter nemorum densitatem.
in altum. geschos.

Saltus ein hoëb wachsender walt. aut noui fröndes. qz salit.
Autaria secreta loca ⁊ a via remota. aut tm̄ quibus adibilia vo
gel oder holtzweg.

Reciduiū widerwachs. qz repullulat a tronco ⁊ defecte arboris.

Infitio ympfung. Incisio idem. Et dicunt tpa ⁊ act^o plantādis

Infitio cui^o fisso tronco surculus fecūde arboris sterili inseritur

Infitio qz trunc^o fundit et inscidit. Planta zweyge.

Plantare zweygen. Plantarium gewechß mit eygnē erdrich.

Plantaria dicunt que ex seminib^o nata cū radicib^o ⁊ terra pro^o

pua trāfferunt. teste fuit. Lespes was. qsi circa pedes crescentes.

Frons dis ast. quia fert virgulta vel ymbrias blat.

Ramus zweyge. qz de rubore. i. arboris tronco crescit.

Oculus ein neuer knopff vor sich of.

Trūc^o arbori statuta. qz a radice trudit ⁊ extrudit frödes ⁊ folia

Radix wurtz. qz quasi rapijs terra est infixa. Cortex rin dt. qz

circuit exterius. Liber bast. qz ablata cortice. liber est arbor.

Suber bast. i. sub libro est ⁊ etiam interius arbori adheret.

Surculus abschnit. quasi serculus quia terra p̄cndit.

Virgultum zwey rutilin. Vimen idem. ambo a viriditate.

Fragella supra de vineatore dolt. Apex idem.

Foliz blat. Loma idem. vñ Dratt^o. iij. oda. Redeunt iam gra

mina campis arboribusqz come. Flos blüm. qz cito fuit ⁊ cadit

Bemma blust. aut surculum p̄gnantem a gerendo dicim^o. Fru

cus frucht a frumme. Bastula scheyt qsi abstula que est arbori

ablata. Fomes dūr scheidt oder ein durrer abschlag des baums

oder zundel. Vñ vgl. pmo Encid. Rapuit in fomite flammam

Quisquile arū. terraz sunt purgamina vel stipule cū surculus ⁊

aridis folijs iuncte ⁊ collecte. Laries putredo ligni.

Lyma est virgax summitas tolden spitze. Stipes stam.

Directum grun gewechß aut locus in quo virida crescrunt.

Medula mark. Succus safft.

De arboribus in speciali.

Palma palm. Facis alma. Olea olbaum.

Oleagina idem. Oliuum olberlin. Oleum ol.

Oliua aliqñ pro olea capitur. Oleaster wilder olbaum.

Trapetum olstampff. mola oliuaria dicit.

Balsamus balsam bauni.
Opobalsamū balsam saffe. Silobalsamuz balsam holtz. Xilo
 balsamum idem. Larpobalsamū est fruct⁹ balsami. Thus weyrachbaum. Thus weyrach. a tondeo. qz resina stillat in glebas
 terre a quibus extondit. Et debet scribi sine aspiratione.
Mirra myrr. quia amara. Thus z mirra in arabia.
Piperis ho arbor in india. Aloe in india z arabia.
Linomomum arbor zymet. in ethiopia z arabia nascit. Et dicit^r
 ideo cinomomū quia cortex eius in modum canue est rotūdus.
Amonium frutex albo z odorifero flore in siria z armenia nascit.
Anchatus Castia nō nostre plage sunt. ideo transeunt.
Laurus larwerbaum. Appolini z victorie sacatur.
Lauribacca larwerbaum. Inde baccalan⁹. i. bacca laureat⁹ an
 tiquo athenensium more.
Malus fe. ge. opffelbaum. Pomus idem.
Malum apffel. omne dicit^r qd est rotūdum. Pomum idem.
Pomum Seruio teste. dicit^r omne nō corticis duri. Nux vero
 habens corticem durū. Ut virg. in bucco. Castaneasqz nuces.
Malum atantie bommerantzen.
Malum granatum granatopffel.
Malumpunicū. pomum ex loco nomen trahit. Nam poeni per
 dyprongon. i. africani. Un in canticis. Et germinasset mala pu
 nica. Sorbus ein wilder apffelbaum. Arbutus idem. Seruius
 ij. Geor. est testis. Sorbum holtz apffel. Arbutum idem.
Pirus byrenbaum. Pirus byr. Quia aut in eius summitate ac
 cuit^r et pir. i. ignis. aut quia piramo similis.
Piramus mi. vel piramos dis. kegel.
Nux nuf. arbor est z fructū signat. nux a noceo qz ei⁹ umbra aut
 stillicidiū p̄cis noceat arborib⁹. Nucle⁹ kern. qz corio duro tegit^r
Auellana habel nuf. ab opido auellans qz ibi inuenta.
Cozulus habel staud. Cozulum habel nuf.
Comullum. aut aliquid excozilo. aut locus in q̄ crescūt cozuli.
Hedera puten. ab errādo qz sic crescat z errat. vel qz semp heret.
Coimbus putenberlin.
Populus alberbaum prima longa. duabus alijs breuibus. et
 herculi sacatur.

Lentiscus kirschen baum. **C**erulum kyrb. Nam dicenduz esset ce-
rasus z cerulum. ab opido ponti. **C**eraso illic inueto teste futo
Lynus krichen baum. **L**entiscus idem.
Prunus pflaumen baum. **P**runus pflaum.
Persicus pferfigbaum. **P**ersicum pferfig.
Esculus neßelbaum. **H**espilus idem.
Sergius vna cum seruo dicit. **E**sculuz in glandem. idest touis
glandem **E**sculum talem essu in siluis qlis est mespilus in ortis
Lidonius kuttenbaum. **L**octanus idem.
Loctanum kutten.
Amarillus amelber baum. **A**marillum fructus.
Acer masßalter. tunc habet aceris in genituo.
Aceruus a. um. vel actatus aliquid ex acere.
Accasius schlebe dorn. **A**ccasium schle. **S**ping dorn.
Spinetum dornet. **C**ornus hagdom.
Cornum hagwurtz. **D**unus heydenstaud.
Moradum heydelbeer. **M**orarubibrombeer.
Moracelli erdtber. **C**ipressus cipressen baum.
Cedrus arbor quedam vocant greci cedron. quod est arbor ar-
dentis humori z imputribilis cederbaum.
Abies thann. quia p ceteris arboribus alte eat.
Abienus a. um. aliquid ex abiete factum.
Pinus nus. nui. vel **P**inus ni. quedaz arbor z dicitur a pin quod
est altum vel dicit a pinum quod est acutum quasi sub acumine fo-
liorum ein furhenbaum.
Pinum est fructus eius. **P**inetum est locus vbi crescunt pinni.
Succinum furhen holtz.
Picea idem. Nam picea. i. pinus. **T**axus eyben baum.
Taxeus arcus ein eybner boge.
Platanus anhorn a foliorum latitudine. **F**atinus asch.
Fraxineus a. um. aliquid factum ex fraxino.
Buxus buchßbaum. **B**uxum buchbaum holtz.
Burcus a. um. aliquid factum ex buxo.
Juniperus regholterbaum. **J**uniperum regholterber.
Fagus buch. **F**agum buchel. fructus fagl.
Fagmeus a. um. aliquid factum ex fago.
Quercus hagenbüch. **Q**uercus eyche. **I**bet idem.

Irem p̄ma etate que saturnea ⁊ aurea dicebat. Teste ouid. p̄
mo methamorpho. Homines fago glande vescebant. Et dicit
fagus a fagin. i. comedere. Quercus a querēdo. Iber ab eligen
do. Blans quia gulam implens eychel. Salla eych apfel. aliqd
ex quercō. Sambucus holder.

Fligneus a. um. aliquid factum ex ilice sicut quercine⁹ a. um.

Sambuccineus a. um. aliquid factum ex sambuco.

Alnus erlin. quia alitur amne. Alinus ein selber oder weid. qz
in locis vuginosis crescit melius.

Salix weid. quia celeriter quasi saliendo crescit.

Populus vt etiam est gen⁹ salicis. cuius folia vna pte virida
altera quasi alba ⁊ hirta hoc fingūt poete i introitu herculis cū
theleo p raptu proserpine ad inferos. Nam ea folia in suo sero
igne tartareo sufflammata ex pte exteriori. Robur dicit omne
lignum firmuz. Vimen mollis virga ⁊ viridis. ⁊ dicit a vireo
es. vel sic dicit q habeat v̄m multā. Natura em̄ ē talis vt etiā si
aresfactum abluat virescat merica heyd. humilis arbor. ⁊ quasi ra
dix rota sit. Tilia lund. quia antiquitus ex ea facta sunt tela.

Arunda roz. quia cito arescit. Lanna idem.

Scirpus genus iunci est. ⁊ est planus sine nodo. ein byntz

Alua gryes. ⁊ crescit in pfundo paludis.

Alga que et eadem spēs est crescit in pfundo maris.

Viscus ci. mystel. et capit pro bitumine. Nam ex visco p auium
captura ⁊ fitur. Dicit em̄ Plin⁹ q ex stercore tortele innascit
arboribus. Sauina seefen baum.

Amigdalus est nomen arboris mandelbaum. Sed amigdala ē
fructus istius arboris.

Castanea kesten. Et fructuz cum arbore signat. Vñ arbor inest
siluis que scribit octo figuris. Fine trib⁹ demptis vix vnā mille
videbis.

Ficus cl. fe. ge. secūde declinationis p arboie. Unde Luce. xij.

Arborem fici qdam habebat. Et d a fecūdus. eo q sit fecūdior

et feracior oib⁹ alijs arborib⁹. qz bis vel ter generat fructum in

annis ⁊ vno maturefcere alter ouit. Hinc ⁊ caria dicit fruct⁹ ei⁹

vel massa fructuū ei⁹ a copia. Inde hec ficus us. vi. p fructu.

Lapificus siluester sic⁹ ⁊ mortuoz. qz sterilis arbor illi⁹ arbor.

Vibex birck. Viburnum locus vibicum.

Coriander corianderkorlin.
 Viola veyel. Rosa rof.
 Lilium gylgen. Spina tom. Spinetum tornbeg.
 Centaurea erdtgall. Herba a cirone centauro inuenta. que in
 uentoris nomen sortitur.
 Aristologia hoolwurtz
 Betonica betonic. Ligustica liebstockel.
 Cruca weyffer senff. Buglossa ochsenzungen.
 Vulgago baselwurtz. Angelica engelwurtz.
 Benedicta benedicten wurtz. Alcanua ferbkraut.
 Anisum entf. Anisum pariter dicimus. Artriplex malt.
 Buricula muris maufoilin. Basilicum basili.
 Barba iouis haufwurtz. Altea ē malua siluatica ibisch
 Balauftia plust von margranopffel.
 Camamilla kammil.
 Cicer kichernkraut.
 Cynoglossa bundtzung. Celidonia schelkraut.
 Citrullus erdtapffel. Ciclamen schweynkraut.
 Castoreum bybergeyl. Licorea sunnen wurdel.
 Camphora ampfer. Diptamus pfeffer.
 Dactylus dattelkerne. Dragontea trachen wurtz.
 Ellebous riefwurtz. Liquiritium sußholz.
 Ebulus atrich. Eupatorium wild salbey.
 Flamula brandkraut.
 Fumustere. erdt rauch oder tauben kropff kraut.
 Bergrites. Adilium. Panicum hyrf.
 Gladiolus schlatten kraut oder schwertlin.
 Gentiana entzian. Zeduwata zitwan.
 Galanga galget.
 Genesta ginster oder wilde reben.
 Hermodactylus zytlof.
 Fusquianus bilfenkraut.
 Iperiton sant iohannf kraut.
 Fringus vich disteln.
 Rabe augsteyn. vt patet in herbarijs.
 Ladopacia eberwurtz.
 Carui kummich.

Camepitheos vergif nit mein.	Lamedreos idem.
Lactura lattich.	Asylum solis meergriech.
Andragora alraun.	Alua papeln.
Dellilotum bynsauge.	
Hardus nardenkraut. spinosa z odouifera que crescit in india et	
Menisar seewurtz. et flos.	Siria
Napellus nappelkraut.	Petrosilium peterling.
Peonta peon kraut ab inuente.	
Raphanus rettich. Et est duplex. s. maior z minor. Maior mer	
rettich oder kren. Raphanus minor rüben rettich.	
Risum reyß.	Solaturum nachtschat.
Staphisagria bozgekicher.	
Saxifraga bybernel.	Uria wintergrun.
Verbena eyßenkraut. veneri sacatur. Unde virgil in bucco.	
Pingues adole verbenas.	
Urga pastoris rot distel.	Vitis alba wilder zitwan.
Colubrina natterwurtz.	Spongia schwain.
Agaticon goltwurtz.	Solsequium sunnen wurbel.
Lucie mutat in solsequium. teste Duid. in metamorpho. Sicut	
anetus z papauer in suoz nominum flores.	
Zencopiper langer pfeffer.	Accedula ampfer.
Satirion stendelwurtz. a satiris nomen trahit.	
Sandix wayd. pingit ex sandice blauus color cuius circa er	
fordiam est copia. Dicit enim Virgil. in bucco. Sponte sua san	
dx pascentes vesciat agnos.	Affodilus goltwurtz.
Flauola weyd blüm	
Pulicaria floben kraut	
Alar vel Alarum haselwurtz.	Abellissa mellis.
Calomenta koren pintz.	Zizania radel.
Lucumer kurbis.	
Alustus mos. Unde virgi. in bucco. Mustosi fontes.	
Alagutana maseran.	Laureata zyland.
Lappa klette.	Enula a land.
Carex reisch werter. Carectum locus in quo crescut capices.	
Fungus pffyerling.	Boletus bulz. species fungi
Eufrasia augentrost.	Fragum erdtber.
Fragus erdtberkraut.	Urina eberwurtz.

Spinachia spinetis. Viridarium wurtz gart.
Arnoglossa schaffzung. Linoglossa hunds zung.
Muscus bysem.

De oleribus.

Caulis koel grunkraut. Oleris eris. kapef oder kompost.
Naguderis. Trunctus oleris. kraut stengel. oder krauts wort.
Beta mangolt. Beta idem.
Rapa rube. Rapula diminutiuum.
Rapus steeg rub. oder nop.
Rapocaulis spes mixta. qz folia caulis. 7 radicem rapi vel rape
habet. Etiam rapocaulis posses dici vulgo rüben kompost.
Mascurtium garten kref. Struction onis brunnen kref.
Lysius gruner stengel. Otust ti. gart. qz in eo semp aliqd onit.

De lapidibus et gemmis.

Lapis dicitur qz ledit pedē. Sed hoc incouenienter. cum et fer
rum 7 multa silia pedem ledere possunt. Forte lapis quia late pe
dibus in stratis subferunt. Volunt aliqui lapides dici eo qz lez
nes sunt sicuti alabastrum vel alabafter.
Scopulus kepffer. quia alta vti scapula supeminet.
Saxum fels. qz durum. Inde saxo onis. gens durissima ad fidē.
Petra ho a firmitudine. vel qz pedibus terat.
Rupes ein schropff an dem felsen. quia nō facile rumpit. vel qz
hyat eis raptura. Gemma ho a translucentia. vel gūmi instar
appareret. Smaragdus ein smaragt. Lapis viridi coloris trās
lucens oculis. 7 memorie conducit in conu gestatus rumpitur.
ergo castitatem suadet.
Adamans ein adamant. cristallo. vt dicit Euap obscurior. 7 ferru
ginei coloris durissimus. 7 ad sculpienduz aptus. byrcineo cru
ore soluit. nuce auellana non maior.
Magnes ein magnet. Dicit Albertus qz sit coloris ferruginei
apud trogoditas. 7 in mari indico nascit. ferrum attrahit in
orbiles eius virtutes legunt in lapidario Alberti Euacis. Et in
xxxvi. naturalium hystorie Plinij. c. xv.
Margaritha vel Perlia berlin. nascunt enim in ostris maris
nis aut conculis. Et albiores meliores.

Iacinctus iacinet. Albertus duo ponit ei⁹ genera. 7. Euar tria⁹
 Sapharinus est multū flauus. Aquaricus ho est remisse flau⁹.
 Celidonus lapis nat⁹ in ventre byrūdnis. 7. quidam ruffus. q̄
 dam nigra. Allectorius lapis est q̄ nascit in ventre gallinacei.
 et dicit etiam alro noie gallinacus. Rubius rubin. a colore.
 Carbunculus karfunckel stein. q̄ vt carbo radios facit igneos.
 Cornelius corneol. subrubidus est veluti caro cruda lota.
 Dulce tamen sunt eius species 7. colores.
 Bianatus granat. a quantitate grani.
 Iaspis em ispe. eius species. Euar dicit esse. xvij.
 Ligurius lapis est qui nascit ex stillicidio ab inguine lincis.
 Saphirus saphir. celo puro siliis est. Calcedonius karzed onij
 Berillus barille.
 Crisolitus. fm Albertum. tenuis viriditatis est.
 Alabastrides vel Alabaster vel Alabastrum alabaster.
 Corallus korel. nascit in equore vt virgultum viride. Sed ex
 tractus ab aere statim indurescit 7. puniceus fit.
 Topasius topas. nascit in topasia insula et nocte querit.
 Nam in rupibus eiusdem insule velut aurum nocte lucet.
 Ametistus ametist. coloris subrubidi.
 Cristallus cristall. politus lucet vt aqua.
 Draconites lapis qui extrahit capiti draconis venena fugat.
 Turckois turckis. flauo colous subtennis.
 Darinur marmelstein. Siler kyfling.
 Lofus dufft stein. Pumer bymb.
 Later syegel. Arenarius sandt stein

Qui velit lapidum et gemmarū scire naturam. Colorem quan-
 titatem. et locum natiuitatis. posse et virtutem. legat Ruicennā
 in libro pprio. et in numeralibus. 7. in secundo libro canonis. le-
 gat Euacem 7. Albertum 7. Plinium vltimis duob⁹ libris natu-
 ralis hystorie. puta libro. xxxvi. 7. xxxvij. Nec pauca i manifestio-
 ribus pueris sufficient. Anno. M. cccc. lxxxix.

